

demonstrat que tenien un comportament electoral força flexible. El republicà Moles s'emportà l'acta de diputat amb un 55 % dels vots i la seva victòria desdibuixa la relació apreciada anys enrera entre pobles abstencionistes i presència republicana.

La manca de contrastos participatius de relleu fou també una de les característiques principals de Balaguer, districte que en el seu conjunt augmenta en 22 punts el seu índex de participació - 69 %. Aquesta uniformitat, però, desapareix a l'hora de distribuir els sufragis, puix hi hagué municipis que donaren més del 80 % - fins i tot més del 90 - dels seus sufragis a un del dos contrincants. El republicà Rodés tot just superà per 4 punts la votació assolida pel conservador Clua i , per tant, cal pressuposar que tots dos miraren de preparar l'elecció en llurs respectives àrees d'influència. La zona més decididament republicana continuava localitzant-se al pobles de l'Urgell - la Fuliola, Ivars d'Urgell, etc...- i la zona més clarament monàrquica s'havia consolidat al voltant del centre comarcal del districte, Balaguer, junt amb els municipis de Vilanova de Segrià i Barbens.

A les Borges Blanques acudiren a les urnes un 67 % dels electors inscrits - un 14 % més que el 1905 - i triomfà Francesc Macià amb l'esplèndida votació d'un 89 % dels vots emesos. No obstant això, aquesta votació global responia a una sèrie de valors locals marcadament desproporcionats. A pobles tradicionalment poc participatius, com el Cogul, Maials, el Soleràs etc, votaren menys d'un 25 % dels electors, i a Aitona i Soses, per exemple, se sobrepassà el 90%. Així mateix, i

a desgrat de la unanimitat absoluta assolida per Macià a gairabé tots els pobles, els resultats permeten detectar una petita zona antimacianista - que posteriorment caldrà confirmar o rebutjar - formada pels municipis del Cogul, l'Albagés, Alcanó, Almatret, Fullella i la Pobla de Cérvoles.

La candidatura solitària i solidària del carlí Alier a Cervera féu que aquest districte romangués com un lloc poc afortunat per a observar-hi uns comicis nítids i renyits. Així ho confirma la distribució dels valors participatius que, essent el general del districte d'un 57 % - 4 punts més baix que el de 1905 -, ofereix unes diferències tan acusades d'un poble a l'altre que seria poc seriós atribuir-les als electors. Quant a l'orientació del vot, la majoria dels municipis gaudeixen encara d'un comportament bàsicament aleatori, tan aleatori com podia ser-ho - fins i tot aquest any de 1907 - el nom dels alcaldes, munyidors i agents electorals de torn.

Evidentment, les pràctiques poc democràtiques no foren patrimoni exclusiu de Cervera, puix que l'elevada participació del districte de la Seu - 80 % - i el caràcter de la votació de la majoria dels municipis, fa pensar en un règim de complimentació d'actes d'escrutini molt poc ortodox. Cal assenyalar que el trimfador Garriga captà les màximes votacions als pobles que el 1905 i 1903 se li mostraren més addictes: Montellà, Toloriu, Alàs, Bellver de Cerdanya, etc...

També el districte de Solsona s'apropava molt al caire dels escrutinis de Cervera i la Seu. L'home de la Lliga, Pere Milà, derrotava - malgrat els esforços fets per evitar-ho - el governamental Josep Agelet i assolía l'acta amb un 71 %

dels sufragis. La premsa de l'època parlava d'enterrament de les restes mortals del caciquisme d'Agelet, però aquest encara conservà la fidelitat indiscutible de municipis com Basse-lla, la Molsosa, Peramola i Pinell.

Amb un 67 % de participació - 3 punts per sota de 1905 - Emili Riu guanyà l'escó de Sort - Viella amb un 58 % dels vots, l'índex més baix que fins ara havia assolit aquest candidat, que per aquestes dades ja es podia considerar propietari patrimonial de l'acta del districte. Les condicions de la lluita - cacic liberal contra candidat governamental - no eren propícies a unes eleccions netes i potser la millor prova que no en foren està en el nombre de municipis que resultaren fàcilment controlables al Govern. Riu perdé la votació a 17 pobles, dels quals només Peramea, la Pobleta de Bellveí i Senterada s'havien manifestat amb anterioritat antiriuistes. Caldrà veure en eleccions posteriors la intensitat d'aquest tarannà antiriuista.

El districte de Tremp, amb una participació d'un 65 % - 7 % superior a la de 1905 -, resultava, després de Lleida, el més abstencionista de la província. No obstant això, el cap dels federals de Tremp, Josep Llari, guanyà l'acta amb un 78 % del vots i, de moment els resultats municipals no permeten endevinar cap correlació entre participació i vot a una determinada candidatura. L'antisolidari Mauri, malgrat ser fill de la Pobla de Segur, no assolí més d'un 20 % dels sufragis, mentre que Llari només fou derrotat a Salàs i Alòs. Tanmateix, la reputació que Llari tenia com a diputat provincial feia gairebé impensable un resultat diferent a l'assolit.

L'anàlisi que s'acaba de fer descobreix la persistència a diversos indrets d'un clar antagonisme entre adjudicació d'escons i comicis veritablement democràtics. Però també resta clar que si no fou possible depurar de cop i volta la mecànica electoral de l'època sí que es provocà un canvi en la forma de fer actuar els mecanismes habitualment emprats fins aleshores. Tant en el cas particular de Lleida com per tot Catalunya, la prova evident que s'havia produït un canvi estava en els resultats assolits pel moviment solidari: de les 44 actes en joc, només quatre - Sort, Roquetes, Tortosa i Torroella - foren per a candidats aliens a Solidaritat Catalana.

Aquesta victòria - amb a penes transcendència al Congrés de diputats, car les forces dinàstiques continuaven fincades als seus feus electorals de la resta d'Espanya - portà a valorar els resultats sortits de les urnes com un senyal irrefutable de derrota definitiva del caciquisme. El mateix Salmerón s'admirava que Lleida hagués estat capaç de treure's del damunt un fort caciquisme de molts anys (133). Però quan el difícil equilibri solidari serà insostenible i Solidaritat quedarà trencada, es podrà comprovar quanta passió acumulava l'afirmació del líder republicà. Fins llavors no es podrà copsar el veritable sentit d'aquests comicis reeixits especialment en consolidar els republicans com els contrincants més perillosos pels partits dinàstics, els quals saberen mantenir uns reductes de poder i saberen contemporitzar amb els que de mica en mica es crearien a l'entorn d'alguns dels vencedors d'aquestes eleccions. En certa manera, i pel cas de

Lleida, a partir de 1907 es pot parlar d'una disgregació del poder polític provincial, que des d'ara estarà repartit entre monàrquics, republicans i, en menor mesura, regionalistes, que per fi, i gràcies a Solidaritat, incorporaren algunes actes lleidatanes al seu haver.

9.6.- L'elecció de senadors

Les eleccions al Senat, celebrades el 5 de maig, arrodoniren la victòria solidària. El governador, tot i mostrar-se clarament pessimista davant aquest segon escrutini, intentà confeccionar una candidatura governamental per afrontar els solidaris, que anaven decidits a copar els tres llocs en discussió.

Però les gestions del delegat del Govern estaven destinades al més rotund dels fracassos. Quan amb penes i treballs havia aconseguit l'ajut dels principals caps monàrquics per a assegurar-se un nombre important de compromissaris, no trobà cap candidat disposat a lluitar per una acta de senador. I amb això només feien que començar les desventures del governador, ja que, coneguda la inhibició dels seus correligionaris, els patriarques dels partits dinàstics es negaren a pagar - com s'havia convingut segons el costum seguit fins aleshores - les despeses del viatge i estada a la ciutat dels electors, expressament cridats a votar. El Govern evità que se'ls donés la contraordre de romandre als pobles i envià Antoni Borrell i Tost i Martorell per formar a corre-cuita, una candidatura dinàstica amb el liberal Agelet. Així i tot,

aquests pretendents no tingueren cap mena de ressò i la premsa local els oblidà per complet. Hom centrà l'atenció en la candidatura de Solidaritat, com si fos l'única que es presentés a la votació. (134)

D'un cens format per 349 electors, se'n presentaren a votar 218, dels quals 217 es decantaren unànimement a favor dels candidats solidaris: (135)

*Marià de Gomar y de las Infantas	217	vots	-	Integrista
*Epifani de Fortuny i de Carpi (baró d'Esponella)	217	"	-	Carlí
*Eusebi Jover i Marquet	217	"	-	Republicà

10 - ELECCIONS LEGISLATIVES DE 8 DE MAIG DE 1910: TORN LIBERAL

Tot just inaugurades les Corts sorgides de les eleccions legislatives d'abril de 1907, Maura presentaria el projecte de llei d'administració local que, en permetre una descentralització formal de l'administració municipal enfrontaria la dreta solidària - Lliga i carlins -, partidària de l'esmentada llei, amb l'esquerra republicana, que veia minvar llur penetració en les corporacions municipals i provincials a base de la pràctica del vot corporatiu i del sufragi indirecte.

Posteriorment, la derrota de Solidaritat en les eleccions complementàries celebrades a Barcelona pel desembre de 1908 davant els republicans radicals, i el comportament de la Lliga després del fets de la Setmana Tràgica - decantada vers la repressió per a reduir la revolta popular - accelerarien el trencament de Solidaritat fins fer impossible refer de bell nou la unitat del moviment (136).

Els liberals van saber capitalitzar les dures crítiques que provocà la brutal repressió maurista de la revolta barcelonina i, juntament amb canalajistes i republicans, formaren un bloc d'esquerres antigovernamental que fins després de l'afusellament de Ferrer i Guàrdia no veié acomplerts llurs objectius en fer-se inajornable la pujada al poder dels liberals quan, el rei, davant el retraïment de les oposicions, forçà la dimissió d'en Maura. Amb el canvi de torn la monarquia restà fora de perill, però el rei es negà a donar el decret

de dissolució de Corts fins que els liberals no donessin la imatge d'un partit unit, capaç de governar sense discrepàncies internes. Aquest decret no fou atorgat fins el 9 de febrer de 1910, després que Canalejas havia substituït Morret i havia assolit la desitjada unió del partit. Amb el decret a la mà, Canalejas convocà eleccions generals per al 8 de maig del mateix any.

La celebració d'aquests comicis estaria regulada per una nova llei electoral, la de 8 d'agost de 1907, destinada a ser una de les claus de l'intent maurista de "regenerar la política" sense modificar les estructures socials. Una ullada ràpida al seu contingut permet observar que no ampliava el cos electoral, gaudia d'una redacció confusa en moltes clàusules destinades a aconseguir unes eleccions netes que mai no s'assoliren, i mantenia la divisió de districtes amb un sol candidat, que eren les demarcacions ideals per a desenvolupar tot tipus de falsificacions del vot.

Tanmateix, si algun punt del seu articulat s'havia modificat en pro d'uns comicis més democràtics - eleboració del cens, juntes electorals, intervenció del Tribunal Suprem en els contenciosos electorals etc. -, la nova llei introduïa el conegut article 29, segons el qual la proclamació d'un candidat com a diputat esdevenia automàtica si no concorria a la votació cap altre contrincant. Així, i encara que aquesta no va ser la intenció de tots els qui el van defensar, l'article 29 actuà en el sentit de fer menys fatigosos els abusos ininterrompudament practicats.

Arran d'aquest article 29, les componendes entre partits,

o simplement entre els mandatariis principals d'un districte, evitaven la celebració de l'elecció a més d'un indret.

A les grans ciutats, on s'elegia més d'un diputat, l'oligarquia dominant podia garantir la seva permanència en el Congrés mitjançant la continuada pràctica d'un sistema majoritari a una sola volta, reservant a l'oposició els escons que, segons aplicació del vot limitat, estaven destinats a les minories amb la finalitat d'arribar a la formació de l'oposició necessària i pre-establerta per tal d'assegurar el funcionament adequat del règim parlamentari.

En suma, no és pot parlar d'una llei purament tècnica, limitada a regular el desenvolupament de les eleccions; la llei, tal com corresponia al Règim que la va fer, tenia un contingut específic i marcadament reaccionari, fins al punt de convertir l'elecció en un simple acte formal, justificador de la pervivència d'un sistema monàrquic i parlamentari no legitimitzat a través de la lliure expressió de la voluntat popular.

Els conservadors acceptaren el paper d'oposició dinàstica i els liberals, com a partit del Govern, pogueren preparar els comicis prescondint del bloc d'esquerres, que, un cop caigut Maura, ja no tenia raó de ser, Unió Republicana, fortament debilitada, ingressà a la Conjunción Republicano-Socialista que, sota la iniciativa del PSOE, aplegava socialistes,

republicans unionistes i republicans radicals en llur tasca d'oposició antidinàstica.

La correlació de forces existent poc abans dels comicis mostrava a Catalunya unes característiques diferents a les de la resta de l'Estat.

La Lliga Regionalista no es resignava a acceptar la desaparició de Solidaritat Catalana i intentava revivre-la cercant la cooperació dels republicans nacionalistes agrupats al voltant de la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR), partit que naixia decidit a atreure's l'electorat regionalista oposat al tarannà cada cop més dretà de la Lliga i als votants republicans contraris a l'espanyolisme lerrouxista (137). La UFNR també s'alçava com a única força continuadora del moviment solidari i rebutjava qualsevol entesa amb la Lliga, que, per altra part, hagué de renunciar a l'ajut dels elements més dretans quan aquests es negaren a acceptar el programa del Tívoli i s'enquadraren - junt amb els monàrquics conservadors - dins d'una nova solidaritat, que ells anomenaven catòlica, defensora de la pau, l'ordre i la fe. L'avenç dels republicans en les eleccions posteriors - provincials i municipals - a les de Solidaritat, demostrà que la separació de les forces de dreta perjudicà especialment els regionalistes, car els resultats deixaven clar que només amb un ample front dretà es podia esperar una victòria sobre el republicanisme nacionalista o radical. Aquest càrrer, tot i rebre dures crítiques per part de la nova federació sindical unitària Solidaritat Obrera amb motiu del seu comportament durant els esdeveniments de la Setmana Tràgica, continuava conservant una clientela obrera que li

donà força suficient per a obtenir la direcció de l'Ajuntament de Barcelona.

El triomf a les eleccions municipals de desembre de 1909 i la poca implantació del PSOE a Catalunya van fer decidir el PRR a romandre deslligat de la Conjunció Republicano-socialista, que, en no poder incorporar els republicans nacionalistes, restà gairebé sense cap mena de representació a la gran majoria dels districtes catalans.

En conseqüència, les eleccions legislatives s'endevinaven polèmiques i complexes; a Barcelona, la lluita per l'hegemonia del catalanisme polític, un cop trencada definitivament Solidaritat Catalana, s'establí entre regionalistes - destorbats per una coalició de dretes que els restava vots - i republicans nacionalistes; alhora, ambdós grups s'havien d'acabar a l'enemic de qualsevol aspiració catalanista, el republicanisme radical, que controlava els organismes de poder municipal i comptava amb el suport d'un ample vot obrer. Les particularitats de la política local perfilaren, a la resta de Catalunya, les línies generals marcades per la capital del Principat.

10.1.- El republicanisme nacionalista i el trencament de Solidaritat Catalana a Lleida.

La llei d'administració local d'en Maura no va ser, per a les forces solidàries de Lleida, motiu de fricció, ans al contrari, hom considerà compatible l'esmentada llei i els plantejaments autonòmics de Solidaritat. Per a entendre els

motius que portaren els republicans nacionalistes de Lleida a considerar que la via corporativa no deixava de ser un element de progrés de les ciutats (138), cal fer una lectura més minuciosa del veritable sentit del triomf solidari arran dels comicis legislatius d'abril de 1907. A la majoria dels districtes lleidatans s'havia pogut comprovar que, davant la inseguretat dels resultats, els cacics locals o s'havien retret o havien ajudat Solidaritat. No obstant això, les forces republicanes, cap rector del moviment solidari, eren conscients que no s'havia derrotat el caciquisme, sabien que només se l'havia desconcertat i per tant consideraven que calia seguir emprant la força que li donava la unió amb les dretes antidinàstiques per a afermar-se on havien assolit un èxit que estava en perill d'esdevenir només momentani. Per altra part, la dissidència antisolidària, enquadrada des de març de 1908 dins la disciplina del Partit Radical, els havia sostret una part dels efectius i ara es mostrava decidida a lluitar contra Joventut Republicana per obtenir una parcel·la de poder. Era, doncs, aquest feble arrelament del republicanisme nacionalista fora de la ciutat de Lleida - fins i tot a la mateixa ciutat - el mòbil impulsor que menà Joventut Republicana a evitar el trencament de Solidaritat en uns moments en què la seguretat que donava el moviment els era més imprescindible que mai per a enfrontar-se a monàrquics i lerrouxistes. Fou per això que des del seu portaveu, el setmanari "Lleida Nova", tot contemporitzant amb el projecte maurista, demanaren la col·laboració de totes les forces solidàries en la lluita per l'autonomia i pel control de la direcció

de l'Ajuntament de la ciutat. Solidaritat Catalana romangué unida i a les eleccions municipals de maig de 1909 presentà candidatures per majories a cadascun dels 5 districtes de la ciutat.

ELECCIONS MUNICIPALS DE 2 DE MAIG DE 1909

D	Solidaris		PRR		Conserv.		Liberals	
	els.	cts.	els.	cts.	els.	cts.	els.	cts.
I	2	(2)	1	(2)	-	(1)	-	(1)
II	2	(2)	-	(1)	1	(1)	-	1
III	3	(3)	-	(2)	-	-	-	-
IV	1	(1)	-	(1)	-	-	-	-
V	1	(1)	1	(1)	-	(1)	-	-
T	9		2		1		-	

Font: "Diario de Lérida" 2-V-1909; els.= elegits; cts.= candidats

La nodrida votació - d'un cens de 5109 electors van acudir a les urnes 4058, cosa que significà una participació de prop d'un 80 % - confirmà una nova victòria solidària i sorprengué amb uns resultats altament favorables als radicals que, tot i estrenar-se electoralment en aquests comicis, aconseguiren endur-se les minories de dos districtes i deixaren només un lloc als conservadors. Sumant a les cinc

regidories republicanes d'enguany les vuit que Unió Republicana va assolir el 1905, s'enregistrava dins del consistori una preeminència dels republicans nacionalistes, que, de moment, encara es veia reforçada per la col.laboració dels altres regidors dits solidaris: carlins i integristes. La proporció era 17 solidaris contra 2 radicals i 4 monàrquics. No obstant això, seria arrel dels esdeveniments de la Setmana Tràgica, per tal com en fer-se incompatible qualsevol mena de col.laboració entre les agrupacions de dreta més reaccionària i els republicans, es capgiraria contra aquests darrers la correlació de forces que fins ara els havia estat favorable.

Els resultats de les eleccions a diputats provincials celebrades el 24 d'octubre del 1909 ratificaren el retorn a la situació anterior a la formació de la Solidaritat Catalana.

La votació als tres districtes on tocava la renovació fou:

DISTRICTE DE BALAGUER

* Josep M ^a Viladot i Puig	5898 - Republicà	} <u>Solidaris</u> <u>roderiste</u>
* Faust Monsonís i Prats	5087 - Regionalista	
* Manuel Verní i Puig	5054 - Republicà	
* Delfí Canela i Cots	4883 - Conservador	
Antoni Sangenís i Alòs	4748 - Liberal	

DISTRICTE DE CERVERA-SOLSONA

* Ramon Riu i Vendrell	8378 - Republicà-Solidari
* Antoni de Nuix i d'Espona	8319 - Carlí
* Salvador Montiu i Reñé	7875 - Liberal
* Lluís de Jover i Fontanet	5741 - Conservador
Josep Iglesias i Guizard	4170 - Integrista-Solidari

DISTRICTE DE LA SEU-SORT

* Joan Rovira i Agelet	4796 - Liberal
* Josep Picart i de Gayolà	4660 - Conservador
* Josep Ignasi de Llorens i Rivas	4321 - Liberal independent
* Llàtzer Sibis i Font	4034 -
Joaquim Sostres i Azcon	3917 - Liberal
Ramon Aigé i Roselló	2388 - Conservador

Entre liberals i conservadors havien guanyat 7 de les 12 actes en joc que, junt a les 6 assolides el 1907, sumaven un total de 13 actes dinàstiques - 8 per als liberals i 5 per als conservadors - contra 5 republicanes, i regionalista i 1 carlina. Amb tot, els republicans nacionalistes continuaven millorant llur posició dins la corporació provincial, circumstància que havia estat potenciada en part gràcies a la progressiva influència del roderisme a Balaguer. Entre 1907 i 1910 el secretari del Centre Nacionalista Republicà havia sabut teixir entre les forces vives locals una xarxa d'adhesions personals que li donaren influència suficient per a controlar, des de Barcelona i mitjançant l'acta de diputat a Corts, el desenvolupament general de la vida política del districte. Des de 1907, les lluites electorals s'establiren a Balaguer entre roderistes i antiroderistes i assoliren els primers una categoria igual a l'ageletisme de Lleida, el riuisme de Sort, el llarisme de Tremp o el macianisme de les Borges (140).

Retornant a una valoració global dels resultats, sabem que el control de la Diputació continuava a mans del monàrquics, però aquests s'havien presentat a la votació enfrontats entre

si i la divisió en diverses tendències contraposades encara prosseguí fins al punt que, poc abans dels nous comicis municipals de desembre de 1909, llur situació s'esdevenia inversemblant. A la ciutat de Lleida, per concórrer als esmentats comicis locals, els liberals formaren una candidatura d'esquerres amb republicans radicals i un grup de conservadors comandats per l'ex-alcalde Francesc Costa, mentre la resta dels conservadors ingressà a la coalició de dretes formada per carlins i integristes; coalició que inicialment s'havia anomenat d'intel.ligència autonomista pel fet de comptar amb la participació de la Lliga Regionalista, que, contrària a cedir un lloc als monàrquics, trencà amb el grup i deixà llibertat de vot als seus correligionaris. D'altra part el Partit Republicà Autonomista - nom adoptat pels republicans ex-solidaris -, participà deslligat d'ambdues coalicions tot rebutjant l'ofertament d'ingressar al bloc denominat d'esquerres.

Cadascuna de les tres agrupacions presentà candidatura per majories als 4 districtes on s'havia de fer renovació de regidors; els resultats foren:

ELECCIONS MUNICIPALS DE 12 DE DESEMBRE DE 1909

D	Coal. d'Esquer. (Lib.+ERR)		Coal. de Dretes (Cons.+Car.+Int)		PRA	
	els.	cts.	els.	cts.	els.	cts.
I	2	(2)	-	(2)	1	(2)
II	1	(3)	2	(3)	1	(3)
III	-	-	-	-	-	-
IV	1	(2)	2	(2)	-	(2)
V	1	(1)	-	(1)	-	(1)
T	7		4		2	

Font: "El Pallaresa" 13-III-1909

Abans del trencament de Solidaritat, la proporció de forces dins del consistori era de 17 solidaris - 13 republicans, 3 carlins i 1 integrista - contra 6 antisolidaris - 2 radicals i 4 monàrquics -; tot just sis mesos després de la seva desintegració, la composició del nou Ajuntament s'esdevenia clarament favorable a les dretes: els republicans nacionalistes sumaven 7 regidors, els radicals en tenien 4, els carlins 6, els monàrquics restaven amb 5-en guanyaren un - i els integristes romangueren amb un. Els resultats evidenciaven que amb la desfeta de Solidaritat els més perjudicats havien estat-com així ho temien - els republicans, que reduïren llur influència en benefici dels carlins, els quals, gràcies a la seva entesa amb un grup de dinàstics, doblaren el seu nombre de regidors. Però, l'alineament dels carlins dins de la dreta ja era quelcom esperat pels republicans nacionalistes, que, si bé no confiaven de veure'ls com la força millor situada dins del grup dretà, sabien que els tindrien com a clara oposició; la gran preocupació dels regidors del Partit Republicà Autonomista estava a saber quin paper jugarien des d'ara els republicans radicals, que amb quatre regidors al seu haver estaven en condicions d'equilibrar la correlació de forces dins del consistori. En definitiva, restà palès que ningú no tenia força suficient per a imposar-se als altres, i, per tant, el joc d'aliances encara es faria més barroc, car responia més a les tàctiques que cada grup considerava oportunes en un moment concret que no a una estratègia política clarament definida i consegüentment assumida. Amb Solidaritat Catalana s'havia desballestat l'estabilitat del torn dinàstic, alhora que s'obria una nova etapa en

què el triomf d'una candidatura en concret - fos monàrquica, republicana o carlina - depenia més de l'habilitat demostrada a cercar aliances que no pas de la implantació orgànica del partit que la defensava. La lluita política a Lleida - fos aquesta de caràcter local o estigués referida a eleccions generals a Corts - havia recobrat, amb extrema facilitat, un particularisme localista massa semblant a l'observat abans de Solidaritat Catalana, la qual cosa planteja seriosos dubtes sobre l'abast del moviment solidari pel que fa a la democratització del sufragi i a l'enriquiment del joc político-electoral a les comarques lleidatanes. Els preparatius de les eleccions legislatives, que s'havien de celebrar pel maig de 1910, van reflectir amb minuciositat aquesta situació.

10.2.- L'article 29 i les aliances electorals als districtes que celebraren votació.

L'eix dels preparatius es concretà a evitar, els uns, i a potenciar, els altres, la reelecció dels guanyadors presentats el 1907 per Solidaritat. El districte de Cervera havia de ser l'excepció que confirmaria la regla.

El Partit Republicà Autonomista, convertit en la UFR de Lleida (141) es vanagloriava de ser l'únic grup capaç de mantenir cohesionat a l'entorn del nou partit tots els seus correligionaris. I no exageraven en les seves afirmacions d'unitat, car la divisió en grups i grupets de les altres forces polítiques i l'incompliment de la disciplina de partit que calia observar ocultaven un joc de compensacions poc ortodoxe

per a salvaguardar un determinat poder personal. La UFNR es disposava a lluitar per la reelecció de Joan Moles, Felip Rodés i Josep Llari, presentats de nou per Lleida, Balaguer i Tremp respectivament. Els dinàstics intentaven recuperar aquests tres districtes per a la monarquia i no s'oposaren que la Lliga Regionalista inaugurés la pràctica de l'article 29 a la Seu i Solsona, indrets on els regionalistes Joan Garriga i Massó i Pere Milà i Camps aconseguiren la reelecció. Així mateix, hom s'avingué a l'hora d'adjudicar, sense elecció, l'escó de Sort al liberal Emili Riu. La Lliga Regionalista conservava les posicions guanyades gràcies a Solidaritat, però cal malfiar de la seva possible implantació orgànica per aquestes terres de muntanya, ja que el diari liberal "El Pallaresa" no vacil·lava a reivindicar que Garriga i Massó guanyava un altre cop la representació parlamentària perquè havia retornat a les files del canalejisme i, per tant, triomfava en qualitat de diputat governamental (142).

Per contra, els liberals es negaren a darrera hora a eximir de la votació el catalanista Francesc Macià (143) i l'obligaren a preparar els comicis al districte de les Borges si volia aconseguir, una altra vegada, l'acta de diputat. Macià confiava de ser proclamat sense oposició - així sembla que s'havia pactat entre les forces del districte - i no estava disposat a complaure els liberals i assumir, com ell mateix deia, les "molestias personales" que aquests volien causar-li enviant-li com a contrincant - que evitaria l'aplicació de l'article 29 - Antoni Agelet i Romeu. En conseqüència, Macià es ne-

garia a desenvolupar cap mena de campanya - alguns agricultors del districte reaccionarien mobilitzant-se en pro d'una recollida de signatures a favor de la seva candidatura - confiant que els resultats no eren cap incògnita per a ningú. Els liberals, conscients de les seves limitacions, havien deixat molt clar que l'únic mòbil de llur intervenció era pertorbar l'elecció com a rèplica a l'actitud de Macià d'avaluar la proclamació d'un carlí pel districte de Lleida. Així afavorien la dispersió del vot dretà que, evidentment, perjudicava els monàrquics (144).

On els monàrquics podien fer un paper més reeixit, perquè hi havia possibilitat de lluita, la desorganització dels propis efectius no els permeté mobilitzar recursos per a assolir un bon resultat. Si els liberals seguien irreconciliablement dividits entre riuistes ara dits democràtes o canalejistes i ageletistes, els conservadors, arran de les lluites lliurades per a obtenir la direcció del partit, havien desaparegut com a grup dotat d'un mínim d'organització.

A partir de la mort -1908- del cap del partit Ramon Soldevila, alguns mandataris conservadors - Marià Clua, Francesc Costa, etc...- s'aferraren a la política, seguida durant els 25 darrers anys, de pactar amb els liberals el torn electoral d'altres, van fer seu el nom de Joventut Conservadora, - el president de la qual era el vell líder Genaro Vivanco Menchaca - i es mostraven poc predisposats a seguir a ulls clucs aquestes instruccions. Maura demanà la intervenció del senador Joan Maluquer i Viladot per a intentar posar ordre; aquest publicà una nota dirigida "al partido conservador de la provincia de Lérida en su variedad de matices, juntas y organizacio-

nes,..." recordant-li, en nom de l'il·lustre dirigent, l'obligació d'acudir a la propera lluita "tremolando la bandera de la fe monàrquica frente a los elementos republicanos, apoyando a los candidatos dinásticos con decisión y energía sin atender a la persona a quien nuestro apoyo favorece o perjudica, guiados sólo por el impersonal triunfo de la Monarquía", al mateix temps, els anunciava la intenció que tenia d'aprofitar el seu actual paper d'oposició per començar l'organització definitiva del partit tant a la capital com a la resta de la província (145). Però les diferències que separaven els dos grups no es podien salvar donant-los instruccions amb una carta, encara que fos en nom del cap reivindicat per tots. L'anàlisi de les aliances electorals establertes a cada districte ens permet confirmar la persistència d'aquestes diferències.

Coneguts els candidats que regionalistes, republicans i liberals pensaven presentar inicialment al districte de Lleida, "El Ideal" - potser exagerant una mica les seves apreciacions - presentava el següent panorama: "al regionalista Magí Morera i Galícia li donarien suport els regionalistes, els integristes, alguns carlins, alguns radicals i bastants neutres (agricultors i comerciants); el republicà Joan Molas l'ajudarien els republicans autonomistes, i bastants anticaciquistes (devots o no de Solidaritat); a favor del governamental Josep Agelet hi anirien els liberals de la seva dinastia, els conservadors de Francesc Costa, i també alguns carlins i radicals" (146). Aviat hom s'adonà que calia evitar aquesta dispersió

de reforços que no afavoria ningú. D'una banda, la Lliga retirà Morera i comprometé els seus vots al republicà Moles, el qual fou desestimat pels radicals, que, en nom de l'obligatorietat del vot, desaconsellaren l'abstenció malgrat que no disposaven de candidat propi. Això era el mateix que demanar el vot per al liberal Agelet, que també rebé el suport de conservadors i carlins (147).

De moment semblava que el panorama restava més o menys clarificat ; però, era tan fràgil aquesta nova distribució de forces al districte de Lleida que prompte es ressentí dels problemes sorgits al districte de Cervera entre governamentals i carlins. La junta regional carlina, decidida a conservar l'acta que tan fàcilment havia guanyat el 1907, proclamà l'advocat de Tàrrrega Estanislau Segarra candidat carlí per Cervera. Però aquesta decisió fou rebutjada pel cap provincial Antoni de Nuix, que havia compromès les seves forces a favor del romanista Josep Matheu i Ferrer, gendre de Pere G. Maristany, futur comte de Lavern, amb importants negocis de vi a la comarca.

Els carlins, que gràcies a Solidaritat Catalana havien pogut reorganitzar els seus efectius i reempendre una activitat política fins llavors esmorteïda, no van poder inhibir-se d'una lluita personalista que necessàriament els havia de debilitar. Mentre els uns - Nuix i el seu grup d'addictes - eren desautoritzats pel cap de la junta regional, el duc de Solferino, els altres pressionaren els liberals ageletistes perquè retiraressin el seu candidat a canvi dels seus vots a Lleida.

Quan els ageletistes es negaren a fer-ho, els carlins no trobaren altra solució que destorbar-los a Lleida, encara que fos presentant a corre-cuita el mateix candidat de Cervera. Aquesta és la raó de trobar Estanislau Segarra proclamat alhora per Lleida i per Cervera; tanmateix, fou arran d'aquesta conxorxa que els governamentals impediren, com ja hem vist, l'aplicació de l'article 29 a favor de Macià, car se l'havia de castigar per haver-se prestat a signat la sol.licitud de proclamació de Segarra per Lleida (148).

Oposadament a la complexa situació esdevinguda a Lleida i a Cervera, tenim que a Balaguer i Tremp l'elecció es presentava molt més plànera. A Balaguer es preparava la lluita de roderistes contra antiroderistes. El primer bloc agrupava tots els ex-solidaris de Felip Rodés, ara republicà de la UFNR però encara considerat genuïnament candidat solidari; el segon estava format per monàrquics i radicals i presentava el jurisconsult Julio Saracíbar y de la Cámara, considerat fill del país i des de 1901 defensor dels interessos de l'Ajuntament i de la Diputació de Lleida a Madrid (149). Els republicans radicals, tot i que el 1907 havien optat per ajudar el candidat solidari, aquest any es convertiren en els enemics més afamats del roderisme, el qual inculpaven d'haver provocat la desunió dels republicans del districte que, segons ells, només es refarien i recuperarien llur antiga força si s'aconseguia fer desaparèixer el qui anomenaven "antirepublicà i caciquista", Felip Rodés (150).

L'ex-solidari Josep Llari era proclamat per aclamació

en una assemblea dels representants dels Ajuntaments del districte de Tremp i, malgrat que "El Pallaresa" assegurava que s'havia incorporat a les files canalejistes (151), es presentava com a candidat de la UFNR. Si Llari s'havia passat al partit liberal o no era el que menys importava en la pràctica car, fos republicà o monàrquic, comptava sempre amb el suport dels efectius liberals del seu cunyat Emili Riu que, invariablement, li asseguraven la votació. Per tant, ni el federal Rossend Castells ni el radical Marcel·lí Jordana ni l'integrista Joaquim Coll i Astrell aconseguirien destorbar-li la reelecció. D'altra part, la barreja de fidelitats polítiques i personals que constantment caracteritzaven les candidatures d'en Llari, per tal com era de difícil classificació, li donava un marge de manobra que sempre li permetia sortir airós de les lluites electorals.

10.3.- La votació: impossibilitat de recuperar el torn dinàstic.

Per comprovar que en alguns llocs era possible guanyar de bell nou l'acta sense la vènia explícita dels electors, no sols ens hem de fixar en la fàcil aplicació de l'article 29 a tres districtes sinó, especialment, en la manca de preparatius pre-electoralis per a estimular els electors a fer ús del dret - i segons la llei del 1907 també deure - d'anar a votar.

La reputació personal i les enteses arreglades entre càpocs locals s'esdevingueren més importants que els mítings, manifestos i actes populars encaminats a guanyar-se la confiança del cos electoral. No obstant això, la pràctica d'activitats

d'aquesta mena ja s'havia convertit en costum que calia respectar; els candidats, per tant, continuaren visitant els districtes tot promentent carreteres, camins, recs i culpant-se mútuament d'un caciquisme sense escrúpols que calia arrencar per sempre més de les terres de Lleida. Però les consignes, fossin llançades dels monàrquics o pels republicans, eren sempre d'un simplisme aclaparador, car ningú no es plantejava demanar el vot amb arguments polítics - "es millor que es deixi de banda les idees polítiques i que es voti en benefici de la cosa pública..." deien un grup d'agricultors que demanaven el vot per al republicà Moles (152) - o ideològics. Consignes com la donada per l'òrgan republicà "El Ideal", "Votar en blanco equivale a dar fuerza al caciquismo. Para combatir la roña caciquista es preciso votar en contra. Esto debe hacer el que tenga conciencia ciudadana", podien molt bé trobar-se formulades per integristes, carlins, regionalistes o bé radicals (153).

L'acte propagandístic més important fou el míting de presentació dels candidats de la UFNR, celebrat el primer de maig al teatre del Camps Elisis, amb l'assistència de Pere Coromines, Juli Marial, J. Tona i Xiberta, a més dels candidats J. Moles, F. Rodés, J. Llari i F. Macià. Amb tot, el parlament del candidat Moles consistí a prometre un pont sobre el Segre per a evitar les inundacions, tot compromentent-se a prosseguir les negociacions per a tirar endavant el vell somni del ferrocarril de la Noguera Pallaresa.

Efectuat l'escrutini als districtes on es realitzà l'elecció, els candidats de la UFNR triomfaren sobre els governamen-

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS
<u>LLEIDA</u>				
C : 12022	Vots : 4362	<u>JOAN MOLES I ORMELLA</u>	<u>UFNR</u>	
V : 9125	%C: 36%; %V: 48		(Suport: Lliga Regionalista)	
P : 76%	Vots : 3889	<u>JOSEP AGELET I GARRELL</u>	<u>Liberal</u>	
	%C: 32; %V: 43		(Suport: Govern i PRR)	
	Vots: 753	<u>ESTANISLAU SEGARRA I VILALTA</u>	<u>Carlista</u>	
	%C: 6; %V: 8		(Junta Regional)	
	Vots : 121	<u>MAGI MORERA I GALICIA</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	(RETIRAT)
		Blancs i d'altres		
<u>BALAGUER</u>				
C : 11457	Vots i 5403	<u>FELIP RODÈS I BALDRICH</u>	<u>UFNR</u>	
V : 9294	%C: 47; %V: 58		(Suport: forces ex-solidaries)	
P : 81%	Vots : 3820	<u>JULIO DE SARACIBAR</u>	<u>Liberal</u>	
	%C: 33 ; %V: 41		(Suport: Govern i PRR)	
	Vots : 71	Blancs i d'altres	Conservadors)	
<u>LES BORGES BLANQUES</u>				
C 12031	Vots : 8230	<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ</u>	<u>Catalanista-regionalista</u>	
V : 8855	%C: 68; %V: 93			
P : 74%	Vots : 302	<u>ANTONI AGELET I ROMEU</u>	<u>Liberal</u>	
	%C: 3; %V: 3			
	Vots : 323	Blancs i d'altres		
<u>CERVERA</u>				
C 10060	Vots : 4668	<u>JOSEP MATHEU I FERRER</u>	<u>Liberal- romanonista -riuista</u>	
V : 7931	%C: 46; %V: 59		Suport: Govern (?), i	
P : 79%	Vots : 2094	<u>SALVADOR MONTIU I REÑE</u>	elements carlins i republicans)	
	%C: 21; %V: 26		<u>Liberal- ageletista</u>	P.
	Vots : 1078	<u>ESTANISLAU SEGARRA I VILALTA</u>	<u>Carlista</u>	
	%C: 11; %V: 14		(Junta Regional)	
	Vots : 91	Blancs i d'altres		
<u>LA SEU D'URGELL</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>JOAN GARRIGA I MASSÓ</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	
<u>SOLSONA</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>PERE MILÀ I CAMPS</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	
<u>SORT-VIELLA</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>EMILI RIU I PERIQUET</u>	<u>Liberal</u>	
<u>TREMP</u>				
C : 7972	Vots : 4439	<u>JOSEP LLARI I ARENY</u>	<u>UFNR</u>	
V : 5563	%C: 56; %V: 78		(Suport: Liberals-riuistes)	
P : 70%	Vots : 803	<u>ROSSEND CASTELLS I BALLESPÍ</u>	<u>Republicà Federal</u>	
	%C: 10; %V: 14			
	Vots : 120	<u>MARCEL·L JORDANA I TOMAS</u>	<u>PRR-Independent (?)</u>	
		<u>JOAQUIM COLL I ASTRELL</u>	<u>Integrista - carlista</u>	
	Vots : 321	Blancs i d'altres	(RETIRAT)	

tals, que només feren seves les actes de Sort - per l'article 29 - i la de Cervera, guanyada pel romanonista Josep Matheu.

El repartiment dels vuit escons, en relació amb els anteriors comicis, només havia variat en el cas de Cervera, car als altres llocs les actes havien estat guanyades pels mateixos candidats que hi havia designat Solidaritat Catalana l'any 1907: 3 escons per a la UFNR, 2 per a la Lliga, el de les Borges per a Macià i 2 per als liberals.

Si hem de fer cas de la premsa de l'època, monàrquica i ex-solidaris reviscolaren bona part dels mitjans coactius que semblaven definitivament enterrats. Diverses publicacions es feren ressò de les denúncies d'uns i altres sobre manipulacions i compra de vots; acusacions que s'esdevingueren especialment virulentes al districte de Lleida, centre neuràlgic de la vida política provincial. "El Ideal" demanava la dimissió de l'alcalde Mario Sol perquè havia gastat diners de l'Ajuntament en la compra de sufragis a favor del candidat governamental i, per la seva part, "El Pallaresa" no acabava d'explicar-se com la candidatura republicana "alcanzó una votación que ni la tiene en sus partidarios, ni estos pudieron jamás soñar" (154). Així mateix, reaparegueren les notícies relacionades amb l'intervenció directa del governador a base de substitucions d'alcaldes, inspeccions d'Ajuntaments i suspensió de mestres que feien campanya antigovernamental (155). Com anys enrera, es tornaren a trobar actes protestades, com la de Cervera, la qual arribà al Tribunal Suprem - nou organisme encarregat de dictaminar sobre les actes protestades - amb una demanda de revisió

de l'expedient del districte sol.licitada pel candidat carlí, expedient que fou retornat al Congrés sense cap classificació en no ser acceptades les proves presentades.

Una anàlisi global de la participació en aquestes eleccions generals permet constatar 10 punts d'increment de la mitjana provincial - 76 % - respecte al 1907. No hi ha motius per a creure que aquests comicis despertaren més interès que els de la Solidaritat Catalana i tampoc és possible acceptar una manipulació descarada de les actes, sobretot en uns districtes com Lleida i Balaguer o Cervera on els guanyadors triomfaren seguits molt de prop pels seus oponents. En conseqüència, potser cal pensar que el temor a la multa o al recàrrec impositiu, estipulat amb motiu de la institució del vot obligatori, mobilitzà un major nombre d'electors. Si no fou així, i la majoria del cos electoral continuà ignorant la celebració dels comicis, cal pensar que els encarregats de preparar les nodrides actes de votació van tenir cura de evitar als electors qualsevol complicació amb l'administració.

L'increment participatiu del districte de la capital - ha passat d'un 56 % a un 76 % - confirma les observacions que s'acaben de ressaltar. La manca de cens electoral no permet detallar l'evolució dels índexs de participació; no obstant això, és possible fer algunes observacions aproximatives a partir del cens electoral de 1907, suposadament molt proper en els seus valors al de 1910. Segons això, els resultats fan evident que mentre la participació de la ciutat de Lleida baixà considerablement, a la resta dels pobles - especialment

als petits - augmenta fins a índexs mai no assolits. La majoria s'acostà a un 90%. És probable que la concurrència electoral deguda al mòbil sanció es produís on era, per les pròpies condicions de desenvolupament polític, major el temor al "què diran" o bé al "què passarà". La lluita es resolgué de nou a favor del republicà Moles, però contra qualsevol pronòstic, la ciutat de Lleida es decantà en pro del liberal Agelet. Que a Lleida guanyessin els monàrquics és explicable pensant que el vot obligatori va poder tenir un doble efecte: primer, la mobilització del funcionariat, arrossegat a votar mitjançant amenaces de sancions; segon, el fet que l'abstencionisme passiu es convertís en abstencionisme militant, ja que per a portar-lo a terme s'havia de crebantar una llei. És possible que adoptés aquesta actitud una gran part de l'antiga clientela republicana. Malgrat tot, la característica fonamental de les votacions d'aquest any està en la manca de continuïtat tant des del punt de vista participatiu com pel que fa a l'orientació del vot. De tots els pobles on obtingué majoria de sufragis el candidat dinàstic, només Benavent, Golmés i Puiggròs s'havien declarat des de 1907 - encara que no amb anterioritat - insistentment monàrquics. El republicanisme continuava com a característica pròpia d'una petita microzona pròxima a Mollerussa, centre antidinàstic, on a més a més, el carlí Segarra aconseguí - després de la ciutat de Lleida - la màxima votació del districte.

El percentatge participatiu - un 81% - del districte de Balaguer fou també resultat d'un increment general de l'índex

particular dels municipis d'aquesta demarcació electoral. Rodés guanya amb un 58% dels vots però la ciutat de Balaguer - igual com havia succeït a Lleida - es declarà monàrquica, fenomen explicable si no s'oblida que ja el 1907 havia estat l'eix d'una minúscula zona d'implantació antisolidària. Aquest any, si bé és cert que l'escó se'l tornà a emportar un republicà - que s'enduia més del 80% dels sufragis a pobles com Albesa, la Portella, la Fuliola, Torrelameu, etc... - persistiren un bon nombre de nuclis de predomini dinàstic i per tant antiroderista. Així mateix, observant els resultats municipals resultà més que probable que el guanyador Rodés tingués serioses dificultats per a guanyar l'escó parlamentari. L'exemple més il·lustratiu, el donà el poble de Bellvís, municipi inequívocament abstencionista i, quan podia, republicà. Doncs bé, a partir de 1907, s'havia transformat en altament participatiu i, cosa insòlita, aquest any es convertia també de sobte en un poble altament conciliador car, distribuïa els seus sufragis a parts iguals - 269 contra 269 - entre els dos adversaris que lluitaven per l'acta. Per tant, abans d'avançar cap interpretació - i en un desig de fugir de la simple elucubració interpretativa - caldrà veure la posterior evolució del comportament electoral de pobles com Bellvís o bé de centres més aviat monàrquics com Barbens, Bellcaire, Linyola, Montgai, Torrefarrera, etc... o tènueament roderistes com Alfarràs, Algerri Bellmunt, Penelles, Rosselló, Tèrmens, etc...

A les Borges Blanques acudiren a les urnes el 74% dels electors. L'augment participatiu - 7 punts - en relació amb

1907 s'ha d'explicar a partir del mateix raonament seguit en els casos de Lleida i Balaguer. Aquí, tot i que no hi hagué article 29, Macià captà el vot d'un 93 % dels electors i, en conseqüència, en la pràctica l'elecció s'efectuà com si s'hagués tractat de candidat únic.

L'oposició, personificada en Agelet, només obtingué majoria de vots al Vilosell, que per altra banda, el 1907, s'havia manifestat absolutament macianista. I aquest no fou l'únic cas de modificació de l'orientació del vot. Resulta per tant arriscat parlar de pobles macianistes o antimacianistes. Com en el cas de Balaguer, caldrà veure el capteniment posterior de municipis com l'Albí, Bovera, Castellldans, etc...- ara en gran mesura contraris a Macià - per a poder puntualitzar quins són els trets fonamentals de l'evolució del vot del districte.

Si el 1907 l'acta del districte de Cervera podia considerar-se adjudicada abans de la votació, aquest any foren tres els aspirants a la representació parlamentària; potser aquest canvi tan accentuat, en les condicions en què es desenvolupà la lluita, fou un dels factors que potencià l'increment participatiu -79 % davant 57 %- . L'enfrontament - pintoresc per la manca de matisos polítics o ideològics - entre els liberals Matheu i Montiu se saldà a favor del primer amb un 59 % dels vots davant el 26% assolit pel segon candidat i el 14 del carlí Segarra. Restava palès que el triomf d'Alier -també carlí- el 1907 no deixà cap senyal d'haver influït entre els seus electors o els qui havien estat els seus agents electorals. Les votacions als dos primers candidats foren de tipus unitarista -

o molts vots o molt pocs - amb escassos exemples de repartiment proporcional als índexs generals de la demarcació. No obstant això, tampoc no es poden fer observacions rigoroses sobre el comportament dels municipis, car l'excepcionalitat tant dels comicis de 1907 com dels de 1910 no ho permet.

Finalment, a Tremp - aquest any declarat l'indret més abstencionista de la província (70 %) - s'imposà per segona vegada la candidatura del republicà Llari, que amb un 80 % dels vots només fou derrotat a Figuerola d'Orcau, municipi que dos anys enrera li havia donat una ampla majoria de vots.

A l'inrevés, Llari triomfà als dos únics municipis on el 1907 havia estat derrotat: Alòs i Salàs. El retrocés del federal Castells ha estat considerable i caldrà veure posteriorment si la unanimitat pro Llari disminuí o bé el seu ritme ascendent iniciat el 1907 continuà inaturable.

Malgrat que a Catalunya només es van proclamar tres diputats per l'article 29 -tots tres representants de districtes lleidatans- al Congrés n'arribaren 119 que no havien passat per les urnes. La finalitat de l'esmentat article quedava així plenament justificada i el govern de torn podia garantir amb la seva aplicació una ampla majoria, alhora que evitava salomònicament la manipulació dels escrutinis dels districtes mancats de vida política. Com a contrapartida, la Conjunción Republicano-Socialista havia fet possible un lleuger progrés de l'oposició antidinàstica: havia aconseguit fins i tot un escó, per al líder socialista Pablo Iglesias.

El repartiment de les 44 actes catalanes demostrà que si

bé els monàrquics havien pogut reinstalar-se en alguns dels seus feus tradicionals - reconquistaren 12 dels escons perduts el 1907 -, la fidelitat al torn dinàstic havia estat crebantada a a molts indrets. Aquests resultats, relativament favorables als monàrquics i als republicans radicals - a Barcelona derrotaren la Lliga i la UFNR i s'emportaren les majories -, foren una lliçó per a tots els partits ex-solidaris que veieren reduir considerablement el seu nombre d'escons: els regionalistes passaren de 14 a 8 actes, els carlins de 6 a 2 i els republicans nacionalistes de 17 a 12 (156).

Cadascun d'ells en trauria les pròpies conclusions. La llarga durada de la legislatura liberal els donà temps suficient per a canviar estratègies i esmenar errors.

10.4.- L'elecció de senadors.

La celebració de les eleccions de senadors comportà nous compromisos i enteses encara més enrevessades que les pactades durant l'elecció dels diputats.

Quan canalajistes, regionalistes i republicans de la UFNR foren capaços de preparar conjuntament l'única candidatura que es presentà per guanyar les tres actes de senadors, "El Pallaresa", amb gran indignació, no pogué estar-se de comparar la política lleidatana amb "un ferial de gitanos de la propia tierra de María Santísima, que trata y contrata cuanto le viene a mano..." (157).

Ningú no es plantejà cap mena d'oposició i amb una nodrida assistència de compromissaris - 293 d'un cens electoral de

317 - les tres actes foren per a:

- * Ignasi Girona i Vilanova - 293 vots (regionalista)
- * Emili Junoy i Gelabert - 289 " (republicà, UFNR)
- * Joaquim Sostres i Rey - 292 " (liberal demòcrata)

En realitat, els compromisos pels quals s'arribà a aquesta candidatura no eren difícils d'escatir. El Govern es reservava un lloc per al vice-president de la Diputació de Barcelona, Joaquim Sostres, natural de Tremp i lligat, per tradició familiar, als grans caps Josep Llari i Emili Riu (158).

Per la seva banda, la UFNR, com a força millor exigia 2 llocs, l'un per a un candidat propi i l'altre per a compensar els regionalistes la retirada en pro dels republicans, del seu candidat Magí Morera, en l'elecció al Congrés de diputats.

11.- ELECCIONS LEGISLATIVES DE 8 DE MARÇ DE 1914: GOVERN CONSERVADOR D'EDUARDO DATO.

Durant l'interval que separa l'elecció de 1910 de la corresponent al govern conservador d'Eduardo Dato, la de 1914, el sistema polític de la Restauració - superat un primer moment de normalització política -, entrà en un període de crisi ascendent i imparable. Canalejas, durant la seva estada al poder, vetllà per l'abatut bipartidisme tornista i es mostrà predisposat a "restaurar la Restauració" (159) i a buscar una solució que llimés les aspres relacions existents entre Catalunya i el govern central.

La Lliga Regionalista, aprofitant la conjuntura, engegà des de la Diputació de Barcelona, el maig de 1911, una campanya demanant la Mancomunitat de les quatre Diputacions catalanes com a òrgan unitari de govern, i alhora unificador de serveis bàsics com cultura, beneficència i obres públiques. La petició fou atesa per Canalejas que, el desembre del mateix any, un cop li fou lliurat el projecte de Bases per a la Mancomunitat, el presentà a discussió a les Corts i el defensà amb braó fins aconseguir-ne l'aprovació. Però, al cap d'un mes, el 12 de novembre de 1912, el cap liberal era assassinat sense que la Cambra Alta hagués votat el projecte. Aquest restaria immobilitzat al Senat massa temps, ja que quan es reprengué la votació, ja s'havia prefigurat una nova correlació de forces desfavorables a la seva aprovació.

L'afany de Canalejas de preservar el patró polític de la

Restauració havia estat gairebé inútil. Després de la seva mort i per a evitar l'esperat canvi de torn a favor dels conservadors, Romanones el substituï i va estar al govern fins el 25 d'octubre del 1913, data en què al Senat se li negà una votació de confiança, i es va veure obligat a dimitir després de provocar, amb motiu de la discussió del projecte de llei per a la Mancomunitat, la separació de García Prieto del partit, oposat a donar-li llum verda. El rei, per evitar-se una topada amb Maurra semblant a la de 1909, solucionà la crisi cridant Eduardo Dato, decisió que, en precipitar el maurisme fora de les files conservadores, deixà el partit que assumia el Govern en una posició difícil per a obtenir la necessària majoria parlamentària. El fraccionament tornava a prevaler sobre la unitat de les forces dinàstiques, les quals ja quedarien com a velles agrupacions en progressiu desgast i amb possibilitats reals de govern cada cop més limitades.

A Catalunya, els esdeveniments polítics d'aquest període marcaren la fi de l'hegemonia republicana, bàsicament barcelonina, en benefici de la recuperació de la Lliga Regionalista, que minimitzà la intervenció dels republicans nacionalistes en la lluita per la Mancomunitat fins al punt d'atribuir-se en exclusiva aquesta reivindicació catalana. Mentre la UFNR es demostrava incapaç de decantar, com pretenia, un ample vot obrer vers un nacionalisme d'esquerres, mentre els radicals no podien aturar els efectes de la campanya abstencionista propagada pels sindicalistes, i mentre uns i altres patien una dispersió de vots vers el reformisme i fins i tot vers el regionalisme, la

Lliga procurava obrir-se a la dreta, aplegant al seu entorn monàrquics, carlins i integristes. Aquest suport dretà li donava una estabilitat que la feia forta i audaç davant l'afebliment progressiu dels republicans; per això, si bé la UFNR rebutjà el pacte proposat pels radicals, a les eleccions per a la renovació de la Diputació provincial de març de 1913 -després del fracàs sofert en aquests comicis i en els municipals de novembre -, la Lliga triomfà malgrat no haver-se formalitzat una coalició de dretes, i l'entesa entre radicals i republicans nacionalistes esdevingué l'única opció operativa per a contrarestar l'avançada del regionalisme (160).

La necessitat d'aquest pacte encara es féu més evident quan les negociacions Lliga - Govern Data tingueren com a resultat l'autorització de les Mancomunitats per real decret. Així doncs, quan el 8 de març se celebressin les eleccions generals, la Lliga comptaria amb la basa de la Mancomunitat per a desenvolupar una gran campanya; alhora, haver-se fet efectiu el Pacte de Sant Gervasi, amb la consegüent candidatura de coalició entre radicals i UFNR, li donava motius suficients per a atacar a tort i a dret el republicanisme, especialment el nacionalista, que pretenia dividir a fi de captar un vot més catalanista que pròpiament republicà.

Les dues forces enfrontades, Lliga i els seus satèl.lits i esquerres republicanes, tenien a Barcelona llurs respectius espais polítics relativament delimitats però, fora d'aquest centre polític del Principat, el panorama electoral es presentava, un cop més, diferent i complex.

Als districtes rurals s'havia de comptar amb la ràpida recuperació dels partits tornistes, que impedièn als antidinàstics instal·lar-se - malgrat llurs esforços - més enllà d'unes minses àrees d'influència guanyades amb anterioritat. Així mateix, tots plegats es demostraren disposats, un cop més, a signar tot tipus d'aliances per defensar les actes ja adquirides o bé per conquistar-ne de noves. De bell nou, els interessos personals i locals se sobreposaren a qualsevol pauta ideològica.

Pel que fa als districtes de Lleida, el panorama político-electoral d'aquest període assolí les característiques d'una pilota de fil difícil de descabdellar; per a seguir-ne el fil cal veure primer l'evolució de les forces polítiques lleidatanes entre 1911 i 1914 i llur actuació davant els comicis celebrats davant aquests darrers anys.

11.1.- Les forces polítiques a Lleida entre 1911 i 1914.

Sabem que a Lleida era difícil enquadrar com a canalejistes, romanonistes, garcia-prietistes, datistes o mauristes els diversos comitès i juntes locals en què es trobaven dividits liberals i conservadors. Cadascun adoptava l'etiqueta que millor li anava en un moment donat. En definitiva, l'únic que es pretenia defensar era un conjunt d'interessos personals contraposats. Alhora, aquest maremàgnum encara es veié reforçat en agreujar-se les discrepàncies sorgides en el si de les forces carlines. El primer encontre s'havia produït quan, a les eleccions de 1910, el cap de la junta provincial carlina, Antoni

de Nuix, es negà a donar suport al candidat enviat per la junta regional al districte de Cervera. Tot seguit entraren en conflicte "El Correo de Lérida" - òrgan del partit i potser addicte a l'ex-cap Nuix - i la junta provincial. D'antuvi, el problema s'arranjà desautoritzant l'esmentada publicació i substituint-la per una de nova, "El Correo Leridano", que només durà fins el 16 de desembre de 1913, perquè, per aquella data, es tornà a autoritzar el primer diari (161). Però les dificultats entre els efectius carlins només havien fet que començar. Per qüestions de política municipal - abandó de l'Ajuntament d'uns regidors - esclatà una dura polèmica entre la societat jaumista Joventut Carlina - contrària a aquests regidors - i la junta provincial, que exigia a la primera la dissolució si volia romandre dins la Comunió (162). Joventut havia demostrat, des de la seva aparició a començament de segle, comptar amb recursos suficients per a mantenir, sempre que fos necessari, alguna publicació defensora dels seus interessos polítics. Pel 1900 havia editat "La Joventut Carlina", substituïda per "L'Almogàver", que des de 1908 es convertí en portaveu de la junta provincial i esdevingué predecessor directe de "El Correo de Lérida", òrgan oficial de la Comunió. Ara bé, quan sorgien problemes i sempre que calia engegar una campanya en pro d'algun correligionari oposat a la junta provincial, Joventut Carlina llançava al carrer "El Radical". Aquesta publicació va sortir el maig de 1910 per oposar-se al cap Nuix i tornà a sortir l'octubre de 1913 per criticar la política municipal seguida per la junta provincial. Fou per això que la junta, que no estava disposada a consentir cap

acte d'indisciplina, optà per l'expulsió de Joventut del Partit en negar-se aquesta a dissoldre's (163). Feta l'expulsió, Joventut continuà declarant-se fidel a l'ideal jaumí - amb un remarcad accent germanòfil i mellista (164) - i gaudí de força suficient per a actuar electoralment amb plena independència orgànica.

Només els dos grups republicans - nacionalistes i radicals - restaren al marge de les lluites personalistes i mantingueren units els seus efectius per conservar les posicions adquirides que la persistent recuperació de les dretes - a pesar de llurs divisions internes - posava en greu perill.

Crec que amb aquest esbós de l'aspecte que oferia la correlació de forces a Lleida n'hi ha prou per a entreveure que l'acusada manca d'harmonia possibilitava, davant les diverses consultes electorals realitzades durant el període 1910-1914, una gran policromia d'enteses i pactes. Efectivament, n'hi va haver per a tots els gustos, però això no ens ha de portar a engany, car una ràpida mirada a aquests comicis bastarà per a comprovar que el ritme de la vida política el continuaven marcant uns quants mandataris locals, uns en ple apogeu, d'altres en franca reculada i alguns, els menys, a l'aguait per aprofitar alguna esclatxa i introduir-se dins el grup governant.

11. 2.- Eleccions a diputats provincials; març de 1911.

El 12 de març de 1911 foren convocades les eleccions a diputats provincials. La renovació corresponia només als districtes de Lleida-les Borges i Tremp-Viella. També se n'havien

de celebrar d'extraordinàries a Cervera-Solsona, per cobrir la vacant produïda pel traspàs de l'ex-cap carlí Antoni de Nuix, i a la Seu-Sort en declarar-se la incapacitat per a exercir el càrrec de Josep Picart. El districte de la capital fou l'únic indret que visqué una lluita més o menys competitiva; les altres actes en litigi foren controlades pel liberal demòcrata, Emili Riu, que veié potenciades les seves influències perquè havia esdevingut, aquest any, portaveu oficial del partit del Govern.

A Lleida hi hagué una munió de candidatures: republicans nacionalistes, radicals i la coalició formada per jaumins i integristes optaven a les majories; liberals demòcrates, ageletistes i conservadors pretenien l'acta per minories. La votació de cadascuna de les candidatures fou la següent: (165)

* Francesc Roca i Lacosta	6007	liberal ageletista
* Alfred Pereña i Puente	5530	UFNR
* Joan Olivé i Capdevila	5050	UFNR
Manuel Fabregat i Vidal	4982	UFNR
* Alfons Piñol i Salvat	5103	Jaumí
Francesc Llorens i Ribas	4081	Jaumí
Josep M ^e Reñé López	3544	Jaumí-integrista
Francesc Sagañoles i Reig	4956	liberal demòcrata
Modest Reñé i Melcior	3273	conservador
Joan Civit i Bea	1797	radical
Ramon Montull de Antonio	1283	radicàl
Augusto Menchero de Olarte	818	radical

A Tremp-Viella, gràcies a les habituals bones relacions

entre republicans i liberals demòcrates, es pogué confeccionar una llista per anar a una copada i derrotar la presentada pels conservadors, independents i liberals ageletistes. Els resultats demostraren la impotència d'aquests darrers per a oposar-se al triomf de la coalició liberal-republicana.

* Josep Gil i Doria	3732	vots	- liberal demòcrata
* Josep M ^a España i Sirat	3653	"	- republicà(?) (166)
* Antonio Mestres	3521	"	- republicà
* Pere Lasala i Borderas	3297	"	- republicà
Marià de Matas i Alen	983	"	- conservador
Rafael Vives i Vela	556	"	- independent
Ceferí Rocafort Sansó	-	-	- (?)

A Cervera-Solsona els demòcrates vanceren la coalició pactada entre carlins i liberals ageletistes.

* Manuel Florensa i Farré	6656	vots	- liberal demòcrata
Francesc Montaña i Santamaria	5383	-	carlí

A la Seu, la victòria fou per a Eduard Aunós i Cau, candidat que assolí el triomf gràcies a l'ajut obtingut tant per part dels liberals demòcrates, com del Comitè Conservador de la ciutat de la Seu, veritable impulsor de la seva candidatura. Un cop proclamat diputat reafirmà l'ingrés a les files mauristes i l'abandó definitiu de la disciplina liberal (167).

* Eduard Aunós i Cau	4638	- demòcrata
Josep Picart i de Gayolà	2103	- conservador

Tot comptat, la sort dels republicans dins de la Diputació millorava considerablement després d'aquesta votació; la nova correlació de forces era: 10 diputats monàrquics contra 8 republicans, 1 regionalista i 1 carlí. Respecte al 1909,

els dinàstics havien perdut 3 llocs, que foren guanyats exclusivament pels republicans nacionalistes, en tant que els radicals continuaven marginats d'aquest organisme provincial.

11.3.- Entesa UFNR - PRR davant les eleccions municipals de novembre de 1911.

Aquests resultats foren per als republicans una injecció d'optimisme que potencià un apropament entre la UFNR i el PRR. Davant els comicis corresponents a la renovació dels Ajuntaments - convocats per al 12 de novembre de 1911 - les diferències que els separeven restaren, de moment, arraconades. Segons confessió del prohom d'UFNR a Lleida, Humbert Torres, fou ell - sense ni consultar-ho amb els seus companys de partit -, qui llançà la idea d'un pacte en un acte propagandístic anterior a la convocatòria de l'elecció (168). Feta la convocatòria, la seva crida fou escoltada i, a final d'octubre, "El Ideal" feia públics els objectius de l'entesa definitivament signada. Sota l'aspiració comuna de la República, els republicans de Lleida s'unien perquè volien arrabassar el control de l'Ajuntament - la direcció de la ciutat s'havia de fer en un "sentido muy radical" (169) - de mans dels monàrquics. La reacció d'aquests no es féu esperar i immediatament anunciaren llur coalició amb carlins i integristes, oblidant com havien fet els seus contraris, llurs possibles diferències. Els camps estaven ben delimitats - com deien els republicans, "por fin podremos contarnos"-, i la lluita s'establia inequívocament entre monàrquics i republicans.

ELECCIONS MUNICIPALS DE 12 DE NOVEMBRE DE 1911

D	Coal. Monàrquica (lb+cs+cr+int)		Coal. Republicana (UFNR + PRR)	
	els.	cts.	els.	cts.
I	1	(3)	3	(3)
II	2	(3)	1	(2)
III	2	(2)	1	(2)
IV	2	(3)	1	(2)
V	Art.29	(1)	Art.29	(1)
T	8		7	

Font: "El Pallaresa" 13-XII-1911; els.= elegits; cts.= candidats; lb= liberals; cs= consercadors; cr= carlins; int= integristes

La votació mostrà que els esforços dels republicans no foren debades: milloraren llurs posicions i superaren en nombre de vots -1548 contra 1496 vots- als assolits per la coalició anti-republicana. Però les dretes, tot i haver sumat menys sufragis, continuaven amb un regidor de majoria que, unit als obtinguts el 1911, deixava l'Ajuntament amb una proporció de 13 regidors dretans - 4 carlins, 1 integrista, 4 liberals, 1 demòcrata i 3 conservadors - contra 10 republicans - 5 de la UFNR i 5 radicals (170).

11.4.- Eleccions a diputats provincials de 9 de març de 1913:
Joventut Conservadora.

No obstant això, aquest equilibri era marcadament feble,

car en cap de les dues coalicions hi havia una força aglutinadora capaç de superar aversions personals i partidistes. La tercera elecció d'aquest període no va ser fins al cap d'un any. I eren massa dies per a evitar el desvetllament d'alguna de les congènites divergències que frustraven la pervivència de qualsevol entesa.

A primers de gener de 1912, el diputat provincial Eduard Aunós i Cau fundà "La Prensa" - "Diario Monárquico Conservador" - que es definí com portaveu de Joventut Conservadora i es disposà a propagar els seus objectius davant els vells líders - "conservadors de aboleng" - que romanien sense cap publicació defensora de llurs interessos partidistes (171). Joventut Conservadora, confiant a poder assolir alguna implantació fora de la ciutat de Lleida, inicià una tasca d'expandiment per la província encaminada a crear tantes seccions com districtes electorals, al capdavant de les quals es destinava un soci, que s'encarregava de l'organització del partit dels pobles del districte (172). Així mateix, partidària d'una descentralització administrativa per a Catalunya, es preocupava d'engegar un cicle de conferències - la primera tractava sobre la "Convivencia de una inmediata actuación de las fuerzas regionalistas dentro del partido conservador" (173) - que li valgueren la simpatia i l'apropament dels elements més actius del conservadorisme lleidatà. Fins i tot, futurs republicans com Epifani Bellí - primer comisari de Lleida després de proclamada la II República - i Francesc P. Jené - diputat el 1936 pel Front d'Esquerres - començaren la seva carrera política

en aquesta agrupació maurista. Arribat el dia de les eleccions a la Diputació, Joventut Conservadora es deslligà completament dels altres grups monàrquics, encara que no resta clar que trenqués amb el Partit Conservador, i presentà candidats propis als tres districtes on s'havia de celebrar votació: Balaguer, Cervera-Solsona i la Seu-Sort.

Per la seva part, els partits dinàstics van prosseguir l'antiga coalició monàrquica, en la qual, ara, no hi estaven explícitament representats ni carlins ni integristes.

Quant els republicans, tot i romandre units - UFNR i PRR- no feren cap acte públic. Sabien que fora de la capital no més tenien forces per a aspirar a alguna acta escadussera i això encara si es mostraven disposats a activar al màxim els preparatius de la votació. Animats per l'avenç assolit a les municipals de 1911, continuaren intervenint en els comicis de Cervera-Solsona i assajaren de presentar-se a la Seu-Sort, districte fins ara completament inaccessible per a ells.

Per altra part, "El Ideal" recomanà com a pròpia la candidatura "nacionalista" de Balaguer tot i que, en cap moment, els candidats que la componien s'anomenaren republicans.

11.5.- El centre nacionalista català de Balaguer.

Fundat el 1904 com a entitat adherida a la Unió Catalanista, aplegava, després de nou anys d'existència, "catalanistes romàntics de la Unió, partidaris de la Lliga Regionalista, nacionalistes republicans i també jaumistes..." (174). Com ex-

plica el periòdic mensual de propaganda nacionalista, "La Falç", els socis fundadors foren catalanistes del primer grup, mentre els dels grups restants "hi ingressarien en el bon temps de Solidaritat Catalana". Seria a partir de llavors quan el republicà nacionalista i diputat solidari pel districte Felip Rodés en prendria la direcció fins convertir-lo en la força més important de Balaguer, capaç de prendre el relleu als monàrquics i amb habilitat suficient per a neutralitzar o bé utilitzar els efectius d'un actiu Centre Radical.

En CNC es vanagloriava que "el districte de Balaguer ha sigut el darrer de Catalunya en abandonar aquella patriòtica unió d'elements que avant-posant la condició de catalans a tot altra consideració política, tenia la noble i enlairada missió de treballar en profit de nostra Pàtria" (175). "Patriòtica unió", que Rodés fomentava, car li proporcionava la força necessària per a consolidar la seva implantació fins convertir-se en l'indiscutible i persistent guanyador de l'escó parlamentari del districte. El seu arrelament esdevingué tan ferm que no sols controlava els assumptes de política estatal, sinó que també intervenia en tot el que es referia a la política provincial o municipal. Calia el seu concurs per a confeccionar les candidatures de regidors o diputats provincials, les quals, a partir 1907, foren denominades per la premsa de l'oposició candidatures roderistes, etiqueta que, per altra part, responia a una situació de fet i no pas a un atac personal mancat de fonament.

Els tres aspirants a un acta de diputat provincial d'aquest any -1913- foren triats per una comissió de representants

dels pobles del districte, especialment assessorada per Rodés; el manifest de presentació de la candidatura elaborat per la redacció de "La Falç" deia així:

"aquesta candidatura representa una afirmació de la personalitat catalana, representa un èxit segur en l'implantació de la Mancomunitat catalana, significa progrés per a nostres encontrades, moralitat per a la Corporació ahont han d'anar a intervindre i finalment el seu triomf que se li espera al que n'és tant mereixedor nostre quefe D. Felip Rodés, entant que l'altra sols ha sigut possible compondrer-la a base del gran odi que els elements desbancats li tenen" (176).

Celebrada la votació, es comprovà que l'optimisme dels nacionalistes de Balaguer era un xic exagerat. Els resultats dels tres districtes foren els següents:

DISTRICTE DE BALAGUER

* Romà Sol i Mestres	6208	liberal
* Pau Nobell i Borràs	6520	liberal
* Delfí Canela i Cots	5890	conservador
* Josep Cabeceran i Borràs	5181	nacionalista
Manuel Verni i Puig	5135	nacionalista
Josep Brufau i Mullerat	4920	nacionalista
Ignasi J. Espar i Canal	1009	jaumí
Manuel Álvarez Llinàs	-	joventut conservadora

DISTRICTE DE CERVERA-SOLSONA

* Ramon Riu i Vendrell	7501	republicà
* Salvador Montiu i Reñé	6850	conservador
* Manuel Florensa i Farré	6830	liberal
* Francesc Montaña i Santamaria	5049	regionalista

Lluís de Jover i Fontanet	3996	conservador
Domènec Puigredon	3917	republicà
Manuel Herrera i Ges	2234	joventut conservadora
<u>DISTRICTE DE LA SEU-SOLSONA</u>		
* Joan Rovira i Agelet	4410	liberal
* Llätzer Sibis i Fort	4027	liberal
* Josep I. Llorens i Ribas	3890	liberal
* Eduard Aunós i Cau	3719	joventut conservadora
Ignasi Ll. Ferrer i Franquet	2683	joventut conservadora
Ignasi Tarragona	1501	republicà
Manuel Canut i Dòria	1427	conservador

Dels 12 escons a cobrir, els liberals en guanyaven la meitat, els conservadors restaven amb 3 i la UFNR i els regionalistes amb un; el darrer era per a un dels nacionalistes de Balaguer. Els candidats roderistes, que confiaven repetir el triomf assolit feia dos anys, podien comprovar que calia aplegar tots els sufragis republicans per triomfar sobre els monàrquics i això no era possible aconseguir-ho amb una candidatura que lluïa un vague qualificatiu de "nacionalista". En certa manera, la UFNR de Balaguer estava hipotecada al CNC i això li travava el pas a l'hora de cercar l'ajut, tal com havien fet els seus correligionaris de Lleida, dels republicans radicals. Calia l'entrada en vigor del Pacte de Sant Gervasi perquè l'apropament entre republicans d'ambdues tendències esdevingués-després de superar fortes oposicions-possible.

Respecte a 1911, la composició de la Diputació havia romàs gairebé invariable: els monàrquics passaren de 10 a 11 di-

putats, la UFNR de 8 a 6 - 7 si s'hi inclou el nacionalista-roderista- i carlins i regionalistes conservaren el seu lloc. En relació amb les altres diputacions catalanes, la de Lleida era, per molt, on els dinàstics estaven millor situats; en cap altre lloc aconseguien ocupar ni la tercera part dels escons (177). Així mateix, el control d'aquest reducte monàrquic estava exercit per un nombre limitat de persones que aconseguien, ja fos per la seva implantació personal o política, la reelecció: repetien candidatura, respecte al 1909, 9 diputats, dels quals 7 serien proclamats pel mateix districte que acabaven de representar.

La victòria regionalista reactivà la campanya pro Mancomunitat a Catalunya que es redoblà quan el novembre de 1913 la Lliga assolí encara un altre èxit electoral davant els republicans.

A Lleida també tingué ressò la propaganda a favor del projecte Mancomunitat i s'escoltaren veus defensant-lo (178), però, arribat el moment de l'elecció municipal aquesta no es presentà pas sota el signe de la lluita per la Mancomunitat. Tren-car l'equilibri entre dretes i esquerres de 1911 a l'Ajuntament de Lleida es convertí en la màxima preocupació d'uns i altres, que es disposaven a pactar amb qui calgués per a assolir aquest objectiu primordial.

Així s'arribà a la conformació d'una candidatura dita d'esquerres entre UFNR, PRR i liberals demòcrates - sense saber, un cop mort Canalejas, si s'identificaven amb la tendència romanonista o garciaprietista - que tingué com a contrin-cant un bloc de dretes encara més multicolor: els dinàstics

supliren la deserció dels demòcrates amb la incorporació de Joventut Conservadora, alhora que podien continuar confiant en l'ajut dels jaumins de Joventut Carlina - no amb el de la junta provincial del partit (179) - i dels integristes.

ELECCIONS MUNICIPALS DE 9 DE NOVENBRE DE 1913

D	Coal. Monàrquic. (lb+cs+int+cr)		Coal. Republicana (lbdm+UFNR+PRR)	
	els.	cts.	els.	cts.
I	-	(1)	4	(4)
II	2	(3)	2	(3)
III	-	(1)	1	(1)
IV	2	(2)	1	(2)
V	1	(1)	1	(1)
T	5		9	

Font: "El Pallaresa" 10-XI-1913; els.= elegits; cts.= candidats; lb= liberals; cs= conservadors; int= integristes; cr= carlins; lbdm= liberals demòcrates

La unitat observada pel bloc d'esquerres li valgué un major nombre de vots i de regidors. La UFNR en comptà 5 en total, que, junt als guanyats el 1911, sumaven la minoria majoritària - 8 regidors - del consistori. Els altres llocs restaren distribuïts així: 5 radicals, 3 liberals demòcrates, 4 conservadors, 3 liberals, 1 jaumí - els carlins passaren de tenir 4 llocs tenir-ne 1 - i 1 integrista. En total, 16 regidors de la coalició d'esquerres contra 9 de la coalició de dretes. Però, quant temps duraren les bones relacions de republi-

cans nacionalistes, radicals i demòcrates que havien fet possible arrancar a les dretes el control del govern municipal? De moment, totes dues enteses resistiren fins el 8 d'abril del 1914, data fixada pel govern Dato per a celebrar nous comicis generals.

11.6.- Eleccions legislatives de 8 de març de 1914: El retrocés republicà.

En general, els preparatius d'aquestes eleccions es caracteritzaren per una bipolarització entre la Lliga i els seus satèl.lits de dreta, i republicans -UFNR i PRR- units en candidatures conjuntes. Els regionalistes intentaren consolidar el seu paper hegemònic capitalitzant al màxim l'aprovació, per reial decret, del projecte de Mancomunitat; per contra, els republicans gastaren la majoria de llurs energies a defensar-se dels atacs que els contraris els adreçaven perquè havien signat el Pacte de Sant Gervasi. Aquesta actitud defensiva els limitava a romandre als llocs de sempre - tot i que els radicals aprofitaren la conjuntura i intentaren col.locar algun dels seus homes fora de Barcelona - mentre la Lliga, en una clara actitud ofensiva, provava de conquistar noves actes arreu de Catalunya. Entre aquests dos fronts es mourien alguns republicans reformistes i alguns carlins que adoptaren posicions diferents - segons la seva força - a cada districte on es presentaven.

A Lleida també es va establir de bell nou una lluita bipolar entre la coalició de dretes i la dels republicans, que

ara no rebé el suport explícit dels liberals demòcrates, deslligats - com els reformistes - dels dos blocs bel.ligerants. El primer d'aquests blocs l'avivaven els monàrquics conservadors, envigorits pel fet de trobar-se en el poder, i aplegava encara liberals ageletistes, carlins, integristes, i també regionalistes, decidits a donar al seu vist-i-plau a aquesta coalició sobretot on lluitava contra un republicà. Els republicans perseveraren coaligats al districte de Lleida i feren extensiu el pacte de Sant Gervasi a Balaguer i Tremp.

Abans d'exposar quines foren les candidatures presentades a cada districte convé dir que si durant l'anterior elecció general -la de 1910- s'havia estrenat a Lleida l'article 29, elegint 3 diputats sense celebrar votació, aquest any la utilització d'aquest procediment fou nul.la, car arreu les actes foren aferrissadament discutides per més d'un aspirant a l'escó parlamentari. Això activà els preparatius pre-electoralis, els quals assoliren una major riquesa competitiva, sobretot si es té en compte que, malgrat l'àmbit provincial de les dues grans coalicions, cada districte era una mena de república independent a l'hora de signar enteses i pactes electorals.

Ricardo Ramos Cordero, presentat pels monàrquics com un home amb "absoluta independència econòmica, que le pone a cubierto de servilismos y claudicaciones inconfiables..." era el governamental enviat al districte de la capital per a oposar-se al republicà de la UFNR, Joan Moles, que pretenia la reelecció per tercera vegada consecutiva (180). La lluita s'endevinava polèmica, car mentre el vice-president de la Cambra de Comerç de Barcelona comptava, amb l'ajut del Govern, de la coalició de

dretes i dels regionalistes, el republicà patia la defecció d'un grup de radicals contraris a ajudar-lo a pesar de rebre la vènia de Lerroux, expressament desplaçat a Lleida per a preparar l'elecció (181).

A Balaguer foren els republicans de la UFNR els qui entraren en conflicte amb el CNC arran del pacte signat amb els radicals. L'entesa va poder-se salvar a costa de la separació d'un grup de nacionalistes agrupats en el periòdic "La Falç", que des de llavors deixà de ser el portaveu del CNC (182).

La Lliga provaria de capitalitzar els desacords enviant-hi Miquel Barella i Arrant que, a més de no aconseguir atreure's el vot dels catalanistes contraris al Pacte de Sant Gervasi, fou acusat per aquests d'encasellat governamental - afirmació creïble car no hi havia candidat oficial - i d'home de les dretes locals (183).

L'animació en els preparatius electorals gairebé fou característica exclusiva d'aquests dos districtes de la plana lleidatana; en cap altre lloc assolí la mateixa intensitat. A les Borges l'acta s'endevinava reservada a Francesc Macià, perquè, tot i que el Govern hi envià com a candidat el conservador Lluís Romanich i de Mas, aquest s'hagué de proclamar sense el suport explícit de la Coalició Monàrquica. És difícil esbrinar fins a quin punt els membres del front de dretes guardaren fidelitat a Macià - aquest any considerat independent-nacionalista (184)-, però el que sí que s'ha pogut comprovar és que no li plantaren cap mena d'oposició, la qual cosa va portar uns preparatius electorals tranquils i sense conflictes.

A Cervera, la Coalició Monàrquica tampoc donà suport al

candidat governamental -ex-liberal ageletista convertit en conservador - Salvador Montiu. El seu contrincant era el liberal riuista-romanonista Josep Matheu, que, segur de comptar amb les forces vives locals, pretenia la reelecció. Les esperances de repetir el triomf assolit durant l'anterior legislatura no eren cap fantasia, car al míting de presentació de la seva candidatura aplegà els prohoms liberals, conservadors i fins i tot republicans del districte (185).

Solsona fou un altre indret on les forces dretanes acudiren a les urnes força dividides. L'ex-lligaire Pere Milà i Camps es presentava com a independent a la reelecció, mentre els regionalistes donaven suport al candidat oficial Ferran Valls i Taberner. Cap dels dos era considerat específicament candidat de la Coalició Monàrquica, i si el governamental era ajudat per conservadors i regionalistes, Milà i Camps estava emparat per liberals i republicans; per tant, l'acta seria d'adjudicació problemàtica (186).

Als tres districtes muntanyencs de la província - la Seu, Sort i Tremp - les forces més dretanes arribaren a una fórmula d'arranjament que els permeté presentar candidats propis davant liberals, demòcrates i reformistes. Joan Garriga i Masó, incorporat a la candidatura barcelonina de la Lliga, havia deixat vacant l'acta de la Seu, que era pretesa pel governamental Eduard Aunós i Cau i per Daniel Riu i Periquet. Hom pronosticava la votació conflictiva, perquè si el primer comptava -tot i ser seguidor maurista- amb el suport de la Coalició Monàrquica, els cognoms del segon el feien temut, ja que, tot i presentar-se com a independent - per alguns, reformista -,

era previsible l'ajut del seu germà, el capitost d'aquestes contrades, Emili Riu i Periquet. Per altra part, l'òrgan riuista "El País" no dubtava a apel·lar els sentiments progressius de republicans i liberals contra Aunós que, segons aquest diari, havia llogat requetés i carlins per a fer-se a totes passades amb l'acta (187).

També hi hauria un cert grau de controvèrsia al districte de Sort, malgrat que la Coalició Monàrquica no esperava grans resultats per al fill del duc de Solferino, Francesc de Llanza i de Bobadilla. El seu adversari, Emili Riu, havia esdevingut massa poderós per a confiar en sorpreses d'última hora.

Quant a Tremp, hi hauria dos republicans disposats a lluitar per l'acta. D'antuvi, la coalició de dretes hi destinà l'integrista J. Luis Pascual de Zulueta que, retirat poc abans de la votació, deixà la confrontació entre el guanyador de sempre, ara reformista, Josep Llari i Areny, i el radical Josep A. Mir i Miró presentat exclusivament per evitar l'aplicació de l'article 29. El futur de l'escó tampoc no oferia cap mena de dubte, car era previsible que un simple canvi de filiació no minvaria ni la influència personal de l'antic cap federal ni l'ajut que acostumava a rebre dels parents liberals del districte veí. Com sempre, "El País" revindria fidel a Llari i els esforços dels radicals per desviar alguns vots republicans foren gairebé inútils.

11.7.- Les vicissituds de l'escrutini.

Els atacs personals als homes que havien aconseguit im-

QUADRE Nº 11 : ELECCIONS LEGISLATIVES DE 8 DE MARÇ DE 1914

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS
<u>LLEIDA</u>				
C : 12882 V : 9370 P : 73%	Vots : 4721 %C:37 ; %V:50	<u>RICARDO RAMOS CORDERO</u>	<u>Conservador</u> (Suport:Govern)	
	Vots : 4562 %C:35 ; %V:49 Vots : 69	<u>JOAN MOLES I ORMELLA</u> Blancs i altres	(Coalició Dretes i Lliga Reg.) <u>UFNR (Coalició Republicana)</u>	P.
<u>BALAGUER</u>				
C : 11437 V : 9303 P : 81%	Vots : 5694 %C:49 ; %V:61	<u>FELIP RODÈS I BALDRICH</u>	<u>UFNR (Coalició Republicana)</u>	
	Vots : 3496 %C:31 ; %V:38 Vots : 158	<u>MIQUEL BARELLA I ARRANT</u> Blanc i altres	<u>Lliga Reg. (Coalició Dretes)</u>	
<u>LES BORGES BLANQUES</u>				
C : 12074 V : 8454 P : 70%	Vots : 6948 %C:57 ; %V:82	<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ</u>	<u>Nacionalista - independent</u> (Coalició Republicana)	
	Vots : 1469 %C:12 ; %V:17 Vots : 38	<u>LLUIS ROMANICH I DE MAS</u> Blancs i altres	<u>Conservador</u> (Suport:Govern)	P.
<u>CERVERA</u>				
C : 10044 V : 7552 P : 75%	Vots : 4492 %C:45 ; %V:60	<u>JOSEP MATHEU I FERRER</u>	<u>Liberal - democrata</u>	
	Vots : 2990 %C:30 ; %V:40 Vots : 12	<u>SALVADOR MONTIU I RENÈ</u> Blancs i altres	<u>Conservador-datista</u> (Suport:Govern)	P.
<u>LA SEU D'URGELL</u>				
C : 7752 V : 6138 P : 79%	Vots : 3841 %C:50 ; %V:63	<u>EDUARD AUNÓS I CAU</u>	<u>Conservador</u> (Suport:Govern. Coalició Dretes)	
	Vots : 2281 %C:29 ; %V:37 Vots : 16	<u>DANIEL RIU I PERIQUET</u> Blancs i altres	<u>Independent</u>	A.
<u>SOLSONA</u>				
C : 8776 V : 7107 P : 81%	Vots : 3932 %C:45 ; %V:55	<u>PERE MILÀ I CAMPS</u>	<u>Independent</u>	
	Vots : 3148 %C:36 ; %V:44 Vots : 27	<u>FERRAN VALLS I TABERNER</u> Blancs i altres	<u>Conservador</u>	P.
<u>SORT-VIELLA</u>				
C : 8634 V : 7107 P : 73%	Vots : 3938 %C:46 ; %V:62	<u>EMILI RIU I PERIQUET</u>	<u>Liberal-democrata</u>	
	Vots : 3148 %C:27 ; %V:37 Vots : 4	<u>F.DE BORJA DE LLANZA I DE PIGNATELLI I DE BOBADILLA</u> Blancs i altres	<u>Jaumi (Coalició Dretes)</u>	P.
<u>TREMP</u>				
C : 7433 V : 5807 P : 78%	Vots : 3898 %C:52 ; %V:67	<u>JOSEP LLARI I ARENY</u>	<u>Republicà Reformista</u>	
	Vots : 1892 %C:25 ; %V:33 Vots : 17	<u>JOSEP M^e MIR I MIRÓ</u> <u>J.LLUIS PASCUAL DE ZULUETA</u> Blancs i altres	<u>PRR (Coalició Republicana)</u> <u>Integrista</u> (Coalició Dretes) (RETIRAT)	P.

posar-se en la majoria dels districtes constitueixen el punt central de la campanya desenvolupada per dretes i esquerres, encara que l'òrgan dels liberals, "El Pallaresa", plantegés la votació com una lluita d'idees i no de persones, centrada a "defensar un règim i no un lloc al Congrés". Els resultats provaren que la fermesa de les posicions personals era inqüestionable i estava per damunt qualsevol ideologia o disciplina partidista. Amb una votació arreu conflictiva, sis candidats eren reelegits diputats. Llevat del de Balaguer, els altres expedients electorals foren protestats pels perdedors davant el Tribunal Suprem, que, si bé desestimà per manca de proves suficients la majoria de denúncies, va considerar insalvables les de la Seu, i declarà l'anul.lació de la votació.

La premsa s'expandí a denunciar tota mena de tupinades - la compra de vots ocupava el lloc preferent - i coaccions. "El País" concentrà les seves energies a explicar fil per randa tots els detalls que portaren, a la Seu, a "la gloriosa derrota de Daniel Riu y al desastroso triunfo de Aunós" que, com ja sabem, en la pràctica fou una derrota d'ambdós contrincants, car el districte fou castigat i deixat sense representació parlamentària. Per la seva banda, "El Ideal" es resistia a acceptar la desfeta del republicà Moles al districte de Lleida tot i que solapadament reconeixia que els republicans s'havien confiat de l'enemic: "nos ha derrotado la excesiva prudencia, ya que confiados en que no eran tantos los débiles, no llegamos en nuestra defensa allí donde debíamos llegar" (188); potser es referia als pobles petits del districte de la capital, on guanyaren els monàrquics. Segurs que

el districte continuava eminentment republicà i convençuts que finalment es reconeixeria que la representació havia estat robada al poble, organitzaren una gran cridòria i fins i tot posaren en funcionament una Junta de Defensa Republicana per a gestionar la "reconquesta" de l'acta (189). Amb la protesta republicana s'aconseguiria que l'acta de Lleida passés a discussió parlamentària, però els resultats serien innamovibles. El repartiment de les actes fou el següent: 2 escons als republicans - 1 per a la UFNR i 1 per als reformistes -, 2 als independents - Macià, i Milà i Camps-, 1 als conservadors i 2 als liberals riuistes, tot comptant l'anul.lació de la Seu.

A la vista de les nombroses impugnacions presentades és possible pensar que si abans de 1907 moltes actes eren arreglades entre els poders locals sense cap intervenció de l'electorat, ara que la llei electoral obligava a votar es compraven molts vots per arribar al mateix resultat que l'assolit normalment amb els vells mètodes. Sols els districtes políticament més actius tenien esperances que la voluntat popular no els fos del tot intervinguda. En resum, els intents regeneracionistes han fracassat i als vells vicis electorals s'hi sumen nous mètodes, que no feien més que prorrogar un corrupte règim polític, la credibilitat democràtica i autoritat moral del qual era posada en entredit fins i tot pels seus mateixos sostenidors. Sense oblidar aquestes consideracions, es pot, però, ressaltar alguns trets característics del comportament electoral de 1914.

En primer lloc, és assenyalable la uniformitat partici-

pativa de tots els districtes - s'oscil·là entre la mínima d'un 70 % a les Borges i la màxima d'un 81 % a Balaguer. Sense creure que aquestes xifres siguin vots-veritat, indiquen que l'afany per no transgredir la norma del vot obligatori afectava aproximadament per igual totes les àrees geogràfiques. Hi ha, d'altra banda, un relatiu descens de la implantació de l'esquerra electoral: la UFNR perd l'acta de la capital en una votació problemàtica, i a Balaguer i Tremp, els republicans han de cedir part del seu terreny als seus respectius oponents.

L'anàlisi dels resultats municipals permet observar que al districte de Lleida hi hagué en general un gran equilibri entre Ramos i Moles, fins a la capital. Les xifres de vots escrutades a cada poble fan pensar en l'existència d'una votació veritablement disputada pels electors. No obstant això, hi ha alguns trets de caire maximalista que imposen relativitzar al màxim el sentit d'aquestes xifres. El conservador Ramos assolí més del 90 % dels vots a Puiggròs - amb una participació estimada en quasi un 100 % -. Fora d'aquest municipi només obtingué votacions espectaculars (sense arribar al 80 %) a Benavent de Segrià, Montoliu de Lleida i Albatàrrec, tots ells amb participació estimada, a partir del cens de 1907, ja que no es disposa del cens municipal del 1914, molt elevada i havent-se manifestat el 1910 per una inclinació clarament dinástico-liberal.

El republicà Moles guanyà a Artesa de Lleida, Alcarràs, Arbeca, Bell-lloc, Golmés, Juneda, Mollerussa, el Palau d'Anglesola i Vilanova de la Barca. A excepció de Golmés, on la

relació amb els resultats de 1910 i 1907 s'invertí de manera tan absoluta com sospitosa, tots els pobles on guanyà Moles repetien el comportament observat des de la Solidaritat Catalana, i, d'ells, Artesa, Bell-lloc, Juneda i Palau eren els que gaudien d'una tradició republicana més sòlida.

Quant a la participació global del districte -73%-, tres punts inferior a la de 1910, val a dir que és resultat d'una distribució de valors amb una dispersió mínima.

Des del punt de vista participatiu, el districte de Balaguer tingué la mateixa manca de dispersió de valors que l'assenyalat a Lleida. I, a més a més, el percentatge global del districte no varià ni en un punt en relació amb l'assolit el 1910 - 81 % -. L'enfrontament d'una coalició republicana i d'una entesa dretana, animada per la Lliga Regionalista, permet de continuar destriant els municipis antiroderistes, representants, aquest any més que mai, d'un comportament electoral marcadament conservador. Els pobles d'Algerri, Balaguer, Barbens, Bellcaire d'Urgell, Cubells, Menàrguens i Montgai, - pobles que de sempre anaven contra el republicà Rodés - tingueren una altra vegada el mateix tipus d'orientació.

Contràriament al que succeïa a Lleida i a Balaguer, el districte de les Borges Blanques mostrà una notòria dispersió dels nivells participatius municipals. L'índex mitjà fou d'un 70 % - 4 punts més baix que la del 1910 -, i hi hagué pobles com el Cogul que arribaren fins un 95 %, mentre d'altres com Alfés, Maials o Cervià oscil·laren entre un 35 % i un 45 %. Francesc Macià s'endugué l'escó amb més del 80 % dels sufragis, mentre l'oposició dinàstica només triomfà a Alfés, Llardecans,

Torrebeßes, i el Vilosell, quatre municipis que - tret del darrer - s'havien convertit de cop i volta, almenys aquest any, en antimacianistes. D'altra banda, els electors del Cogul, a més de reafirmar-se plenament macianistes, abandonaren el seu usual abstencionisme, i d'un 22 % de participació assolit el 1907 passaren a un exagerat 95 %; diferència prou significativa per a continuar posant en dubte la fidelitat dels escrutinis de molts pobles.

La participació global del districte de Cervera decreixé també quatre punts però, a diferència de les Borges, la distribució dels valors municipals gaudí de major homogeneïtat. L'excepció en fou el 34 % assolit a les Oluges. Quant a l'orientació del vot, el liberal Matheu s'endugué de nou l'escó en discussió per un 60 % dels vots emesos, però el seu contrincant, Montiu, aplegà els sufragis que el 1910 s'havien mostrat carlins, comptabilitzant el 40 % restant. El nombre de municipis antimatheuistes s'incrementà doncs considerablement: Anglesola, Ciutadilla, Claravalls, Preixana, Sant Antolí, Talavera, etc... entre d'altres.

Després de set anys de recés electoral a la Seu - el 1910 l'acta fou adjudicada per l'article 29 -, els electors acudiren de nou a les urnes per votar dos candidats que apareixien per primera vegada a conquistar l'acta del districte. L'escó se l'endugué l'home del Govern -Aunós-, que aconseguí més del 60 % dels vots. Aquest llarg interval sense eleccions no modificà, però, ni la tendència participativa del districte, ni l'orientació del vot de la majoria dels municipis, ni la possibilitat que aquesta zona de la muntanya lleidatana

oferia de veure-hi comportaments de nul·la credibilitat democràtica. En general, els indrets que el 1907 s'havien manifestat pro candidat oficial tornaren aquest any a mostrar-se decididament governamentals: Cabó, Coll de Nargó, Éller, Gósol, Guixers, etc... es troben entre els més representatius d'aquesta orientació favorable al torn dinàstic, fos aquest liberal o conservador.

El cas del districte de Sort és molt semblant al de la Seu, car també aquí s'havien passat set anys sense celebrar uns comicis competitius davant les urnes. La diferència entre ambdós districtes estava en el fet que a Sort s'hi mantenia incòlume el guanyador de sempre, Emili Riu; només es renovaven els seus opositors. Però l'oposició carlina també es mostrà aquest any generalment forta als municipis que anys enrera s'havien declarat antiriuistes - Alins, Baguerque, Escunyau, Espot, Estaon, Jou, Tredós, Unarre, etc...-, mentre que Riu conservà els seus reductes tradicionals.

I idèntica a Sort i la Seu fou la situació de Solsona, que tornava a observar unes eleccions disputades després d'haver estrenat feia dos anys l'elecció per l'article 29. Amb una votació força renyida, acompanyada alhora d'un increment participatiu -73 % el 1910 i 81 % en les més recents -, P. Milà era reelegit amb un 55 % dels vots. També aquí foren possibles canvis radicals, no tant en els índexs participatius dels pobles, com en la orientació del vot. Bassella, la Mollosa o Peramola deixaren d'oposar-se a Milà i es posaren fermament al seu cantó, mentre Preixens, Pinós, Oliola o la Manresana actuaren amb la mateixa facilitat que els anteriors,

en sentit contrari.

A diferència d'aquest tres districtes, el de Tremp continuà observant un joc electoral i un comportament molt similar al manifestat el 1910. La diferència en relació amb aquell any era que la participació global havia augmentat vuit punts, mentre Llari era reelegit amb un 10 % menys de vots, que anaren a engruixir l'expedient electoral del radical Mir i Miró. Amb tot, aquest darrer només aconseguí desbancar el triomfador a Camarasa, Alòs, Suterranya i Talarn, pobles que en d'altres ocasions ja havien demostrat que tenien un important focus antillarista.

La comparació dels resultats dels districtes de Lleida amb els detectats a la resta dels districtes catalans porta a considerar que el retrocés republicà responia en part a la devaluació general enregistrada a tot Catalunya. De les 19 actes guanyades el 1910, els republicans restaven només amb 9 - 13 si es considera dins del grup els reformistes-. L'avantatge de les forces dretanes era indiscutible: els monàrquics augmentaren un escó - passaren de 16 a 17 - i els regionalistes avançaren de 8 a 12 diputats (190).

El Pacte de Sant Gervasi no féu més que accelerar la crisi interna del republicans nacionalistes. Posteriorment, els desacords sobre la conveniència o no de ratificar el pacte amb els radicals havien de portar al trencament de la UFNR i a la dispersió dels efectius republicans, que arribarien a les eleccions del torn liberal de 1916 encara més afeblits i impotents.

11.8.- Eleccions al Senat.

Poc després de les eleccions generals se celebraren els comicis per a cobrir les tres actes de senadors. Participaren a la votació 326 compromissaris i 17 diputats provincials que, excepcionalment, aquest any tenien possibilitat d'optar entre diverses candidatures enfrontades. Els republicans presentaven, com a desgreuge per haver perdut el lloc al Congrés, Joan Moles, que formava candidatura amb el reformista Emili Junoy i amb el regionalista Ignasi Girona. Tots tres volien evitar el triomf del liberal Josep Agelet, presentat en solitari perquè no havia pogut formalitzar una candidatura amb altres monàrquics.

L'escrutini donà el següent resultat:

* <u>Joan Moles i Ormella</u>	216	vots	UFNR
* <u>Emili Junoy i Gelabert</u>	216	"	Reformista
* <u>Josep Agelet i Garrell</u>	199	"	liberal
Ignasi Girona i Vilanova	151	"	Lliga Reg.
Marquès de Sotomayor	4	"	monàrquic
Marià de Gomar y de las Infantas	2	"	integrista
blancs	1	"	

"El Ideal" es dolgué de la derrota del regionalista Ignasi Girona i no dubtà a atribuir la desfeta a la infidelitat observada per alguns diputats -Matheu, Rodés i Milà- compromesos, en un principi, amb el candidat lligaire. Les raons que segons "El Ideal" menaren a aquests diputats a l'incompliment del pacte eren d'una superficialitat aclaparadora: Matheu havia rebut pressions del cap Romanones que l'obligaren a votar

a favor d'Agelet; Rodés havia passat factura a Girona perquè havia ajudat dies enrera el regionalista de Balaguer contra la seva candidatura, i Milà s'havia pres la revenja dels maltractaments rebuts dels seus ex-correligionaris (191). No obstant això, alguna cosa certa devia haver-hi en aquestes explicacions, que demostraven, un cop més, que les rancúnies i enemistats entre sots-cacics locals podien més que qualsevol actuació política mínimament coherent.

12- ELECCIONS LEGISLATIVES DE 9 D'ABRIL DE 1916: GOVERN DE
CONCENTRACIÓ LIBERAL.

L'esclat de la guerra i el col.lapsament dels mercats europeus encaminà cap a Espanya la demanda de béns de consum, especialment matèries primeres, tot fent possible un plantejament desenrotllista de l'economia nacional. En la pràctica, el govern Dato no sabé aprofitar aquesta conjuntura, que originà, a la vegada, un exèrcit de nous rics - afavorits per l'augment general dels preus -, i un altre, no menys nombrós, de nous pobres, format per aquells als qui la immobilitat salarial disminuí el seu ja escàs poder adquisitiu. Les organitzacions obreres van trobar un ambient adequat per a iniciar una ràpida reorganització, que incidí, a curt termini, en la marxa general de la vida política del país. El progressiu desinterès politico-electoral es correspongué aviat amb el creixement de les centrals sindicals socialista i anarco-sindicalista (192).

La burgesia industrial catalana i el seu canal polític, la Lliga Regionalista, disposades a beneficiar-se de la nova situació creada per la guerra, formularen llurs aspiracions - nova legislació econòmica, zones neutrals, etc...- prop del Govern, que les desatengué sense mirar-s'hi massa; però aquest govern, incapaç de donar resposta als problemes econòmics i socials arrelats en la confrontació europea, rebé en contrapartida l'oposició de totes les minories de la Cambra fins que fou obligat, a final de 1915, a presentar la dimissió.

De bell nou, malgrat que els partits dinàstics ja havien perdut definitivament llur solidesa organitzativa, es practicà

l'infalible tornisme pacífic: Romanones va ser cridat al Govern, dissolgué les Corts i convocà eleccions generals per al 9 d'abril de 1916.

El gabinet, dit de concentració liberal - car aplegava totes les dissidències del partit - comptava amb Santiago Alba com a titular de Governació. Des d'aquest ministeri, Alba es disposava a consolidar el règim de la Restauració a base de recuperar el ple funcionament del bipartidisme tornista, objectiu que només creia factible si des del poder s'assegurava una forta majoria parlamentària. L'obstacle principal a les pretensions ministerials procedia dels regionalistes catalans i el desig d'eliminar aquest entrebanc fou aviat expressat sense embuts. A Catalunya, i en nom del Govern, Alba va comprometre's a donar suport a qualsevol candidat oposat a la Lliga, fos aquest dinàstic o antidinàstic. El "Pacto de la Castellana", nom amb què es designà aquesta confabulació anti-Lliga només va excloure, ultra els regionalistes, mauristes i jaumins (193).

Tot i així, l'escomesa ministerial trobà resistència, puix les victòries assolides per la Lliga, tant en els comicis a la Diputació provincial de març de 1915 com a les municipals de novembre del mateix any (194), li havien donat confiança suficient per a no intimidar-se davant l'atac dinàstic. En resposta, els regionalistes avivaren els seus projectes de reforma de l'Estat, segons un futur lliurament real del poder a la burgesia activa per part de l'oligarquia inoperant. Tanmateix, s'insistia en la conformació des de Catalunya d'un model autonòmic adoptable per les altres regions de l'Estat. El manifest "Per Catalunya i l'Espanya Gran", escrit poc abans dels comi-

cis generals d'abril de 1916, recollia aquestes pretensions intervencionistes i regeneradores (195).

El revers de l'impuls regionalista fou la gradual davallada republicana, especialment del grup nacionalista de la UFNR, que sacrificà la ja feble unitat del partit en pro de conservar intacte el pacte signat el 1914 amb els radicals. La fracció de la UFNR contrària a aquesta entesa s'aplegà a l'entorn d'una nova alternativa autonomista, federalista i socialitzant, el Bloc Republicà Autonomista, decidit a recuperar la força del republicanisme català mitjançant un cobejat concurs de la classe obrera, cada cop més abocada en matèria política cap a postures abstencionistes.

El BRA anava a ser la tercera força que discutiria els escons de la ciutat de Barcelona a la Lliga i a la coalició republicana, únics contrincants en lluita perquè es mostrava impracticable qualsevol candidatura de concentració monàrquica. En conseqüència, l'ofensiva ministerial hagué de concentrar-se als districtes rurals, on la implantació personal de molts cacics dinàstics facilitava el necessari reviscolament dels mètodes caciquils - mai del tot soterrats - per endur-se la majoria de les actes. Altrament, era als districtes rurals on el Pacto de la Castellana podia realitzar-se de manera més planera, car la independència orgànica de la majoria de les organitzacions locals dels partits dinàstics permetia signar les més inversemblants coalicions.

El panorama electoral de la província de Lleida reunia elements suficients per a constatar aquesta situació.

12.1.- Les eleccions de 1915

Comencem amb els comicis provincials i municipals anteriors a les eleccions generals d'abril de 1916. Ambdues confrontacions registraren la lluita de la veterana coalició monàrquica - pactada des de feia quatre anys - contra republicans nacionalistes i radicals, forces que passaren, en poc temps, d'una ferma aliança a la més absoluta rivalitat.

El 14 d'abril de 1915 correspongué fer la renovació de diputats provincials als districtes de Lleida-les Borges i Sort-Tremp. La coalició de dretes -a més dels dinàstics també hi participaven integristes i jaumins - presentava candidatura als dos districtes; al primer s'acarava a un bloc republicà, UFN-PRR (196) i al segon hi destinava una llista "anticapitista y de salvación" contra tots els elements que seguien "las aspiraciones de Llarí" (197). Aquests eren els republicans reformistes que, conjuntament amb els liberals-demòcrates, anaven a assolir-ho tot amb una candidatura de quatre noms.

En un ambient bastant crispat, en què els ofidis eren abundantament utilitzats per a anomenar els rivals polítics (198), s'arribà al dia de la votació i es donaren els següents resultats:

DISTRICTE LLEIDA-LES BORGES

* Francesc Roca i Lacosta	7177	Liberal	
* Modest Reñé i Melcior	7091	Conservador	Coalició Monàrquic
* Rafael La Rosa Ibáñez	6680	Tradicionalista	
* Alfred Pereña i Reixachs	6506	Republicà	
Humbert Torres i Barberà	6219	Republicà	

Pere Mias i Codina	6006	Republicà	
Francesc Sagañoles	5490	Demòcrata-liberal	
<u>DISTRICTE DE TREMP-VIELLA</u>			
* Josep Gil Dòria	3762	Demòcrata-liberal	
* Josep M ^a España i Sirat	3694	Demòcrata-liberal	
* Josep Seix i Mir	3588	Reformista	
* Pere Lasala i Borderas	3422	Reformista	
Francesc Vidal i Farré	2070	Independent	} Coalició Monàrqui
Antoni Agelet i Romeu	1800	Liberal	
Josep Picart i de Gayolà	1745	Conservador	

En total sortiren: 2 liberals demòcrates, 1 liberal dinàstic, 1 conservador, 1 tradicionalista, 1 republicà nacionalista i 2 reformistes (199).

Al primer districte es pot parlar d'una derrota dels republicans que, si bé s'enduien el lloc destinat a les minories, veien reduïda llur representació en un diputat.

Per contra, la candidatura reformista-demòcrata aconseguia a Tremp el "copo", resultat que els conservadors atribuïren no a les simpaties i amistat del candidat o dels seus promotors, sinó a "las carabinas de los guarda-montes, el teodolito de los ingenieros de la Mancomunitat, el proceder del moderno Romero Robledo catalán, Sr. Prat de la Riba, el revólver de algún candidato, los actos de los traficantes de carne humana, los productos de la Casa de la Moneda y los frutos de la vid" (200). Comentari apassionat però que, això no obstant, descobria que les primeres eleccions de la Mancomunitat de Catalunya havien despertat, una expectació - tot i que l'afluència a les urnes només s'havia d'incrementar al districte de

la capital - fins ara inusual en comicis d'àmbit provincial.

La nova Diputació tenia 8 liberals, 2 conservadors, 1 jaumí, 1 regionalista, 3 reformistes i 3 republicans de la UFNR. Respecte al 1913, els monàrquics sumaren al seu haver l'acta perduda pels republicans i romangueren com a força majoritària i inamovible d'aquest organisme provincial. En resum, amb una total exclusió dels regionalistes, continuava detectant-se una lluita bipolar monàrquics-republicans, i, mentre els primers asseguraven llurs posicions, els segons acusaven, encara que tènueament, la general davallada patida a tot l'àmbit català, desfeta que a Lleida es veié agreujada pels desacords que dividiren nacionalistes i radicals en preparar els propers comicis municipals, convocats per al 14 de setembre de 1915.

12.2.- Interrupció del pacte UFNR-PRR.

Per la UFNR, l'explicació formal justificadora d'aquestes diferències residia en la negativa dels radicals a repetir el "bloc d'esquerres" juntament amb els liberals demòcrates (201). En realitat, però, la raó fonamental que impossibilità la unió s'ha de buscar en els desacords - que ni l'arbitratge de Lerroix i Coromines pogueren llimar (202) - sorgits a l'hora d'adjudicar els llocs corresponents a cada formació en les futures llistes de coalició. Posteriorment, així ho reconeixen els mateixos radicals, quan a la secció periodística les "Discordias Republicanas" deien: "Y así los radicales que por haber en las elecciones de diputados provinciales cedido

su lugar al nacionalista Sr. Torres, esperaban tocar las naturales compensaciones que aquéllos les prometieron, quedaron solos, en la mitad de la calle bajo el peso de una desconsideración, diríamos mejor, de una burla que, por lo inesperada e injusta forzosamente había de llegarles al alma" (203). En aquest sentit, cal també recordar que poc abans dels comicis ja s'havien produït greus diferències entre alguns prohoms de Joventut Republicana, que acabaren amb el trasllat del regidor Josep Estadella i Arnó, de les files del republicanisme nacionalista a les radicals, i que el convertiren ràpidament en el president de la junta municipal del PRR i en el principal organitzador d'aquestes eleccions locals (204).

Sense ni bloc d'esquerres ni entesa republicana, les forces antimonàrquiques arribaven a la votació pitjor situades que les dretes coalitzades i optimistes per passades victòries.

Efectuat l'escrutini, els resultats foren:

ELECCIONS MUNICIPALS DE 14 DE NOVEMBRE DE 1915

D	Coalició Monàrquica	Republic. Nacional.	PRR	Mauristes	Liberals demòcrates
	els. cts.	els. cts.	els. cts.	els. cts.	els. cts.
I	1 (2)	3 (3)	- (1)	- -	- (2)
II	2 (2)	1 (2)	- (1)	- (1)	- -
III	2 (2)	1 (2)	- (1)	- -	- -
IV	1 (1)	- (1)	- (1)	- -	- -
V	- (1)	1 (1)	1 (1)	- -	- -
T	6	6	1		

Font: "El País" 16-XI-1915; els.= elegits; cts.=candidats; Coalició Monàrquica= liberals+conservadors+carlins+integríst.

En total, 6 regidors de dreta, 6 republicans nacionalistes i 1 radical que, sumats als resultats assolits dos anys enrera, volia dir 12 regidors dretans contra 11 de la UFNR amb 2 radicals entremig, com a força capaç de decantar la futura constitució de l'Ajuntament vers un cantó o l'altre. I fou l'arbitratge del PRR el que determina, mitjançant l'abstenció (205), que els llocs claus de l'Ajuntament passessin a mans de la minoria dretana.

Alhora, els radicals donaven vida a un òrgan propagandístic propi, "Renovación", i reorganitzaven llurs efectius amb vista a futures i inevitables negociacions amb la UFNR, obligada, en certa manera, a revisar la seva política electoral. Amb la inconfessada intenció de sufocar progressiva-

ment les pretensions d'independència orgànica dels centres radicals adherits al partit - Fraternitat Republicana, Centro Republicano Radical i Joventut Radical -, al mateix temps que s'elegia una nova junta municipal es procedia a la renovació dels organismes directius dels esmentats centres (206).

12.3.- Les eleccions generals de 1916 i les concertacions establertes entre les forces polítiques que hi participaren.

Obert el període electoral, es capgirà ben aviat aquesta situació político-electoral en reconstruir-se l'antiga coalició republicana per tal "d'oxigenar l'atmosfera política del districte de Lleida", contaminada segons nacionalistes i radicals per la persistent coalició de dinàstics, carlins i integristes. (207)

Aquest front de dretes rebia un suport governamental que es féu més efectiu que mai gràcies a l'interès demostrat pel Govern a materialitzar un apropament definitiu entre liberals dinàstics i liberals demòcrates i així posar fi als enfrontaments que tenien esgotades llurs respectives forces. El camí cap a la unió, l'havien iniciat els liberals ageletistes quan l'octubre de 1915, poc després de la mort del cap provincial, Miquel Agelet i Besa, convocaren una assemblea del Partit Liberal Històric - celebrada amb l'assistència d'una representació dels demòcrates-riuistes- en la qual els prohoms del partit, Josep Sol i Torrens, Antoni Agelet i Romeu, Romà Sol i Mestres, etc, acataren la direcció "única i indiscutible" de Romanones, i s'exclamaren decididament en pro de la

unitat dels efectius liberals de la província (208). Des de llavors, el diàleg per a salvar diferències fou possible i, amb la formació del gabinet Romanones, foren definitivament arxivades. El nou governador civil, president de la Joventut Liberal de Madrid, Alfonso Ruiz de Guijalbo, esdevingué l'artífex de les negociacions que marcaren "el fin de las contien-das" i l'inici d'una actuació conjunta de les dues branques liberals.

Acomplerta la unió, assolir el comandament de la coalició monàrquica no fou difícil per als liberals, ja que els altres membres de l'entesa perseveraven dividits i marcadament disminuïts davant els ministerials. Els conservadors patien la dissidència de "La Premsa" i el seu propietari, Eduard Aunòs i Cau, que, dolgut amb la família Riu perquè li havien - en la seva opinió - arrabassat el 1914 l'acta de la Seu, es declarava enemic no sols del riuisme sinó també de la Coalició Monàrquica, a la qual s'enfrontava obertament en l'esmentat districte de la Seu (209).

Pel que fa als jaumins, la separació existent entre Joventut Carlina i la junta provincial carlina s'agreujà arran dels conflictes sorgits entre el "jefe delegado" de don Jaime, el marquès de Carralbo, i la Junta Regional Tradicionalista de Catalunya, que d'acord amb el seu tarannà filoregionalista es negà a seguir les instruccions de votar el carlí legitimista i antiregionalista de Girona, Dalmacio Iglesias, i presentà la dimissió en ple (210). El "jefe delegado" hagué de nomenar nous caps provincials. A Lleida, amb el desacord de la junta provincial i del seu òrgan, "El Correo de Lérida", Rafael La

Rosa fou designat per a ocupar el càrrec. Des d'aquest moment, el malestar va anar augmentant; mentre Joventut carlina, fidel a les directrius de Barcelona, acceptava de defensar la candidatura enviada pel marquès de Carralbo al districte de les Borges Blanques, la junta provincial li negava el suport i "El Correo de Lérida" es donava de baixa de la comunió (211). Per preparar la votació, Joventut Carlina reviscolà "El Radical" - iniciava així la seva tercera època - i romangué dins la Coalició Monàrquica.

També els integristes tingueren un conflicte particular. La proclamació del districte de Sort d'un catòlic integrista, enviat des de Barcelona pel Comitè de Defensa Social i deslli-gat de la Coalició Monàrquica, plantejà a "El Diario de Lérida" el dilema d'ajudar-lo o no; havent-se decidit per la primera opció - argumentant que el front de dretes només era vàlid on calia lluitar contra els republicans - restà en una equívoca situació amb els seus companys de coalició. No obstant això, per aquests paratges, la defecció integrista es compensà amb el suport que els republicans lleristes -ara reformistes- donaren a les dretes coalitzades; posició comprensible si no s'obliden els lligams que de sempre havien mantingut units demmòcrates i republicans als districtes de Sort i Tremp (212).

Aquest ampli conglomerat dretà va tenir només l'oposició veritablement estructurada dels republicans de Lleida i Balaguer, ja que les altres oposicions no sobrepassaren la categoria de testimonials, qualificatiu plenament vàlid per als regionalistes que, desenganyats en llurs pretencions de guanyar l'acta de Balaguer, retiraren el seu candidat i es limitaren a

fer campanya antigovernamental als llocs on podien reunir algun grup d'adeptes.

12.4.- Proclamació de candidats , l'article 29

D'antuvi, tres de les set actes preteses pels ministerials foren guanyades sense celebrar-se votació. L'article 29 s'aplicà a Cervera, Solsona i Tremp. El liberal Josep Matheu i Ferrer obtingué, per tercera vegada consecutiva, l'acta del primer districte. Tot i trobar-se allunyat de Cervera - era governador civil de Girona des de la pujada de Romanones al poder - els seus agents electorals li evitaren un possible contrincant regionalista (213) i li asseguraren -com a mostra d'agraïment per les "gestions desenvolupades en pro del districte" - l'escó parlamentari; gestions que Matheu estava disposat o no negligir, car, un cop efectuada la proclamació, felicitava l'alcalde de Cervera per l'èxit assolit i li expressava les seves bones intencions, si les obligacions li ho permetien, de "trasladarse a Cervera durante unos días a fin de saludarles y cambiar impresiones acerca de las necesidades de la comarca" (214).

La implantació personal de Josep Llari a Tremp tenia encara més llarga vida que la de Matheu a Cervera: "els delegats de les forces vives locals" - així els anomenava l'òrgan propagandístic del candidat, "El Conques", - reunits en "magna assemblea" el designaren, per quarta vegada, el representant més adient als "intereses morales y materiales del país", al qual creien convenient entregarle la "toya" que era el ac-

ta de diputado -en "safata de pLata" (sic).(215).

A Solsona els preparatius en pro de l'article 29 foren més moguts. El liberal Daniel Riu necessità d'un anomenat "Pacto del Milagro" amb els republicans per a aconseguir la retirada del conservador Valls - segurament Ferran Valls i Taberner - que, amb el suport dels regionalistes, intentava recuperar l'escó perdut el 1914. (216)

Dels llocs on va haver-hi votació, l'elecció només esdevingué discutida a Lleida i a la Seu. A Balaguer, les Borges i Sort, els habituals guanyadors de l'acta - Rodés, Macià i E. Riu respectivament - van tenir un adversari proclamat més aviat per a evitar l'aplicació de l'article 29 que no pas perquè aquest candidat cregués de debò en una possible victòria.

La coalició monàrquica pretenia conservar l'acta del districte de la capital per al conservador Ricardo Ramos, i la coalició republicana intentava recuperar-la per al nacionalista Joan Moles. Hom va tenir molta cura a preparar la votació tot i que d'antuvi els republicans ho feien amb un cert desànim, que Joventut Republicana procurà superar compromentent la militància en les tasques preparatòries de la votació, renovant, com la mateixa entitat reconeixia, "les costums polítiques de la casa". (217)

Eduard Aurós i Cau, obstinat a fer seva l'acta de la Seu, va fer cas omís del càstig imposat al districte el 1914 pel Tribunal Suprem - anul.lació de l'elecció i suspensió de la representació parlamentària - i tornà a mobilitzar tots els recursos que tenia a l'abast contra el riuisme i els seus candidats. El primer d'aquests va ser el ministerial Enríquez,

substituït poc abans de la votació per Vicente Sales Musoles, que, a més de rebre el suport del Govern, tingué el dels republicans reformistes decidits a retirar la candidatura de Ferran Zulueta si amb això es facilitava la derrota de l'entesa anomenada "carlo-conservadora", puix Aunós comptava amb l'ajut explícit dels jaumins, separats aquí de la coalició monàrquica (218). Les perspectives d'èxit governamental escassejaven i això provocà la intervenció directa del governador civil, que es desplaçà expressament al districte, primer per signar un acord amb Aunós i després, no essent possible el pacte "que sin humillación de nadie evitase los siempre graves inconvenientes de una lucha enconada", per preparar la seva derrota. Tots plegats van fer el que van poder per assegurar-se la victòria i, si el governador exclamava amenaçador: "Yo me rompo pero no me doblo. En Seo esta vez será difícil que nadie tenga la voluntad de los electores por el único procedimiento del soborno" (219), els carlins, a través del seu òrgan local "Aires legitimistes", ja deien molt abans de l'escrutini que al poble de Josa s'havia pres l'acord de "donar l'acta en blanc al Sr. Aunós". (220)

Els republicans negaren rotundament que s'hagués complert el "Pacto de la Castellana" al districte de Balaguer, encara que la Lliga Regionalista hagués retirat el seu candidat i el republicà de la UENR, Felip Rodés, hagués quedat com a contrincant únic del conservador Marià Clua i Anglès, ignorat per la Coalició Monàrquica i possiblement no bel·ligerant - després de romandre des de 1907 allunyat de la política -, amb el propòsit d'évitar un compromès article 29

que posava al descobert un denunciat suport governamental vers l'oposició republicana. No s'ha pogut comprovar l'autenticitat dels retrets, especialment regionalistes, però en aquest sentit no deixa de ser molt simptomàtic el comentari publicat per la mateixa premsa republicana sobre "La fiesta monárquica a las ranas pidiendo Rey", on es recollia el ressentiment dels monàrquics de Balaguer per l'actitud del Govern de no enviar-los-hi candidat oficial (221).

Malgrat que feia poc que F. Macià havia renunciat l'acta de diputat, tornava a presentar-se per les Borges Blanques. La seva implantació personal, la creixent popularitat que guanyava en els sectors catalanistes de la província (222) i el suport explícit dels republicans nacionalistes li asseguraven la reelecció davant el carlí Domènec Cirici i Ventalló, presentat amb el convenciment que podria demostrar-li"... cuanto cuesta conservar lo que en un momento de genialidad, renunciaba olímpicamente en pleno parlamento". (223)

Finalment, l'arribada a Sort de l'integrista Joan S. Griñó indignà la coalició de dretes, que no acabava de creure possible l'atreviment de qui anomenaven "tartarín de Lérida", disposat a "cazar" els vots reservats al "gran" Emili Riu. Però, tot i augurar-li una "gran cucurbitácea", els dinàstics no podien deixar de preguntar-se "quién demonio había tentado al venerable Don Juan a lanzarse en su senectud a perseguir un acta que no puede verse más que en delirios". I és que aquest incomprendible capteniment - fomentat des de Barcelona pels integristes de Defensa Social i regionalistes i des de Lleida pels carlins dissidents de "El Correo" - s'ha d'ex-

plicar sota el propòsit d'importunar la proclamació sense elecció de l'imperturbable E. Riu. (224)

12.5.- Propaganda electoral.

Un breu repàs a les principals publicacions de l'època, tant de partit com al servei exclusiu d'un candidat - circumstància aquesta última cada cop més freqüent -, ens permetrà ressaltar el contingut de la campanya i les incidències de la lluita. Naturalment, les tasques propagandístiques es concentraren al districte de la capital, encara que ningú no es descuidà de fer l'acostumada visita als seus futurs electors, malgrat les incomoditats que en molts casos calia superar. El governador, després d'un viatge a la Seu, comentava que havia resultat "uno de los más penosos que puedan emprender-se por el estado verdaderamente vergonzoso en que se tienen aquellas carreteras" i afegia com a gran proesa que necessità "diez horas de tiempo en automóvil para recorrer ochenta kilómetros" (225), amb la qual cosa ens assabentem de la gran excepcionalitat que tenien els desplaçaments dels personatges polítics cap a la muntanya, i això que la Seu podia considerar-se un punt privilegiat si el relacionem amb els incomunicats pobles de la resta del Pirineu.

La campanya de la Coalició Monàrquica començà recordant "los propósitos del Gobierno" d'un respecte absolut de la llei - "... nada de suspensión de ayuntamientos, pucherazos y actas en blanco..." - i oblidà referir-se al remodelatge dels organismes oficials portada a terme per Romanones i Alba, tot

glossant el caràcter de "olla de les males passions.... barreja d'insults, odis, rancúnies, infames...." de les eleccions a Espanya. Seguidament passava a utilitzar aquests recursos, que amb tanta vehemència acabava de criticar, per acarar-se al "caciquismo rojo" de Joventut Republicana, causa única, al seu entendre, de tots els mals que patia la província. (226)

Ultra els atacs personals als candidats republicans, que no a "las pobres masas republicanas, ignorantes de todo lo que en su nombre vienen perpetrando los elementos directores de su partido..." (227), l'afer de la guerra europea seria emprat tant per llançar acusacions efectistes sobre les ànsies de la UFNR de trencar la neutralitat - "Ciudadans de Lleida: Rebutjeu la candidatura d'en Moles. Representa als que volien per les seves conveniències, que's trenqués la neutralitat i fer anar als vostres fills a la guerra" -, com per farcir el lema "pau, prosperitat, ordre i monarquia" d'un to populista a través d'una preocupació per la problemàtica obrera i el conflicte de les subsistències. (228)

D'altra part, val a dir que no ignoraren el manifest regionalista "Per Catalunya i l'Espanya gran" al qual només trovaven un defecte, el de pertànyer "exclusivament als homes de la Lliga". Breu: es negaven a acceptar la dualitat Lliga-Catalunya pretesa pels regionalistes i recordaven que era "Catalunya" qui volia l'autonomia, la qual no podia ser assolida només pels treballs exclusius d'un grup en solitari sinó que havia de ser obra conjunta de totes les forces polítiques catalanes. Reivindicaven, doncs, el dret a no ser oblidats en aquesta empresa. (229)

El retrocés que havien experimentat els republicans, els obligava a jugar la carta del descrèdit personal dels seus contraris i potser per això la seva campanya fou encara més personalitzada i menys política que la dels monàrquics.

"El Ideal" estava plagat de crides contra la coalició "rameril" - malabarisme verbal emprat per a referir-se al candidat Ramos -, "de la inmundícia" o "de la concupiscència", i contra "los salteadores de la consciencia popular" que, a més a més, eren acusats de fervents germanòfils. Els plantejaments maniqueïstes presentaven Moles com la dignitat del candidat popular davant la corrupció vergonyant de Ramos. En definitiva calia triar, sense d'altres circumloquis, entre dignitat i vergonya perquè "l'honor del districte" estava en perill. (230)

12.6.- Els resultats: nova desfeta republicana.

Fet l'escrutini, la denúncia d'una indiscriminada compra de vots esdevingué l'argument justificador d'una nova derrota republicana. Al capdavant, hom degué fer de les seves car va ser necessari repetir la votació a dues seccions de la capital i al poble d'Alcarràs, mentre Aunós tornava a impugnar l'elecció de la Seu després d'imputar múltiples coaccions a la guàrdia civil i al governador, que, com a resposta a les "injúries rebudes", suspengué "La Prensa" i procurà que aquest diari no tornés a publicar-se més.

Malgrat que els republicans consideressin que no hi havia hagut derrota sinó "despojo de lo nuestro", els dinàstics

QUADRE Nº 12 : ELECCIONS LEGISLATIVES DE 9 D'ABRIL DE 1916

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS
<u>LLEIDA</u>				
C : 13643	<u>Vots : 5100</u>	<u>RICARDO RAMOS CORDERO</u>	<u>Conservador</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica)	
V : 9371	%C: 37 ; %V: 54			
P : 69%	<u>Vots : 4163</u> %C: 31 ; %V: 44	<u>JOAN MOLES I ORMELLA</u>	<u>UFNR</u> (Coalició Republicana)	
<u>BALAGUER</u>				
C : 11703	<u>Vots : 6122</u>	<u>FELIP RODÉS I BALDRICH</u>	<u>UFNR</u> (Coalició Republicana)	
V : 7275	%C: 52 ; %V: 84			
P : 62%	<u>Vots : 1052</u> %C: 9 ; %V: 14	<u>MARIA CLUA I ANGLES</u>	<u>Conservador</u>	
<u>LES BORGES BLANQUES</u>				
C : 12268	<u>Vots : 6765</u>	<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ</u>	<u>Nacionalista-independent</u> (Suport: Coalició Republicana)	
V : 8470	%C: 55 ; %V: 80			
P : 69%	<u>Vots : 1667</u> %C: 14 ; %V: 20	<u>DOMÈNEC CIRICI I VENTALLÓ</u>	<u>Jaumí</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica)	
<u>CERVERA</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>JOSEP MATHEU I FERRER</u>	<u>Liberal</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica)	
<u>LA SEU D'URGELL</u>				
C : 7783	<u>Vots : 2981</u>	<u>JOSE VICENTE SALES MUSOLES</u>	<u>Liberal</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica i reformistes)	R
V : 5929	%C: 38 ; %V: 50			
P : 76%	<u>Vots : 2915</u> %C: 37 ; %V: 49	<u>EDUARD AUNÓS I CAU</u>	<u>Conservador</u> (Suport: Jaumins)	
		<u>FERRAN ZULUETA I GOMIS</u>	<u>Reformista (RETIRAT)</u>	
<u>SOLSONA</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>DANIEL RIU I PERIQUET</u>	<u>Liberal</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica)	
<u>SORT-VIELLA</u>				
C : 8982	<u>Vots : 4074</u>	<u>EMILI RIU I PERIQUET</u>	<u>Liberal</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica)	
V : 4834	%C: 45 ; %V: 84			
P : 82%	<u>Vots : 671</u> %C: 7 ; %V: 14	<u>JOAN S. GRINÓ I PIÑOL</u>	<u>Integrista</u> (Suport: Defensa Social, carlins i Lliga Regionalista)	
<u>TREMP</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>JOSEP LLARI I ARENY</u>	<u>Reformista</u> (Suport: Govern Coalició Monàrquica)	

feren seus 5 dels 8 escons, 4 els liberals - Cervera, la Seu, Solsona i Sort - i el de Lleida els conservadors. Les altres tres actes resultaren de nou indiscutiblement patrimonials: el reformista Josep Llari es confirmà a Tremp, el republicà nacionalista F. Rodés - presumiblement respectat pel Govern - triomfà a Balaguer; i el nacionalista independent Francesc Macià continuà a les Borges. En relació amb 1914, només es poden observar variacions a la Seu - Aunós era derrotat per 66 vots de diferència - i a Solsona, on Daniel Riu substituïx el "titular" instal·lat allí des de temps de la Solidaritat Catalana. Per contra, a nivell municipal - quan ha estat possible observar-ho-els canvis d'un any a l'altre foren més freqüents. En aquest sentit, tenim que al districte de Lleida, tot i que s'enregistrà un nou equilibri entre Ramos i Moles, hi hagué casos extrems com el d'Alcarràs, on el candidat conservador féu seus quasi un 95 % dels vots, mentre que el 1914 havia obtingut una feble victòria el seu mateix contrincant republicà. Tanmateix, a Lleida capital també hi hagué, en relació amb 1914, un substanciós traspàs de vots des de Moles a Ramos. El republicà Moles guanyà a Artesa, Albatàrrec, Arbeca, Belianes, Bell-lloc, el Palau d'Anglesola i Vilanova de la Barca. Artesa de Lleida li renovà la seva fidelitat en el mateix - més del 85 % dels sufragis - grau que ho va fer el 1907, 1910 i 1914. Respecte a la participació, s'ha estabilitzat una situació amb molt poca dispersió estadística, tant pel que fa als índexs assolits en els darrers comicis com entre els pobles del districte.

Al districte de les Borges Blanques es mantingué la par-

ticipació global i Macià fou reelegit tot conservant uns percentatges d'oposició similars als detectats dos anys enrera, malgrat haver-se substituït el contrincant conservador per un carlí. Amb tot, també hi és possible observar comportaments difícils d'explicar. Alfés i Torrebesses canviaren d'antimacianistes a promacianistes, mentre Maials, la Pobla de Cérvoles i Llardecans - contra Macià per segona vegada consecutiva - foren els únics llocs on guanyà el carlí Cirici Ventalló.

Al districte de Sort també es confirmà el predomini del liberal Riu sobre qualsevol oposició. El seu adversari integrista només aconseguí majoria de sufragis a Durro, però és possible detectar un conjunt de poblacions amb una considerable oposició antiriuista - Arròs i Vila, Escaló, Escunyau, Sorpe, les Bordes, Tredós, Son, Gausac, etc... - localitzades a la part septentrional del districte, especialment a la Vall d'Aran. Sobresurt d'aquest grup el nucli format per Durro, Llesp i Malpàs, pobles veïns i tots tres, quan els era possible, marcadament desafectes a les orientacions del cacic d'aquesta zona.

Finalment, el districte de la Seu - esdevé no sols el centre més conflictiu, sinó també l'indret que permet establir amb major facilitat unes pautes més o menys definides de comportament electoral. D'un total de 53 municipis, 24 es decantaren per Aunós i 26 pel governamental Sales. El Pla de Sant Tirs i Riu del Penís repartiren a parts iguals els sufragis emesos i Castellbò optà per no enviar les actes de votació a la Junta Provincial del Cens. Atès que la diferència de vots entre ambdós candidats estigué al voltant d'uns 60 sufragis,

és fàcil imaginar les filigranes que hom degué fer per arrodonir favorablement llur particular votació. Eller, Estimariu, Fígols, Fórnols, Toloriu, la Pedra i la Coma, etc..., entre d'altres, mantingueren invariable una mateixa participació i distribució de sufragis: majoria per al Govern i reduïda minoria per a l'oposició. Anserall, Arfa, Ars, Bellver de Cerdanya, Gósol, Músser i Arànsér, etc. foren sempre que hi hagué ocasió, i en la mateixa proporció, pro Aunós, encara que l'acta fou finalment atorgada al seu oponent.

Si bé la majoria dels reelegits ho eren en funció d'haver assolit prop d'un 80 % dels vots emesos - l'excepció està, com ja hem vist al districte de la capital -, es produí la tònica general d'una baixa participativa - en conjunt 10 punts menys que en l'anterior legislatura -, detectada tant a Catalunya com a la resta de l'Estat.

Aquesta alta abstenció, no totalment compensada per l'inflament governamental dels escrutinis, i l'abusiva utilització de l'article 29 de la llei electoral - un 35 % dels diputats de la Cambra baixa hi arribaren sense passar per les urnes - són uns dels molts indicadors que defineixen l'accelerat procés de descomposició del règim polític de la Restauració.

Els resultats a tot Catalunya confirmaren la baixa general de vots i d'actes republicanes - el nombre d'elegits passà de tretze a deu - i ratificaren l'avenç regionalista - guanyaven un diputat a desgrat de l'ofensiva ministerial - i, alhora, provaren l'eficàcia dels mecanismes emprats pel ministre de la Governació en fer seves un gran nombre d'actes. Els liberals n'obtingueren catorze, que sumades a les cinc guanyades pels

conservadors, situaren els dinàstics en primera posició en el repartiment dels escons catalans (231).

La conseqüència immediata d'aquests comicis, ultra la desorganització inaturable de les forces republicanes, fou la implantació de la Lliga com a partit hegemònic a Catalunya. Tanmateix, arran de la convulsió política i social provocada per la crisi del 1917, els regionalistes consolidarien, en ser cridats a participar en les tasques de govern, la seva influència no sols a Catalunya sinó també a les esferes estatals. Les seves ànsies intervencionistes es veurien per fi satisfetes.

12.7.- L'elecció de senadors.

El 23 d'abril, abans de finalitzar el període electoral, se celebraren eleccions al Senat. A Lleida, hi participaren dues candidatures de coalició ben diferenciades. La governamental comptà amb dos liberals i un reformista, mentre l'oposició aplegà mauristes, republicano-nacionalistes, radicals i regionalistes. (232)

Els resultats no van fer altre que reafirmar l'anterior victòria governamental, car ni una tercera part dels assistents - 338 votants - es decantà a favor de l'oposició.

La votació fou la següent:

* <u>Josep Agelet i Garrell</u>	269 vots	Liberal
* <u>Emili Junoy i Gelabert</u>	258 "	Reformista
* <u>Pere Milà i Camps</u>	238 "	Liberal
Josep A. Mir i Miró	86 "	PRR

Joan Torres i Vilanova	65 vots	Regionalista-Indepen.
Isidre Valls i Pallerola	79 "	Conservador

13.- ELECCIONS LEGISLATIVES DE 24 DE FEBRER DE 1918: PARTICIPACIÓ REGIONALISTA AL GOVERN DE CONCENTRACIÓ DE GARCÍA PRIETO.

Abans dels comicis generals de 1918, els governs liberals, primer de Romanones i després de García Prieto, hagueren d'enfrontar-se simultàniament amb una crisi econòmica - seqüela de la primera guerra mundial - i amb la pitjor crisi política que el règim havia patit de la Restauració ençà. Aquesta darrera crisi fou plantejada des de tres fronts contraposats, però concurrents vers un objectiu fonamental: la transformació d'un Estat caduc i inoperant. Exèrcit, regionalistes catalanes i forces obreres coincidiren a endegar un procés qualificat de pre-revolucionari. (233)

El moviment reivindicatiu de les Juntes de Defensa Militar es desencadenà el maig de 1916 i obligà el rei - fracassats els intents de desarticular-les i reprimir-les - a acceptar els reglaments imposats pels oficials en pro d'un major control dels ascensos i recompenses. La claudicació governamental va provocar la dimissió de García Prieto i el lliurament del govern al conservador Eduardo Dato, que, per estalviar-se problemes mentre s'arranjava la situació, mantingué tancades les Corts, malgrat les reiterades peticions de reobertura que li foren adreçades. Entre aquestes peticions estava la de l'Assemblea de Parlamentaris, que aplegava, sota la iniciativa de la Lliga Regionalista, els parlamentaris de l'oposició, en un moviment de protesta contra l'actitud del

Govern alhora que demanava la reobertura de les Cambres, amb caràcter de constituents, per tal de cercar una solució viable al problema autonòmic català.

La Lliga, refermada, després d'un altre triomf als comicis provincials de març de 1917, com a força hegemònica del Principat, es convertí en cap rector del moviment conservador-reformista, mentre que els republicans del nou nat Partit Republicà Català s'acostaven a les organitzacions obreres en la preparació d'un moviment insurreccional contra el règim monàrquic. Efectivament, el 13 d'agost, la UGT i la CNT declaraven conjuntament la vaga general revolucionària i exigien un canvi polític real, i materialitzable en la proclamació de la República.

Les esperances de confluència entre exèrcit, vaguistes i parlamentaris per a donar una alternativa al corrupte establiment estatal s'esvaïren ràpidament quan els militars intervingueren en la repressió del moviment obrer, mentre les forces conservadores i reformistes restaven impassibles davant d'aquest fet, a causa de la inquietud d'un possible triomf de la classe obrera, temença agreujada pel coetani esclat de la revolució soviètica.

Amb tot, Eduardo Dato hagué de dimitir i donar pas al compromís de formar un govern de concentració que, integrant conservadors, liberals i regionalistes, restà constituït el 3 de novembre de 1917, amb retorn a la presidència de García Prieto. D'aquest govern restaren al marge els conservadors "idóneos" i els liberals albistes, a més de republicans i

carlins, com a principals formacions d'oposició. Les concessions fetes a la Lliga Regionalista per la seva col.laboració foren dues carteres ministerials, la d'Instrucció Pública per a Felip Rodés, antic membre de la UFNR, i la d'Hisenda per a Joan Ventosa i Calvell.

Les eleccions generals foren convocades per al 24 de febrer de 1918 i, a més de pretendre's formar unes Corts de composició proporcional a la composició del Govern, aquest manifestà el desig de preparar uns comicis nets i democràtics, oferint, almenys de paraula, les majors garanties d'imparcialitat electoral esperades fins ara. La policromia de candidatures que teòricament havia de correspondre's amb la fragmentació que patien les forces polítiques, tant estatals com pròpiament catalanes, se salvà amb una estratègia coalicionista i bipolaritzadora. Un bloc representant del conservadorisme sociològic agrupà els partits governamentals i llurs dissidències davant el reformisme d'esquerreres, també enquadrat en una nova coalició que aplegava radicals, reformistes i socialistes. D'aquesta manera, als districtes políticament vius els comicis adoptaren un caràcter classista només superat per les conteses electorals celebrades durant la II República. Així, a la capital catalana, l'ofensiva conjunta de regionalistes i carlins en pro de la consecució de l'autonomia de Catalunya i de l'exemplificació de l'experiència a la resta de les regions de l'Estat trobà l'oposició de la conjunció republicano-socialista, que ací incorporava també el Partit Republicà Català, en una lluita plantejada bàsicament en pro de l'alliberament dels components del comitè de vaga, condemnats arran

dels esdeveniments de 1917.

Fora de Barcelona, les excepcions locals continuaren existint però, en general, la confrontació electoral assolí les mateixes característiques que a la capital del Principat. Dretes i esquerres, reagrupades en llurs respectius fronts de lluita, esdevingueren els únics contrincants.

13.1.- 1916-1918: Antecedents electorals.

A Lleida, monàrquics i republicans es trobaven des de 1915 reunits en dos amples agrupaments que, tot i haver sofert freqüents ingressos i desercions, continuaven en vigor tant durant els comicis provincials i municipals celebrats el 1917 com en els generals d'abril de 1918 (234). No obstant això, l'11 de març de 1917 - data fixada per a les eleccions a la Diputació provincial - els republicans, sumits en una remarcable inoperància des del trencament de la UFNR, optaren per romandre gairebé al marge de la votació. Per contra, la coalició monàrquica, enfortida per la recient unió de les dues fraccions liberals - ratificada el 15 d'octubre de 1916 amb la celebració d'una "magna" assemblea liberal autonomista (235) - presentava candidatura per majories a Cervera i Balaguer i provava d'anar al "copo" a la Seu-Sort. A Cervera, els monàrquics reberen l'ajut dels efectius republicans de Ramon Riu que, donat de baixa de la UFNR, es presentava com a independent i contrari a la dissidència dels liberal-matheuistes, afectes al diputat a Corts Josep Matheu (236). A Balaguer tingueren com a oponent la llista roderista, integrada per nacionalistes i radicals, i a la Seu només hi havia la bel.ligerància contra

ells d'un liberal dissident proper al reformisme.

Els resultats confirmaren la superioritat dels dinàstics, car dels 12 llocs a cobrir, només 3 foren per als republicans.

La votació assolida a cada districte fou:

DISTRICTE DE CERVERA

* Manuel Florensa i Farré	6745	Liberal
* Ramon Riu i Vendrell	6998	Republicà-independen
* Antoni Agelet i Romeu	6607	Liberal
* Salvador Montiu i Reñé	6503	Conservador
Sabastià Solé i Sarries	5185	Liberal-matheuista
Domènec Puigredon i Borruix	4825	Liberal-matheuista

DISTRICTE DE BALAGUER

* Josep Cabeceran i Borràs	6317	Nacionalista
* Pau Novell i Borràs	6097	Liberal
* Romà Sol i Mestre	6047	Liberal
* Josep Estadella i Arnó	5757	PRR
Josep Companys	5540	Nacionalista
Delfi Canela i Cots	5486	Conservador

DISTRICTE DE SORT-LA SEU

* Eugeni Pol i Vives	5772	Liberal
* Joan Rovira i Agelet	5606	Liberal
* Joan Serradell i Vila	4818	Liberal
* Ramon Sans i Torres	4139	Conservador
Llàtzer Sibis i Font	2033	Liberal dissident

La Diputació restà amb 13 escons monàrquics, 3 republicans i un tradicionalista.

Un cop foren coneguts els resultats, la satisfacció dels

monàrquics contrastava amb els plans dels republicans, que "amb l'esperit encés de vergonya" es lamentaven de "la plàcida i tranquil·la conquesta dels districtes per aquest nou element mal anomenat liberal que deixarà rastres odiosos del seu pas per les nostres comarques" (237).

La indignació per l'afebliment a què els republicans es veien sotmesos era evident i la reacció per pal·liar-ne les conseqüències sorgí aviat. Joventut Republicana de Lleida cridà els homes del BRA i els seus correligionaris dispersos per comarques per intentar articular en una nova formació política els desmembrats grupets republicans. La crida fou atesa i els dies 21 i 22 d'abril d'aquest any se celebrà a l'Ateneu Gracienc l'assemblea constitutiva del Partit Republicà Català, que, amb una clara inclinació socialitzant i antidinàstica, es disposava a recuperar la cohesió perduda pel republicanisme nacionalista català. (238)

L'estrena electoral d'aquest nou grup tingué lloc amb motiu dels comicis municipals convocats per al 11 de novembre, després de retornar la calma política i social al país, alterada mesos abans pels esdeveniments pre-revolucionaris de l'estiu de 1917.

13.2.- La Concentració Popular de Lleida.

Els republicans del PRC de Lleida, preocupats a frenar l'avançada monàrquica, consideraren encertada la suggerència de la Lliga Regionalista de comprometre en una entesa electoral tots els elements partidaris de les orientacions de l'As-

semblea de Parlamentaris per tal d'endegar una política de "renovellament i de destrucció de vicis i mals costums" de la vida política. Amb aquest motiu, el PRC celebrà assemblea general el 21 d'octubre de 1917 i acceptà treballar a favor d'una ampla Concentració Popular, que acoblava regionalistes, catalanistes, mauristes, tradicionalistes de l'Agrupació La Margarita - fracció filoregionalista -, republicans nacionalistes i radicals i, finalment, un grup de liberals autonomistes comandats pels diputats provincials Josep Me España i Romà Sol i Mestres. Val a dir que l'apropament d'aquests darrers a regionalistes i republicans ja s'havia prefigurat poc abans dels comicis, quan, amb motiu de l'elecció del president de la Mancomunitat de Catalunya, uns i altres donaren el seu vot al candidat regionalista Puig i Cadafalch, contravenint les instruccions del seu partit, favorable a la proclamació de Joan Rovira i Agelet, liberal autonomista i president de la Diputació de Lleida. (239)

Tot seguit, publicaren un manifest amb caràcter de crida a l'opinió pública en pro de la "renovació" de Lleida i d'Espanya. La base de la redempció de la pàtria començava, segons els signataris de la crida, pel redreçament del municipi, que per ells només seria possible si s'assolia el sanejament de l'administració municipal. Pretenien lluitar pel bon govern de la ciutat "despertant l'esperit de ciutadania i l'actuació de les classes vives", mobilitzades d'entrada a favor d'una reivindicació concreta: el rebuig d'alcaldes de reial ordre. (240)

Com a únic contrincant en aquestes eleccions municipals

tingueren la ja antiga Coalició Monàrquica, que, mantenint la unió de dinàstics jaumins i integristes, s'adreçava "A la ciutat de Lleida" per reafirmar que "está donde estaba" en la seva lluita contra el republicanisme, únic enemic a vèncer. Una "España renovada" i una "Catalunya autònoma" eren també aspiracions sentides pels dinàstics, decidits a salvaguardar ambdues d'un abjecte "caciquismo rojo". (241)

Als monàrquics, els calia afermar la feble victòria de 1915 i els republicans volien recuperar l'espai polític perdut en la darrera votació municipal. Tots posaren gran atenció en els preparatius de la votació. Cada coalició tenia tantes oficines electorals com partits integraven les respectives enteses (242), i enlloc s'escatimaren esforços per a mobilitzar l'electorat vers les urnes. Celebrada la votació, el nombre de sufragis fou sensiblement superior al comptabilitzat dos anys enrera, però la seva orientació detectava una important desviació de dreta a esquerra. Dels 12 llocs a cobrir, 11 foren per als homes de la Concentració Popular - PRC 5, PRR 3, tradicionalistes 1, liberals dissidents 1 i mauristes 1 -, mentre la Coalició Monàrquica tot just n'aconseguia un (243).

El repartiment de les regidories per districtes fou:

ELECCIONS MUNICIPALS D'11 DE NOVEMBRE DE 1917

D	Coalició Monàrquica		Concentració Popular	
	els.	cts.	els.	cts.
I	1	(3)	3	(4)
II	-	(3)	3	(3)
III	-	(1)	1	(1)
IV	-	(2)	2	(2)
V	-	(1)	2	(2)
T	1		11	

Font: "El Pallaresa" 12-XI-1917; els.= elegits; cts.= candidats

A primers de gener de 1918, l'Ajuntament de la ciutat tenia - sumant als regidors elegits aquest any la meitat no renovada i votada el 1915 - altre cop majoria republicana. Els nacionalistes eren en total 11, els radicals 3, els liberals 4, els conservadors 2, i els jaumins 3 - 2 com a regidors de la Coalició Monàrquica i 1 com a dissident i aliat a la Concentració Popular -. Així mateix, 1 maurista i 1 liberal dissident guanyaren llurs respectives regidories en aliar-se als antidinàstics (244).

13.3.- Concentració popular i coalició monàrquica davant les eleccions generals de 1918.

Tot i romandre apartada del poder municipal, la Lliga havia d'aprofitar - i així ho va fer - la força que Concentració Popular li permetia d'assolir fora de la capital. Per tant,

quan arribà el moment de preparar les candidatures de diputats a Corts, els regionalistes saberen imposar contrincants lligaires a 5 dels 8 districtes uninominals, mentre republicans i liberals autonomistes s'hagueren de conformar a repartir-se els tres sobrants; un dels quals - el de les Borges - fou reservat de nou al nacionalista Francesc Macià. Encara que el repartiment d'escons restés lluny de ser proporcional a les forces coaligades, Concentració acceptava - en nom d'una "ponderació de forces" - aquesta resolució, que alhora es completava reservant als tradicionalistes un dels 3 llocs ocupats exclusivament per homes de la Lliga. (245)

Indubtablement, la Lliga s'emparava en el poder que li donava la seva participació en el Govern per intentar arrelar a la província, ja fos aprofitant una certa tradició de lluita o competint per primera vegada on sospesava possible la victòria d'algun candidat propi o d'algun element proper als seus interessos polítics.

A més dels mauristes, només restà sense candidatura pròpia el PRR, que, malgrat que la seva col.laboració amb els regionalistes era desautoritzada des de Barcelona, continuà dins de la Concentració Popular. Aquesta actitud li valgué la dissidència d'alguns militants, sensibilitzats per "El Progreso", que decidiren - on fou possible - establir una nova "coalició d'esquerres", especialment encaminada a atreure's els republicans reformistes. Aquesta entesa només tingué vigència al reducte del reformista Josep Llari, al districte de Tremp. (246)

La Coalició Monàrquica, paral·lelament a la confecció de la seva llista de candidats, patí la defecció dels integris-

tes de "El Diario de Lérida" i dels jaumins del Círculo Tradicionalista. La recent desfeta electoral obligava els liberals autonomistes - cap rector de la coalició - a preparar minuciosament les candidatures a diputats a Corts si volia assegurar-se algun dels escons a cobrir i, a desgrat dels seus aliats, la junta provincial del partit es mostrà decidida a fixar l'actuació futura del front monàrquic. Contradit per aquesta resolució, "El Diario de Lérida" anuncià el retraïment total en la lluita i, posteriorment, el comitè provincial jaumí deixà als seus correligionaris llibertat de vot (247). Cal subratllar que el jaumisme lleidatà continuava dividit entre mellistes, enquadrats en el Círculo Tradicionalista - i des de l'octubre de 1917 amb un òrgan de partit denominat "La Tradición Leridana" (248) - i fil·lo regionalistes, partidaris de "El Correo de Lérida" (249). Ningú havia renunciat al jaumisme, i mentre els primers col·laboraven - tant si estaven dins com si romanien fora - amb la Coalició Monàrquica, els segons ho feien amb la Concentració Popular - considerada una nova "Solidaritat catalana anticaciquista" - amb la insinuada intenció d'afavorir l'orientació dretana dels regionalistes (250).

Els objectius electorals de la C.M. foren discrets: de les vuit actes en litigi només en pretenien cinc, que posteriors retirades encara reduïren a tres. Solsona i Sort continuaven destinades als germans Riu i Periquet i Cervera fou per a un conservador datista. Els escons de Balaguer, les Borges i Tremp no foren pretesos i els de Lleida i la Seu es desestimaren a darrera hora, quan ja s'havia demostrat impossible

l'aplicació de l'article 29 a favor de Concentració Popular. Aquesta només tingué vigència a les Borges Blanques, única acta lleidatana adjudicada sense votació.

La presència de la Lliga als districtes allunyats de la capital - la Seu, Solsona, Sort i Tremp - revitalitzà les eleccions d'aquesta zona, les quals assoliren uns alts nivells de competitivitat. "El Pallaresa" reconeixia que la lluita electoral s'havia desplaçat de la zona baixa, on pràcticament aquest any no hi havia disputa, a la zona alta, de sempre amb menor confrontació i amb major manipulació. En conseqüència, regionalistes i liberals - principals enemics en lluita - concentraren tots els seus esforços en aquests paratges de la muntanya.

Si els segons comptaven amb mitjans humans - candidats influents i arrelats als districtes - i materials - a més dels infalibles diners, tenien no pocs òrgans propagandístics -, la Lliga procurà obtenir els instruments necessaris per a no restar en una situació d'inferioritat davant els seus oponents. Cercà candidats acabalats i emprà - a més del diari republicà "El Ideal" - el setmanari comarcal "Lo Pla d'Urgell" com a òrgan propagandístic propi (251). És principalment a través d'aquesta publicació que s'ha pogut resseguir l'apassionada campanya desenvolupada pels regionalistes en nom de la Concentració Popular.

Segons pròpia explicació, els regionalistes, que fins ara no podien "ajudar els de fora de casa sense comprometre els èxits del seu afiançament", en aquests moments se sentien acreeadors d'una reputació prou reconeguda per a ajudar totes les regions d'Espanya que els havien demanat socors i, en es-

pecial, a les "desvalgudes" comarques lleidatanes, considerades sotmeses al "més desenfrenat caciquisme". En aquest sentit, aconseguiren amb destresa presentar els seus aliats, especialment els republicans nacionalistes, com a simples subalterns que compartien dignament "els ideals renovadors i autonomistes", sense especificar massa si aquests eren regionalistes o nacionalistes, car tingueren cura, per evitar possibles topades, de posar en clar que, per ells, "el nom no modifica la cosa quan aquesta és veritablement sentida i volguda".(252)

El 3 de febrer, Concentració Popular presentava els seus candidats en un míting celebrat al Saló Catalunya de la ciutat de Lleida. L'acte fou presidit pel liberal Romà Sol i Mestre i comptà amb la presència de diversos candidats - Moles, Macià, Gabarro, etc; - els parlaments dels quals coincidiren a equiparar la concentració de forces d'aquest any amb l'enregistrada el 1907 amb motiu de la Solidaritat Catalana. Les cries contínues a seguir el seu exemple obeïen al desig de neutralitzar probables traïcions que possessin en perill l'èxit esperat però encara força insegur (253).

13.4.- La lluita electoral a cada districte.

Concentració Popular només tenia assegurada, abans de la votació, la victòria als tres districtes de la plana. Els esforços de la Coalició Monàrquica esdevingueren inútils a l'hora de cercar contrincants amb prou prestigi per a desbancar guanyadors de la categoria de Moles, Rodés i Macià, presentats a la reelecció per Lleida, Balaguer i les Borges res-

pectivament.

El PRC situà al districte de Lleida l'únic republicà amb suport explícit de la Concentració Popular; Joan Moles i Ormella lluitava per recuperar la representació que el 1914 li fou arrabassada pel conservador Ricardo Ramos Cardero, que, aquest any, no va voler ser proclamat per la Coalició Monàrquica. Ramos justificà la seva renúncia amb motius de salut, que, tot i així, no li impediren de fer pública adhesió a l'ideari regionalista i acceptar com a tal una senadoria per la província de Barcelona. (254) Els dinàstics, decidits a conservar l'escó representat fins ara, li buscaren un substitut que pogués no sols recaptar el vot conservador i monàrquic, sinó sobretot que pogués ser per les seves condicions personals garantia segura d'èxit. Ramon Felip i Galícia, director del Sindicat de Recs del Canal d'Urgell, director del Montepío i de la Caixa d'Estalvis de Lleida, conseller del Banc d'Espanya i cap de districte del Sometent, fou l'escollit. Però els tempteigs per a presentar-lo com a independent ajudat per les forces monàrquiques no reeixiren, car, tot i que el presumpte candidat no dubtava d'una victòria segura, es negava a participar argüint que no se sentia amb forces "para imponer esfuerzos, romper compromisos... y ahogar sentimientos de muchísimas personas que no merecen, por lo mucho que me estiman, que yo ponga a prueba su abnegación obligándoles a la ingratitud de mis atenciones o al sacrificio de sus convicciones o ideales".

De segur que Concentració Popular no devia ser aliena a aquesta decisió, ja que un cop feta pública, la Lliga no

trigà a alabar-li la "ètica" de la seva resolució augurant-li alhora que no havia de faltar-li "ocasió propícia quan s'ho proposi, d'assolir lo puesto que ara tan pròxim ha estat a escalar, que tan generosament se li oferí i tan delicadament deixà d'acceptar" (255). Concentració Monàrquica encara intentà cercar un altre contrincant - Joan Marsal i Claró, que, si bé també es retirà a darrera hora, evità si més no l'aplicació de l'article 29. La sort de l'acta estava decidida i l'òrgan dels regionalistes així ho reconeixia, tot i que no dubtava a aconsellar als amics de Moles "de fer de manera com si hi hagués lluita i aixís proporcionar un triomf enormement remarcable per a que's vegi que la victòria no la deu a la feblesa del adversari sinó a la força dels elements que oposen sa candidatura". (256)

Tanmateix, hom sabia que l'acta de Balaguer correspondria per cinquena vegada consecutiva a l'ara ministre d'Instrucció Pública - amb una orientació política cada cop més propera al regionalisme - Felip Rodés, que romangué sense contrincant després de la retirada del metge barceloní Ramon Pla i Armengol, ajudat per elements antiroderistes probablement republicans contrariats per les darreres inclinacions polítiques demostrades per l'ex-secretari del CNR (257). No obstant això, a Balaguer, igual com al districte veí de Lleida, també calgué celebrar elecció, car la proclamació d'alguns candidats anti-Concentració, també presentats a d'altres districtes - Llari i Riu, concretament -, interferí el desitjat i segons la Lliga "merescut" article 29. Igual-

ment, la situació de les Borges Blanques esdevingué semblant a la dels esmentats districtes, encara que, finalment, deixés de verificar-se votació.

Francesc Macià no assolí la proclamació fins que no es renegocià la retirada de llurs contrincants, primer el capellà mossèn Josep Vilaplana, i després el president del Comitè Neutralista de Barcelona, Faustí Ballbé (258), tots dos anomenats integristes i amb suport de "El Diario de Lérida", deslligat aquest any de la Coalició Monàrquica.

És obvi que cadascuna de les actes de Lleida, Balaguer i les Borges fou discutida i adjudicada dies abans de la votació. Hi hagué confrontació, però suficientment controlada per a resoldre-la al marge de la intervenció del cos electoral. A la resta dels districtes calgué apel·lar a la decisió d'un hipotètic vot popular per a justificar el control de l'escrutini i la tria definitiva dels representats parlamentaris.

El panorama electoral s'endevinava complex arreu, però fou a Cervera i la Seu on es presentaren els enfrontaments de més difícil resolució.

L'acta de Cervera se la disputaven dos monàrquics, Josep Matheu i Ferrer, liberal autonomista promocionat per la Concentració Popular i aspirant a ser reelegit per quarta vegada consecutiva, i Joan Marsans i Peix, conservador datista ajudat per la Coalició Monàrquica i candidat per primera vegada a un acta lleidatana. Futures irregularitats i tupinades de tota mena eren pressentides per tothom, però els propagandistes de Matheu - Rodés i el comte de Lavern, així com els quinzenaris "Nuevo Ambiente" de Cervera i "La Signou" de

Fàrrega - abusaren fins a l'exageració en les denúncies de les possibilitats que tenia Marsans d'emprar la seva quantiosa fortuna personal en la compra de vots. Tot i que el liberal autonomista comptava amb el suport d'un important sector de les forces vives locals, no podia disimular la por d'una derrota; aquesta inseguretat demostrava fins a quin punt era factible canviar el sentit de l'elecció per obra i gràcia d'una compra exhaustiva de sufragis. (259)

A la Seu, la característica més peculiar dels preparatius electorals fou la facilitat amb què eren presentats i tot seguit retirats pretendents a l'escó en disputa. Els primers noms coneguts foren el del regionalista Joan Torres i Vilanova - segons "Lo Pla d'Urgell", benefactor de les terres de la muntanya, les quals encara avui semblaven gaudir de les millores que hi desenvolupà el 1899 quan guanyà l'acta del districte (260) - i el del liberal Vicenç Sales i Musoles, ajudat per la Coalició Monàrquica per tal d'aconseguir la reelecció. Poc abans de la votació, i sense que ningú n'especificués els motius, ambdós foren ignorats per les coalicions que els donaven suport i substituïts per correligionaris de llurs respectius partits; el regionalista, el reemplaçà el catedràtic de dret internacional Josep Mª Trias de Bes; els liberals hi destinaren Joan Serradell i Farrès. Des de llavors, la lluita restà establerta entre - com deia l'òrgan de la lliga - dos "jovincells advocats", l'un vingut de Barcelona, l'altre natural d'Organyà, arrelat al districte - era fill del diputat provincial Joan Serradell i Vila -, i vinculat als interessos de la família Riu i Periquet (261). En definitiva, cadascú

comptava amb l'ajut "de persones de gran vàlua", circumstància que permetia a la premsa pronosticar una confrontació farcida de problemes.

A Solsona, la selecció de candidats no oferí dificultats; Daniel Riu i Periquet representava els liberals autonomistes i confiava assegurar-se un altra volta l'acta guanyada el 1916. El seu únic contrincant fou el regionalista Antoni Gabarró, que, enviat per la Lliga, gaudia, segons aquest partit, del "beneplàcit de totes les més altes personalitats del districte", disposades a portar-lo a les Corts per tal d'assolir un diputat digne, honrat i que fes "lluïr de debò" els solsonins (262). Per a assolir aquest objectiu calia, com a mínim, donar-se a conèixer als seus futurs electors i, en aquest sentit, el candidat regionalista desenrotllà una intensa tasca propagandística només equiparable - si ens fiem de les confessions personals - a la portada a terme pel també candidat de la Lliga, Eduard Aunós i Pérez al districte de Sort, acta que també era pretesa, com anava succeint des de feia divuit anys, pel liberal Emili Riu i Periquet. Malgrat la seva joventut - 23 anys - el fill d'Eduard Aunós i Cau es disposava a desagreujar l'ofensa que, en la seva opinió, la influent família Riu havia fet al seu pare en "robar-li" el 1916 l'acta de la Seu (263). En la contesa Aunós demostrà posseir una capacitat de maniobra que no tenia res a envejar a la dels agents electorals del seu contrincant, tan durament menystinguts per la premsa regionalista. El futur de l'acta de Sort esdevingué una incògnita fins i tot

molt després de l'escrutini.

La Lliga regionalista, a més de pretendre desbancar el titular de l'escó de Sort, féu extensiva la seva audàcia al de Tremp, on intentava derrotar l'indiscutible guanyador de feia anys, el reformista Josep Llari, enviant-hi un comerciant de Barcelona, Josep Rovira i Bruguera. En realitat, els regionalistes sabien que la lluita seria renyida i amb poques possibilitats d'èxit, però saberen aprofitar la conjuntura per atacar frontalment el domini de Llari, acusant-lo de lerrouxista - pel suport rebut d'una coalició d'esquerres animada pels radicals desafectes de Concentració Popular - i de lacai de la Canadenca - empresa bastant impopular per alguns pobles del districte per culpa de les seves obres hidroelèctriques - que, segons la Lliga, només beneficiaven als germans Riu i el seu cunyat Josep Llari. Potser aquesta denúncia era quelcom més que un simple artilugi electoral, però aquests anys s'ha de considerar bàsicament com una mostra més dels arguments propagandístics emprats pels regionalistes. Per aquests, el desprestigi personal dels contraris fou arreu el punt central de llur campanya. També és cert que la confrontació la presentaren com una lluita en pro de "l'engrandiment de Catalunya i de la salvació d'Espanya" - argument trobat a tots els manifestos que els candidats dedicaren als seus futurs electors (264) -, però l'enfocament de l'elecció com una batalla contra un genèric i indeterminat caciquisme dinàstic posposà a una segona categoria declaracions a favor del programa de l'Assemblea de Parlamentaris i en pro d'una reforma constitucional; tanmateix,

també resultaren força infreqüents intencions explícites d'arribar a jugar un paper actiu en la direcció de l'Estat. Això era alta política i els districtes allunyats dels centres electoralment actius resultava més rendible parlar de la compra de vots o dels mals ocasionats per un malaurat caciquisme que no pas de l'ideal d'arribar a "l'Espanya Gran".

D'altra part, l'entesa PCR-PRR-Lliga neutralitzà qualsevol denúncia republicana que fes referència - com succeïa a Barcelona- a la "traïció" de Cambó al programa de l'Assemblea de Parlamentaris. Anas al contrari, el PCR s'esforçava a justificar l'aliança en funció de la fidelitat al programa de l'Assemblea i en honor a un programa renovador "de neteja i destrucció de la vella política" que hom podia subscriure plenament.

D'aquesta manera, a l'apatia i desencís de la Coalició Monàrquica, els membres de Concentració Popular hi oposaven un optimisme i una activitat frenètica. El ministre Felip Rodés féu un llarg recorregut propagandístic per tots els districtes on hi havia un candidat de la Lliga. D'altra part, Francesc Macià, tot i ser elegit per l'article 29, ajudà els seus companys de coalició, alhora que resumí el seu programa - que segons "Sang Nova" podia sintetitzar-se en tres punts, "Catalunya, Socialisme i República" (265) - en un manifest al districte de les Borges on, a més d'explicar la necessitat de reintegrar-se a la vida política activa, feia pública adhesió a l'esperit renovador de l'Assemblea de Parlamentaris, ensems que demostrava una fe entusiasta en el futur de l'autonomia de Catalunya, car creia que si s'aconseguia modificar la Constitució seria possible el renaixement de "... la nova Ibèria, convertida en

una confederació d'Estats que lliurement puguin evolucionar vers la vida del progrés..." (266).

13.5.- La victòria regionalista: una votació plena d'irregularitats.

Feta la votació, els resultats es mostraren remarcablement favorables als homes de Concentració Popular, que triomfaven a Lleida - Moles -, Balaguer - Rodés -, Cervera - Matheu -, la Seu - Trias de Bés -, i Sort - Aunós -; en total, i comptant també l'acta de Macià, Concentració s'endua 6 dels 8 escons: 1 per al PRC, 1 per a un nacionalista, 1 per a un liberal autonomista i 3 per a la Lliga, comptant dins del grup Felip Rodés. Coalició Monàrquica tot just aconseguia, i encara amb dificultats, l'escó de Solsona per al liberal Daniel Riu, mentre a Tremp hi romania un dels seus acòlits, el reformista Josep Llari.

No obstant això, la victòria regionalista - en definitiva fou el partit més afavorit a l'hora de repartir-se les actes - no es valorà amb un excessiu triomfalisme, ja que les males arts que hom emprà per obtenir l'escó imposaven certa prudència als comentaris postelectorals. Per contra, foren freqüents les veus que s'alçaven indignades contra la falsificació generalitzada del sufragi; indignació que obeïa sobretot al fet que malgrat que s'havia pregonat la intenció de realitzar unes eleccions netes i sense intervenció governamental, totes les actes dels districtes lleidatans disputades per més d'un candidat -6de8- arribaren al Congrés farcides de protestes i reclamacions, de les quals només foren ateses les que figuraven a l'expedient de Sort. Efectivament, Emili Riu i Periquet no podia

QUADRE Nº 13 : ELECCIONS LEGISLATIVES DE 24 DE FEBRER DEL 1918

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS	
<u>LLEIDA</u>	C : 14082 V : 6321 P : 45%	<u>Vots : 5413</u> %C:38 ;%V:86	<u>JOAN MOLES I ORMELLA</u> <u>RAMON FELIP I GALICIA</u> <u>JOAN MARSAL I CLARÓ</u>	PCR (Concentració Popular) Independent (RETIRAT) (Coalició Monàrquica) (?) (RETIRAT) (Coalició Monàrquica)	
<u>BALAGUER</u>	C:11966 V : 8120 P : 68%	<u>Vots : 7765</u> %C:65 ;%V:96	<u>FELIP RODES I BALDRICH</u> <u>RAMON PLA I ARMENGOL</u>	Catalanista (Concentració Popular) Coalició d'Esquerres (RETIRAT)	
<u>LES BORGES BLANQUES</u> <u>ARTICLE 29</u>		<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSA</u> <u>JOSEP VILAPLANA</u> <u>FAUSTÍ BALLVÉ</u>	Nacionalista (Concentració Popular) Catòlic (RETIRAT) Integrista (RETIRAT)		
<u>CERVERA</u>	C : 10379 V : 8061 P : 78%	<u>Vots : 4074</u> %C:39 ;%V:51 <u>Vots : 3944</u> %C:38 ;%V:49	<u>JOSEP MATHEU I FERRER</u> <u>JOAN MARSANS I PEIX</u>	Liberal- autonomista (Concentració Popular) Conservador-datista (Coalició Monàrquica)	P.
<u>LA SEU D'URGELL</u>	C : 7929 V : 5636 P : 71%	<u>Vots : 3892</u> %C:49 ;%V:69 <u>Vots : 2048</u> %C:26 ;%V:36	<u>JOSEP MA TRIAS DE BES</u> <u>JOAN SERRADELL I FARRÀS</u> <u>JOSEP TORRES I VILANOVA</u> <u>VICENTE SALES MUSOLES</u>	Lliga Regionalista (Concentració Popular) Liberal-independent (Coalició Monàrquica) Lliga Regionalista (RETIRAT) Liberal (RETIRAT)	P.
<u>SOLSONA</u>	C : 9075 V : 7367 P : 81%	<u>Vots : 3810</u> %C:42 ;%V:52 <u>Vots : 3537</u> %C:39 ;%V:48	<u>DANIEL RIU I PERIQUET</u> <u>ANTONI GABARRÓ I TORRES</u>	Liberal (Coalició Monàrquica) Lliga Regionalista (Concentració Popular)	P.
<u>ELECCIÓ PARCIAL : 22 - XII- 1918</u>					
		<u>FRANCESC DE PAULA MARISTANY</u> <u>DANIEL RIU I PERIQUET</u>	Lliga Regionalista Liberal		
<u>SORT-VIELLA</u>	C : 8913 V : 5846 P : 67%	<u>Vots : 3291</u> %C:37 ;%V:56 <u>Vots : 2555</u> %C:29 ;%V:44	<u>EDUARD AUNÓS I PEREZ</u> <u>EMILI RIU I PERIQUET</u>	Lliga Regionalista (Concentració Popular) Liberal (Coalició Monàrquica)	A.
<u>TREMP</u>	C : 7569 V : 5777 P : 76%	<u>Vots : 3396</u> %C:45 ;%V:59 <u>Vots : 2381</u> %C:32 ;%V:41	<u>JOSEP LLARI I ARENY</u> <u>JOSEP ROVIRA I BRUGUERA</u>	Republicà Reformista (Coalició d'Esquerres) Lliga Regionalista (Concentració Popular)	P.

pair una derrota inesperada i, argumentant una compra desmesurada de vots per part d'Aunós - fixà el pressupost gastat en prop del mig milió de pessetes (267) - impugnà la votació davant al Suprem i va aconseguir la nul.litat de l'elecció. El cacic de Sort preferí la suspensió de la representació parlamentària de l'esmentat districte que perdre'n el control a favor d'un altre diputat.

Sense arribar als extrems de Sort, la poca ortodòxia de les pràctiques electorals de Cervera - el liberal autonomista guanyava el conservador datista per 130 vots de diferència - feia postil.lar al periòdic local "Nuevo Ambiente" - implícitament partidari del guanyador Matheu -:..."al ver el ejercicio de los derechos cívicos desarrollado, en la forma de las pasadas elecciones, dudamos un momento sobre la virtualidad de nuestros principios de culta democracia, asomándose la duda sobre las virtudes colectivas de nuestro pueblo" (268).

Aquesta proliferació de protestes davant el Suprem - 6 de les 14 registrades a tot Catalunya, junt a l'única elecció catalana anul.lada - s'ha de considerar com un indicador vàlid per a mesurar la facilitat amb què es podia corrompre l'electorat lleidatà - especialment el que es trobava als indrets menys polititzats i allunyat del centre provincial -, tant si sobre ell actuava el Govern o els seus delegats, aquest any teòricament inactius o potser, a Lleida, en pro dels "ministerials regionalistes"-, com si la tupinada era pensada i aplicada per iniciativa individual dels aspirants a l'acta, fossin monàrquics, republicans o regionalistes.

El fet que el republicà Moles fos en la pràctica candi-

dat únic féu que la participació disminuís espectacularment a gairebé tots els municipis del districte de Lleida. La votació mitjana del districte passà d'un 69 % a un 45 %. Poden estimar-se abstencions especialment altes a Lleida i Sunyer - aquest darrer de tradició participativa -, però el més significatiu potser siguin els elevats índex de participació d'Artesa de Lleida i Juneda - l'últim més aviat abstencionista -, cosa que podria entendre's com un acte d'afirmació republicana.

L'anàlisi dels resultats del districte de Cervera mereix una atenció especial, tant pel que fa a l'orientació del vot dels seus municipis com en relació amb l'alta competitivitat davant les urnes. Els 130 sufragis de diferència entre Matheu i Montiu no foren resultat d'un equilibri de forces al llarg de tota la comarca, sinó reflex d'una lluita plena d'irregularitats entre les forces vives de dos blocs de municipis progressivament oposats des de les eleccions de la Solidaritat: un grup, encapçalat per Cervera, que es manifestava seguidor de Matheu i un altre, amb Tàrrrega al davant, que solia decantar-se vers l'oposició a l'esmentat candidat, independentment de l'adscripció política d'aquesta oposició. Aquesta rivalitat entre dos unitats que discutien la seva preeminència com a centre comarcal restava traduïda dins les urnes en matheuisme i antimatheuisme. Ja hem vist d'altres districtes on, com a Cervera, les rivalitats entre cacics i les petites guerres fredes entre pobles veïns s'enmascaren mútuament.

La votació a la Seu estigué, com hom pronosticà, farcida de problemes i irregularitats. Els candidats enfrontats apareixien per primera vegada com a aspirants a la representació par-

lamentària del districte. El triomfador regionalista demostrà tenir força als mateixos indrets on abans guanyava l'enviat governamental - no hi ha dubte que Trias de Bes fou considerat l'home del Govern -, mentre que l'oposició liberal guanyà a pobles com Castellàs, Gósol, Músser i Arànsér, Montanisell, Organyà, etc., generalment situats a l'oposició dinàstica en les conteses passades. Per tant, es pot concloure que la novetat de candidatures i forces en lluita no era cap factor modificador d'un comportament electoral decidit molt més pels mandataris locals que pels electors.

La netedat dels comicis de Solsona també fou posada en entredit davant el Tribunal Suprem, però, finalment, es confirmà Daniel Riu guanyador d'un escó que ja el 1916 havia assolit per obra i gràcia de l'article 29. El fet que dos anys enrera no s'hagués celebrat votació fa difícil parlar d'una zona clarament riuista o antiriuista; no obstant això, sí que s'ha pogut establir una àrea d'influència regionalista que comprèn part dels municipis limítrofs amb els del districte de la Seu d'Urgell i constituïda per pobles pertanyents a ambdues demarcacions electorals. Solsona, Baronia de Rialb, Castellar de la Ribera, Clariana, Gavarra, Llanera, la Molsosa, Olius, i Tiurana són els pobles del districte electoral de Solsona amb una clara orientació pro Lliga, mentre la Pedra i la Coma, Guixers, Sant Llorenç, Odèn i Lladurs són els municipis del districte electoral de la Seu d'Urgell on els regionalistes van tenir llurs millors votacions. Potser aquesta coincidència esdevé més comprensible si no s'oblida que les poblacions d'aquest darrer districte pertanyen totes a la co-

marca del Solsonès i que la seva exclusió del districte electoral de Solsona obeïa a raons polítiques i electorals, no pas geogràfiques, econòmiques o administratives.

Sens dubte, els índexs més elevats de falsificació de la voluntat popular es donaren a Sort, la Lliga Regionalista aconseguí majoria de vots, però fracassà prop del Tribunal Suprem per tal d'evitar l'anul·lació de la votació que es decretà quan es va poder constatar que tant Aunós com Riu havien abundat en tupinades evidents. Davant aquest panorama, resulta il·lusori intentar cercar algun comportament mínimament coherent en relació amb la conducta observada anys enrera. Només ha estat possible detectar algun pobles com Aneu, Mont-ros, Norís, Soriguera, propers al centre comarcal, on la influència de Riu era inqüestionable. A la resta d'indrets fou factible qualsevol situació, per inversemblant que resultés en comparació amb anteriors votacions.

Tot i confirmar-se el triomf del republicà Llarí al districte de Tremp, la presència regionalista havia servit de catalitzador per a reafirmar l'oposició antillarista d'un reduït nucli de municipis. Camarasa, Foradada, Ivars de Noguera, Os de Balaguer, Tragó de Noguera, etc., que romanien dins la demarcació electoral de Tremp però que pertanyien a la comarca de la Noguera, en general donaren majoria de sufragis al candidat de la Lliga Regionalista, de la mateixa manera que el 1914 havien observat una notòria inclinació vers el radical Mir i Miró.

Potser el comportament de la zona aquest any també s'explicaria com una conseqüència de l'influència exercida pel re-

presentant de Balaguer, Felip Rodés, que, arran de la seva col.laboració amb la Lliga, intervingué per donar suport al representant dels seus recents aliats en les tasques de govern, els regionalistes.

D'altra banda, cal també assenyalar que el segon nucli important del districte, la Pobla de Segur, continuava declarant-se antillarista.

Deixant a banda qualsevol comentari sobre les característiques de la compra de vots, que ningú no s'atreví a negar, s'ha de constatar que l'èxit dels regionalistes a Lleida - potenciat per la Concentració Popular - es corresponia a l'assoliment per la Lliga a la resta de Catalunya. Dels 44 escons a cobrir, 20 foren per a la Lliga mentre els altres s'hagueren de repartir entre un ample ventall d'opcions minoritàries que comprenia independents, nacionalistes, monàrquics de totes les tendències, jaumins, quatre agrupaments republicans i socialistes. De tots ells, només els liberals arribaren a sumar un total de 6 diputats (269). És cert que el programa renovador de la Lliga no reeixí fora de Catalunya però, aquí, aquesta veié a complerts els seus objectius, car s'havia aconseguit decantar l'electorat en pro d'una opció reformista - l'espectacle de la pre-revolució de l'estiu de 1917 era definitivament allunyat - i moderada, encaminada a transformar des de dins l'Estat monàrquic, centralista, immobilista i majoritàriament conservador.

13.6.- L'elecció de senadors.

Abans de finalitzar el període electoral, la Lliga tingué ocasió de reafirmar la seva hegemonia sobre la vida política catalana mitjançant els comicis celebrats el 10 de març per a elegir els diputats de la Cambra alta. A Lleida, les eleccions al Senat van veure un cop més l'acarament de dues candidatures: la confeccionada per la Concentració Popular - amb 2 regionalistes i 1 tradicionalista - i la de Coalició Monàrquica, formada per tres liberals autonomistes. "Lo Pla d'Urgell" presentava els candidats de Concentració com uns homes "auriolats d'un prestigi tan remarcable que desseguida, per la seva sola enunciació se comprengué que assolirien un triomf complert": Ramon d'Abadal era "una ferma garantia d'activitat, d'intel.ligència i d'honradesa política"; Lluís Argemí significava "el seny ordenador del partit tradicionalista"; i el nom d'Isidre Valls personificava "un nom eminent en la història política de la província de Lleida", car mentre fou el representant del districte de Solsona "posà al seu servei ses energies, sa influència i sa envejable posició social". (270)

La votació fou preparada escrupolosament i els compromissaris foren afalagats fins en els més petits detalls. Durant la seva estada a la capital se'ls obsequià amb funcions de gala, àpats i brindis, car calia recomanar i fer complir una estricta disciplina de vot per vèncer la candidatura contrària formada també per personalitats prestigioses que ja havien guanyat amb anterioritat alguna acta lleidatana i, per tant, era previsible que tinguessin llurs respectives clientele per-

sonals. Coalició Monàrquica presentava a la reelecció el com-
te de Vinatesa i Emili Junoy - el primer, senador des de 1914,
i el segon, des de 1910 - i completava el tercer lloc amb el
liberal Josep Balcells i Cortada, ric empresari que el 1903
havia representat Cervera al Congrés de diputats i, des de 1910,
era senador per Tarragona.

L'escrutini donà el resultat següent:

CONCENTRACIÓ POPULAR

* <u>Raimon D'Abadal i Caldero</u>	229	vots	- Lliga Regionalista
* <u>Lluís Argemí i de Martí</u>	213	"	- Tradicionalistas
* <u>Isidre Valls i Pallerola</u>	224	"	- Conservador-regionalista

COALICIÓ MONARQUICA

Josep Agelet i Ganell	126	vots	- Liberal
Emili Junoy Gelabert	116	"	- Liberal
Josep Balcells i Cortada	104	"	- Liberal

La satisfacció de la Lliga la portava a valorar la vota-
ció amb optimisme; deia: "Avans lo baluart del catalanisme era
només Barcelona i Girona. Ara s'hi ha sumat ja Lleida i demà hi
vindrà Tarragona" (271). Arreu, el seu avenç s'havia consolidat
a costa dels monàrquics - a Lleida sumits després de la derrota
en un mutisme cautelós, en espera de dies millors - i dels re-
publicans. Així trobem que un sector del republicanisme lleida-
tà no dubtava a reconèixer públicament el seu retrocés - "Sang
Nova" de les Borges qualificava els resultats de "desastrosos"
per als republicans -, alhora que demanava un canvi "absolut"
tant en llur ideari com en llur pràctica. D'altres sectors,
menys alarmistes, no deixaren de recomanar als seus correligio-

naris vestir-se "con traje de peregrinos de la inquietud y del optimismo para sembrar las dos semillas en amplio círculo a nuestro alrededor" (272), que en definitiva constituïa un reconeixement implícit de l'apatia i el pessimisme que l'abatut republicanisme portava encastat. La seva crisi, general a tot l'Estat, no va comportar a Catalunya cap reducció d'escons, però romangué només amb 10 actes, moltes de les quals encara foren guanyades sobretot perquè n'eren titulars uns determinats republicans que arribaren al Congrés molt més per la seva reputació personal que no pas per la força que els podia donar el seu respectiu partit.

La solidesa electoral demostrada per la Lliga l'animava a tirar endavant el seu programa reformista, però ben aviat es va fer palesa la impossibilitat de col.laborar amb les forces dinàstiques a l'endegar cap mena de reforma. Pel juliol del 1919, un govern monocolor fou cridat a preparar els comicis destinats a substituir les Corts representatives d'aquest breu govern de concentració nacional.

13.7.- Eleccions complementàries a Solsona: nova victòria de la Lliga.

Abans de finalitzar l'any 1918, al districte de Solsona se celebraren eleccions complementàries per a cobrir la vacant produïda arran del nomenament de Daniel Riu i Periquet director general de Duanes. Els comicis, convocats per al 22 de desembre - justament feia deu dies que els regionalistes havien abandonat el Congrés de diputats -, experimentaren alts índexs

de mobilització política, puix la Lliga considerà qüestió d'honor el triomf del seu candidat, el fill del comte de Lavern, Francesc de Paula Maristany, davant Daniel Riu, de nou pretendent a l'acta que acabava de renunciar.

Per aquest motiu, els regionalistes s'hi abocaren tant amb homes - Cambó i Rodés hi fan una extensa campanya personal - com amb diners - si hem de creure "El País" el vot s'arribà a pagar a 500 pessetes (273) -, mentre Riu s'indignava comprovant que una competitivitat, fins ara inusitada en aquestes contrades, li posava en perill un acta que creia segura. En realitat, Riu no podia tolerar el que ell considerava "gran atreviment" del seu adversari, és a dir, gosar plantar cara "a qui ha sigut honrat pel Govern amb un càrrec en la governació de l'Estat". Des de llavors, les ires del director general caigueren sobre la Lliga, tractada de "l'entitat més conservadora i germanòfila d'Espanya", sobre Cambó considerat "un esperit inquiet i abracadabrant" i, per damunt de tot, contra "la invasió barcelonina" - eix central dels seus atacs. Així mateix declarant-se "català", "autonomista" i "liberal", l'antic representant a Corts s'adreçava a la consciència dels electors perquè votessin "pensant en la prosperitat dels nostres pobles catalans i en la grandesa d'Espanya" (274). Les urnes es decantaren vers el bàndol regionalista, circumstància que provocà una exagerada denúncia d'irregularitats per part de la premsa addicta al liberal perdedor: "(...) si lo perpetrado en Solsona el día 22 del actual, podemos estimarlo como procedimiento a seguir por los barceloneses para cuando el Poder Central otorgue a Catalunya

una autonomia més o menos integral, serà qüestió de ir pensando en renunciar a llamarse catalán (...)" (275). Però, de moment, la Lliga aconseguia acabar la legislatura del 1918 amb la meitat de les actes lleidatanes en el seu haver, situació que ben aviat es revelà purament transitòria.

14.- ELECCIONS LEGISLATIVES DE PRIMER DE JUNY DE 1919. GOVERN CONSERVADOR D'ANTONI MAURA.

L'experiència dels governs de concentració aviat es veié com un remei ineficaç per a resoldre la crisi insalvable en què estava immersit el règim polític de la Restauració. Tot just constituïdes les Corts sorgides de les eleccions de febrer de 1918, s'hagué d'afrontar la primera crisi governamental d'aquesta curta legislatura. García Prieto presentà la seva dimissió el 19 de març. Aleshores, i com a últim recurs, el rei assajà la medicina d'un govern nacional que, presidit per Antoni Maura, sobrevisqué, amb més dificultats que comoditats, fins a primer de novembre del mateix any. Tanmateix, la sort que gaudiren els subsegüents gabinets monocolors fou del mateix caire que l'assolida pels seus antecessors: García Prieto - de nou cridat pel rei - dimití abans d'acabar-se l'any 1918 i Romanones aconseguí mantenir-se durant quatre mesos. El 15 d'abril de 1919 era substituït per un govern conservador presidit per Antoni Maura, que d'antuvi comptà amb el decret de dissolució de Corts. Les eleccions legislatives foren convocades per a l'1 de juny.

Tot aquest seguit de crisis ministerials que s'acaben d'esmentar tingueren llur epicentre en els esdeveniments polítics i socials viscuts a Catalunya durant el breu interval que precedí els comicis generals. L'obstrucció dels parlamentaris dinàstics als intents regionalistes de reformar l'Estat, així com l'actitud antiregionalista de polítics influents com Santiago Alba, reconvertí la Lliga en una força opositora al rè-

gim; oposició que s'afermà arran de l'inici d'una nova ofensiva catalana per un Estatut d'autonomia. El moviment catalanista, envigorit per la ressonància internacional dels principis del president Wilson, defensant les nacionalitats oprimides, publicats al novembre de 1918 un cop acabada la primera guerra mundial amb la derrota dels imperis centrals, esperonà la poc dissimulada hostilitat dels parlamentaris antiautonomistes fins al punt de fer decidir els governs de torn a emprar tots els mitjans a l'abast contra la campanya autonomista.

Formalment, aquesta campanya, la iniciaren les esquerres catalanes en presentar al Congrés una proposició de llei que demanava l'autonomia integral per a la regió catalana (276). Immediatament, la Lliga Regionalista capitalitzà la iniciativa car, un cop deslligada de les tasques de govern, havia de paliar la imatge espanyolista guanyada amb la seva actitud intervencionista si volia conservar l'hegemonia política al Principat; l'estratègia adoptada fou un renovat nacionalisme extremat, i una expressa hostilitat contra el règim.

El primer pas intentat pel nou moviment consistí en la redacció - per part d'una ponència mixta de parlamentaris i consellers de la Mancomunitat - d'un projecte de "Bases de l'autonomia catalana", que a final de novembre de 1918 ja s'entregà al cap de govern, García Prieto, per a la seva discussió (277). La reacció contrària a les "Bases" provocà una crisi de gabinet acompanyada de la consegüent radicalització del problema. Romanones, nou president de l'executiu, disposat a sobreviure al problema català - el debat del projecte compor-

tà la retirada dels parlamentaris catalans de les Corts - cercà una fórmula conciliadora formentada en la designació d'una comissió extraparlamentària per a estudiar la qüestió i redactar un text estatutari. La negativa republicana a seguir aquest camí obligà la Lliga a endegar l'elaboració d'un Estatut com a obra conjunta de parlamentaris i Mancomunitat. A primers de gener del 1919, les Corts disposaven, doncs, de dos textos diferents a punt de confrontar-se (278). Però, si bé es reemprengué el debat, s'obstruí l'aprovació de l'Estatut fins que s'enllaçà amb l'esclat d'una forta agitació social a Catalunya - conflicte de La Canadenca amb la seqüela de la vaga general del 24 de març - que abocà la burgesia catalana al cantó de qui tenia la força capaç de salvaguardar l'estabilitat social del país, encara que això portés a posposar de nou les reivindicacions autonòmiques. En conseqüència, la intervenció repressora de l'exèrcit no fou mal rebuda per l'òrgan polític de la burgesia, la Lliga, que demostrà un cop més que la salvaguarda dels seus interessos econòmics prevalia sobre qüestions de caràcter polític-ideològic.

La repressió obrera i la suspensió de les garanties constitucionals arran de la declaració de l'estat de guerra es mantingueren durant la celebració dels comicis generals i afavoriren així l'operativitat dels agents electorals de Maura, decidit a guanyar les eleccions tant dintre com fora de Catalunya.

L'enemic primordial del govern a Catalunya era la Lliga i per abatré'l s'havia potenciat la recuperació dels febles nuclis monàrquics integrant-los en un nou agrupament que rebé el

nom d'Unió Monàrquica Nacional. La UMN, apareguda el mes de febrer de 1919 (279), i custodiada pel capità general de Catalunya, Joaquim Milans del Bosch, aplegà els monàrquics anticatalanistes, defensors, per damunt de tot, de tres principis: "Monarquía, Unidad política i Orden Social".

Aquesta actitud antiautonomista valgué a la UMN l'allunyament de la fracció més propera al regionalisme de la Lliga, que s'enquadrà dins de la Federació Monàrquica Autonomista.

Delimitats els camps d'actuació, les opcions electorals d'enguany ocuparen un ample espai polític que anava des de la UMN fins al PSOE; els primers disputaren a la Lliga la seva clientela més conservadora, i els socialistes actuaren separatament - en contra de les consignes de Madrid - de la Coalició Republicana, que a Catalunya aplegava el PRC i els radicals. Al marge d'aquesta coalició d'esquerres republicanes, però sota la seva òrbita, restaven alguns reformistes, federals i la nova Federació Democràtica Nacionalista, creada el gener de 1919 per Francesc Macià com a expressió d'un programa, que com diu I. Molas, "assumís l'aliança entre la petita burgesia i la classe obrera, sota una fórmula de radicalisme nacional i social" (280). De moment, encara que el seu fundador decidís tornar a presentar la seva candidatura per les Borges, la FDN optà per inhibir-se a les eleccions generals de juny.

Cadascuna de les alternatives amb base social més menys àmplia - UMA, Lliga, Coalició Republicana i PSOE -, presentà llur pròpia llista de candidats a la circumscripció de Barcelona, però, fora de la capital del Principat continuà exis-

tint un variat inventari d'enteses i coalicions. La UMN serví per a donar caràcter oficial als candidats monàrquics que, conservant la seva filiació particular, s'adherien al nou agrupament abandonant la retracció observada durant els anteriors comicis; la Lliga emprà la campanya pro-autonomia com a plataforma electoral encaminada a salvaguardar les posicions guanyades el 1916, defensades, si calia, amb l'ajut tant de reformistes com de liberals autonomistes o bé de jaumistes deslligats del mellista Partit Catòlic Tradicionalista. (281)

Quant a la Coalició Republicana, si bé s'enfrontava als dos blocs dretants, concorria als comicis amb un poc dissimulat pessimisme que deixava endevinar un reconeixement de les seves reduïdes possibilitats de victòria davant una contesa establerta indiscutiblement entre la UMN i la Lliga.

14.1.- El trencament de la Concentració Popular.

La correlació de forces a la província de Lleida havia recobrat a poc a poc la fragmentació política que havia observat abans del novembre de 1917, data en què, amb motiu dels comicis municipals, s'havia dibuixat una lluita bipolar entre dos grans conglomerats electorals: Concentració Popular i Coalició Monàrquica. Cap d'aquestes dues enteses no va mantenir-se sense esclatxes i al cap de dos anys una i altra havien sofert modificacions prou importants per a variar substancialment el seu caràcter inicial.

Concentració Popular, que aplegava regionalistes, republi-

cans - nacionalistes i radicals -, maurins, alguns jaumins i alguns liberals autonomistes, començà a descompondre's cap al març de 1919, amb motiu de la negativa dels radicals a acceptar els pressupostos municipals presentats pels seus companys de coalició i inspirats per la majoria republicano-nacionalista. Com ja havia fet el 1909, el PRR tornà a convertir-se en l'àrbitre del consistori, car només assegurava el seu suport al PRC si aquest es mostrava disposat a satisfer els seus interessos particulars; si no succeïa així, li plantava oposició col·laborant amb les forces antirepublicanes, sempre preparades a secundar la iniciativa radical d'interrompre tota relació amb els republicans nacionalistes. La votació dels esmentats pressupostos municipals dibuixà dos fronts ben delimitats: Concentració Popular, menys el PRR, contra Coalició Monàrquica més PRR (282). Així, malgrat que Concentració encara pogué resistir un temps la desfeta definitiva, els radicals l'havien sentenciada quan decidiren separar-se'n. El cop definitiu li donà el PRC en decidir, quinze dies abans dels comicis generals, prescindir de l'ajut de regionalistes, maurins i jaumins abans de renunciar la proclamació pel districte de la capital del seu candidat, teòricament, votat en assemblea per tots els delegats dels pobles del districte (283). Tot seguit, "El Ideal" comunicava la llibertat del vot en què restaven els membres de Concentració, a la vegada que denunciava inexplicables contubernis dels seus antics aliats amb les dretes. Ben aviat es demostrà que aquests pactes no estaven només en la imaginació dels republicans. D'una banda, la Lliga encoratjava des

del seu novell òrgan propagandístic "El Pallaresa" la unió de tots els partits antirepublicans per oposar-se al "deslleial" PRC; unió que tot i reunir jaumins, mauristes i integristes de "El Diario de Lérida", no pogué consolidar-se perquè abans de quallar s'hagué d'enfrontar a la dura escomesa dels liberals autonomistes, incorporats de bell nou a les files de la UMN i oposats a qualsevol pacte amb els regionalistes.

14.2.- La Unió Monàrquica Nacional: preparatius electorals.

A primers de maig de 1919, els liberals autonomistes i el seu diari "El País" deixaren d'exclamar-se en pro d'un govern "franca y lealmente izquierdista", s'oblidaven de l'hostilitat que fins ara havien declarat al cap de govern Maura i, en lloc de continuar considerant els propers comicis un "reto lanzado a la política liberal españolista por los representantes unidos de la reacción" (284), s'adherien als principis i a la tasca antirepublicana i sobretot antiregionalista de la UMN. "El País" es convertí així en el portaveu oficiós del nou agrupament i els liberals autonomistes en els seus principals impulsors. Entre els elements dinàstics de Lleida incorporats a la UMN hi trobem els diputats a Corts Emili Riu - un dels presidents del Partit Liberal a Lleida - i el seu germà Daniel Riu, just a un bon nombre de diputats provincials afectes a la directiva: Joan Rovira i Agelet, Francesc Roca, Joan Serradell, Pau Novell, Eugeni Pol i Vives i Antoni Agelet (285). Tanmateix, la preeminència en la vida política llei-

datana dels liberals sobre conservadors i mauristes explica l'absència dins de la UMN de personalitats d'aquests dos grups.

Amb la reproducció del manifest de presentació oficial de la UMN a Barcelona de març de 1919, "El País" endegà una intensa campanya prop de carlins i integristes per a interessar-los a favor d'una nova entesa amb els dinàstics encaminada no sols a guanyar l'acta de la capital als republicans, sinó també a treure de mans de la Lliga els escons - 4 en total - que aquesta havia comptabilitzat en els anteriors comicis. Les seves gestions produïren l'efecte desitjat: totes les forces monàrquiques i dretanes atengueren la crida - fins i tot els jaumins de "El Correo" i tradicionalistes de "El Ateneo" es disposaren a col.laborar oblidant llurs diferències - i abandonaren els regionalistes a canvi d'ingressar dins una ampla coalició monàrquica comandada pels liberals i situada sota el favor oficial de la UMN. (286)

Els esforços implantatius desenvolupats per la Lliga l'any 1918 a les terres de Lleida resultaren ben infructuosos, car una vegada allunyada del poder restava de nou reduïda a la posició minoritària que sempre havia tingut tant a la capital com als districtes de fora. Fins i tot, el diari que havia pogut controlar i catalanitzar, "El Pallaresa", tingué una curta vida i ja l'octubre de 1919 deixà de publicar-se. (287) En conseqüència, els regionalistes no pogueren gaudir de candidatura pròpia al districte de la capital i davant les dures crítiques que la UMN dirigia a un "perillós" centralisme barceloní regionalista, s'hagué de decantar a darrera hora en pro del PRC.

Tot i així, a la resta de la província es mostrà decidida a salvaguardar la majoria de les actes guanyades als monàrquics. Fent honor a la cèlebre frase d'en Cambó "Monarquia? República? Catalunya!", la Lliga s'alià en nom de Catalunya amb monàrquics o republicans ignorant que un any enrera els nous amics havien estat els seus enemics: a Cervera s'entengué amb la Federació Monàrquica Autonomista, a Tremp amb els republicans reformistes i a Balaguer amb els independents-roderistes. Així mateix, pactà amb els liberals riuistes l'acta de la Seu a canvi de la no interferència al districte de Sort. Ambdues actes foren adjudicades sense elecció; la primera a l'home de la Lliga Josep Mª Trias de Bes i la segona el liberal de la UMN, Daniel Riu i Periquet (288). En relació amb d'altres grups polítics, deslligats tant de Coalició Monàrquica com de les forces republicanes nacionalistes, tenim que mentre els radicals es decidiren per enfrontar-se obertament al PCR, els socialistes optaren per ajudar-lo" a pesar del desquiciament en que es troben els partits actuals republicans" (289). Potser no endebades l'alcalde republicà Humbert Torres havia dit al banquet celebrat a primers de gener de 1919, amb motiu de la inauguració del nou Casal de Joventut Republicana, que a aquesta entitat Joventut, "no le separa del socialismo diferencia alguna, siendo por previsión de táctica política el mantenerse en la posición que actualmente ocupa que ha de ser nexo de unión del socialismo con otros sectores liberales menos avanzados". (290)

Els radicals estadellistes, convençuts que calia portar

a les últimes conseqüències llurs discrepàncies - per qüestions de política municipal - amb les republicans nacionalistes i sense comptar amb l'aprovació del PRR - es més, amb l'oposició de "El Progreso" - decidiren interferir la votació del districte de la capital presentant-hi el seu cap Josep Estadella. A Balaguer, en canvi es contradeien promocionant l'elecció per l'article 29 de l'independent regionalista Felip Rodés, ajudat no sols pel Centre Radical del districte sinó també, i com ja era habitual, pel Centre Nacionalista Català i, aquest any, fins i tot pel Centre Monàrquic. (291)

Fet l'inventari general de les forces polítiques lleidatanes després del trencament de la Concentració Popular i de l'ampliació de la Coalició Monàrquica només cal fer esment, abans de passar a l'anàlisi dels preparatius pre-electoralis encada un dels districtes on se celebrà votació, de dos aspectes bàsics de l'ordenació político-electoral de 1919. En primer lloc, cal recordar de nou que la restructuració de la correlació de forces afectà gairebé en exclusiva el panorama electoral del districte de la capital, car fora d'aquí l'elecció continuava essent un acte purament formal, resultat d'una dura competència - on n'hi havia - entre personatges, la pertinença o no dels quals a un determinat partit era cosa circumstancial.

El fet de localitzar-se a la província de Lleida tres de les quatre actes catalanes - Sort, la Seu, i Balaguer - adjudicades aquest any gràcies a l'article 29, ajuda a confirmar l'accidentalitat de la militància a l'hora de guanyar un deter-

minat escó (292). Exclosos els districtes de Balaguer, la Seu i Sort de la celebració de comicis, l'elecció només se celebrà als cinc restants i només superà la categoria de ficció al de la capital; a la resta dels indrets, els titulars de l'acta tingueren l'oposició d'uns aspirants proclamats potser per a evitar una generalització massa compromesa de l'esmentat article deslliurador de la votació.

14.3.- Districtes amb votació: candidats en lluita.

Si bé és innegable que al districte de la capital s'establí una lluita triangular, a l'hora d'emetre el vot, els sufragis es bipolaritzaren entre el republicà Joan Moles i Ormel·là - presentat a la reelecció pel PRC - i al maurista Roger Sol i Mestres, promogut per la Coalició Monàrquica. Hom féu cas omís del radical Josep Estadella. Roger Sol dirigí als electors un manifest electoral on, després de reconèixer que es trobava allunyat de la política lleidatana - era governador civil de Tarragona - comunicava, tot seguit, la seva ferma voluntat de convertir-se en el "diputat popular", el "diputat de Lleida" que, davant els homes "imposats pel centralisme barceloni", lluitaria per "la paz moral y material de España, amenazada de sucumbir a los embates de una revolución sin ideales afirmativos". Al seu conservadorisme social - "candidato del orden contra la anarquia" -, hi afegia, a més, "la bandera de la fe cristiana", una clara afirmació monàrquica i un profund sentiment catalanista "indestructible e incondicionable" (293). Els republicans reberen la candidatura dinàstica amb

indignació i entengueren que Roger Sol - qui deien apreciar - havia estat instrument de l'odi d'alguns a Joventut Republicana i a la seva gestió municipal. En aquest context, "El Ideal" plantejava la confrontació molt més com un plet contra el caciquisme, que segons els republicans els volia substituir en la direcció de la política municipal, que no pas com una lluita en pro de l'autonomia catalana o d'una representació digna al Congrés de diputats (294). Per això, un repàs no massa minucios dels plantejaments reflectits a la premsa addicta a l'un i a l'altre bàndol permet destriar d'entre les grans afirmacions autonòmiques i regeneradores les petites intrigues de la vida política local que, en definitiva, eren les que ocupaven el punt central de la campanya. "El Ideal" no dubtava a qualificar de quixotesc l'atreviment del seu adversari - "home sense història política" - plantant cara als republicans, la força més "honrada" - l'exemple de la gestió municipal del PRC servia per a corroborar l'afirmació - i, segons aquesta publicació, millor situada a la ciutat. En el camp dretà, "El País" reconeixia aquest predomini republicà, però concentrava totes les energies a desacreditar-los per l'actuació municipal, objectiu fonamental i gairebé únic de tota la campanya. La Coalició Monàrquica de Lleida emprà la fraseologia de la UMN per cridar a les urnes un extens vot interclassista que abraçava des dels "ciutadans d'ordre", passant pels catòlics, agricultors, industrials, comerciants, fins arribar als obrers, els quals esperava mobilitzar en nom de "la justícia social cris-

tiana", presentada com a "única salvaguarda de vuestra dignidad y de vuestros derechos..." ; però aquestes consignes en pro de la defensa "del uso legítimo de la libertad", "de los sagrados fueros de la religión, la patria, la sociedad i la monarquía" i en pro de "la libertad del trabajo, fundamento de la pública prosperidad y riqueza" anaren adobades amb una forta dosi de maniqueisme localista que, al cap i a la fi, reduí la votació del districte electoral políticament més actiu de la província a una lluita entre "Don Rogelio Sol", representant de "el patriotismo, el orden, la catalanidad, el leridanismo i la idealidad" i Joan Moles, encarnació, per contra, "del sectarismo republicano, del mangoneo de la Lliga" i, per damunt de tot, de la "preponderancia de Joventut Republicana en la ciudad" (295).

A la resta de la província, la titularitat que uns determinats diputats tenien establerta sobre la majoria dels escons, convertits gairebé en propietat intrasferible, feia poc probable qualsevol mena de competitivitat electoral.

Francesc Macià, reclamat per les autoritats del districte de les Borges tornà a ser proclamat candidat, malgrat la seva intenció de romandre al marge dels comicis d'acord amb la decisió presa per la FDM (296). Tingué l'oposició del propietari de Juneda Ignasi Gavín, presentat per la UMN sota la confiança que l'acta de les Borges l'abandonaria el seu representant habitual. Un cop confirmada la proclamació de Macià, la Cambra Oficial Agrícola desautoritzà la proclamació del seu soci honorari Gavín i la premsa oficiosa de la UMN s'oblidà

del qui fins ara havia estat el seu protegit. Indubtablement, ningú no dubtava del destí final de l'escó del districte.

A la muntanya lleidatana s'intueix una jugada a tres bandes - riuistes, regionalistes i reformistes - per tal de controlar, molt abans de l'escrutini, els escons d'aquesta zona. En essència, l'actuació de cadascuna de les tres forces fou la següent: els regionalistes renunciaren a la reelecció a Sort i Solsona i deixaren de presentar oposició a Tremp a canvi d'evitar-se - gràcies a l'article 29 - una elecció discutida i insegura a la Seu; per tant, l'escó de Tremp continuà inexorablement a mans del reformista Llari, tot i tenir l'oposició d'un antic capitost local - diputat provincial de 1894 a 1907 -, Angel Feliu i Escala, presentat com a conservador datista i proclamat per un reduït grup de dinàstics únicament per a interferir l'elecció. D'altra banda Daniel Riu i Periquet esdevingué substituït del seu germà (E. Riu i Periquet passà a ocupar un lloc a la candidatura de senadors) al districte de Sort, amb la qual cosa deixava lliure l'escó de Solsona, que es destinarà a Joan Serradell i Farras, liberal que el 1918 havia estat aferrissat contrincant del regionalista Josep Mª Trias de Bes, tot just aquest any reelegit sense votació, com ja s'ha dit, per la Seu. Serradell només rebé el destorb d'un desconegut en aquestes terres, Josep Mª de Siscart, que es presentà amb caràcter d'independent.

Veurem, en analitzar l'escrutini final, que la rotació de candidats havia estat meticulosament pactada - penso que es pot afirmar que els signataris principals del pacte havien estat

els candidats presentats sota les etiquetes de la UMN i Lliga - i matemàticament calculada. Naturalment, en un moment en què les forces monàrquiques estaven recuperant el terreny perdut el 1918, a la Lliga, li tocà retornar uns escons que li havien estat adjudicats gràcies a ser una força governamental en les proppassades eleccions. I no sembla que la Lliga deixés d'acceptar aquesta lògica tornista pel que fa als districtes lleidatans.

Resta encara parlar del districte de Cervera, lloc que va veure una mobilitat pre-electoral desacostumada, provocada per la negociació d'un escó que havia abandonat pel seu titular des de 1910, Josep Matheu i Ferrer, aspirant aquest any a una senadoria. La majoria de les forces vives de Cervera no mostraren cap mena d'escrúpols a l'hora de potenciar la candidatura del qui havia estat enemic número u de l'antic representant a Corts, el conservador datista Joan Marsans i Peix, el qual, tot i presentar-se com a candidat de la FMA. (297), rebé l'ajut de la UMN - almenys del seu òrgan "El País" - i l'oposició d'un sector regionalista que, fins a darrera hora, mantingué la candidatura de l'alcalde de la ciutat, Francesc Xuclà, per tal d'evitar l'aplicació de l'article 29. (298) Els republicans de la zona demostraren idèntiques intencions en sostenir fins al mateix dia de l'escrutini la candidatura testimonial de Marcel·lí Domingo.

14.4.- El repartiment dels escons.

Tret del districte de Lleida, a cap altre lloc on teòrica-

QUADRE Nº 14 : ELECCIONS LEGISLATIVES D' 1 DE JUNY DEL 1919

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS
<u>LLEIDA</u>				
C : 12371	<u>Vots : 3449</u>	<u>JOAN MOLES I ORMELLA</u>	<u>PRC</u>	
V : 7421	%C: 28 ;%V:46			
P : 60%	<u>Vots : 3277</u>	<u>ROGER SOL I MESTRES</u>	<u>UMN</u>	
	%C: 26 ;%V:44		(Concentració Monàrquica)	
	<u>Vots : 577</u>	<u>JOSEP ESTADELLA I ARNO</u>	<u>PRR</u>	
	%C: 5 ;%V: 9			
	<u>Vots : 125</u>	Blancs i d'altres		
<u>BALAGUER</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>FELIP RODÈS I BALDRICH</u>	<u>Independent-regionalista</u>	
<u>LES BORGES BLANQUES</u>				
C : 12097	<u>Vots : 4756</u>	<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ</u>	<u>Nacionalista</u>	
V : 5938	%C: 39 ;%V: 80			
P : 49%	<u>Vots : 1152</u>	<u>IGNASI GAVIN I BAGÈS</u>	<u>UMN</u>	
	%C: 10 ;%V: 19			
	<u>Vots : 38</u>	Blancs i d'altres		
<u>CERVERA</u>				
C : 10113	<u>Vots : 6233</u>	<u>JOAN MARSANS I PEIX</u>	<u>FMA</u>	
V : 6561	%C: 62 ;%V:95			
P : 65%	<u>Vots : 195</u>	<u>MARCEL·LI DOMINGO SANJUAN</u>	<u>Republicà</u>	
	%C: 2 ;%V: 3			
	<u>Vots : 27</u>	<u>FRANCESC XUCLÀ</u>	<u>Lliga Regionalista (RETIRAT)</u>	
	<u>Vots : 100</u>	Blancs i d'altres		
<u>LA SEU D'URGELL</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>JOSEP MÀ TRIAS DE BES</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	
<u>SOLSONA</u>				
C : 8732	<u>Vots : 5294</u>	<u>JOAN SERRADELL I FARRÀS</u>	<u>UMN</u>	
V : 5791	%C: 61 ;%V:91			
P : 66%	<u>Vots : 362</u>	<u>JOSEP MÀ DE SISCART</u>	<u>Independent</u>	
	%C: 4 ;%V: 6			
<u>SORT-VIELLA</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>DANIEL RIU I PERIQUET</u>	<u>UMN</u>	
<u>TREMP</u>				
C : 7326	<u>Vots : 3909</u>	<u>JOSEP LLARI I ARENY</u>	<u>Republicà Reformista</u>	
V : 3941	%C: 53 ;%V:99			
P : 54%	<u>Vots : 19</u>	<u>ANGEL FELIU I ESCALA</u>	<u>Conservador-datista</u>	
	<u>Vots : 59</u>	Blancs i d'altres		

ment se celebrà elecció es produí la més mínima sorpresa: Macià guanyà a les Borges i el seu contrincant fou l'únic perdedor de la província que recollí més de 1000 sufragis; Marsans triomfà a Cervera, Serradell a Solsona, i Llari a Tremp, mentre cap dels adversaris respectius no arribà a obtenir més d'un 6 % dels vots. En definitiva, només a Lleida es lliurà una lluita més o menys competida davant les urnes, car el panorama dels altres districtes resultà, des del punt de vista de la competitivitat, varitablement descoratjador: tres actes foren adjudicades sense celebrar-se elecció i quatre es cobriren celebrant una "paròdia" de votació, que aquesta vegada es traduí en un acusat descens dels índexs participatius a tot arreu.

Per contra, al districte de Lleida, el percentatge de participació - 60 % - sofrí un increment de 15 punts amb relació a l'assolit el 1918. Per altra banda, l'absència de denúncies d'irregularitats fa pensar en uns comicis mínimament nets; mentre que els radicals estadellistes restaren amb un 9 % dels vots tan sols, Moles i Sol concentraren per a llurs candidatures un total de sufragis - 46 i 44 % respectivament - molt similar. El triomf fou per al candidat del PRC, però la Coalició Monàrquica no es desanimà per la derrota, per tal com considerava que aquesta transitòria topada només es podia atribuir a defeccions de darrera hora que havien provocat desorganització i desinterès acrescut, especialment a causa de "la actitud equívoca de los más caracterizados elementos de la familia del candidato..." Naturalment, es referia al seu germà Romà Sol, president del directori provincial nacionalista de la Lliga i

principal organitzador de l'ajut regionalista al candidat republicà (299).

Pels republicans nacionalistes, l'èxit per la reelecció de l'únic candidat del PRC era , almenys així ho consideraven, un "plebiscit" a favor de la "política municipal" pel partit - "és la resposta de Lleida als que difamen la nostra actuació a l'Ajuntament" (300) - que, en certa manera, els confirmava com a principals mandataris al consistori, únic reducte de poder que controlava aleshores i que pretenien continuar dominant tot i la paralizzació implantativa fora de la capital. En conseqüència, sembla que més que un acta de diputat, el PRC havia guanyat la confiança necessària per a tirar endavant la seva política municipal davant les crítiques i l'oposició dels seus adversaris. En resum, les vuit actes disputades es repartiren entre les forces polítiques següents: 1 PRC, 1 FDN, 1 republicà reformista, 2 Lliga Regionalista, - incloent-hi l'independent-regionalista, Felip Rodés, 2 UMN, 1 FMA.

L'aplicació de l'article 29 a tres districtes i la manca de dades d'altres tres implica valorar només les votacions dels municipis de Lleida i de les Borges. La transformació d'una votació sense confrontació possible - el 1918 només es presentà un candidat-en una lluita tripartida comportà, al districte de Lleida, alguns canvis de relleu. D'un total de 23 municipis, només a vuit obtingué majoria el candidat vencedor, el republicà Moles. I fou la votació de la ciutat de Lleida la que determinà la victòria republicana, car als pobles petits el predomini monàrquic fou total. El radical Estadella tot just aplegà una

xifra de vots considerable a la capital. D'altra part, només continuaren servant una relativa implantació republicana els municipis del Palau d'Anglesola, Arbeca, Artesa de Lleida, Sonadell i Juneda.

A les Borges Blanques, Macià fou de nou proclamat diputat gairebé per unanimitat. Només deixà d'obtenir majoria de sufragis a l'Albi, l'Espluga Calba, Tarrés i els Torms, pobles que fins ara havien estat indiscutiblement macianistes.

Considerant globalment els resultats tenim que els republicans, de totes les tendències, així com l'independent de Balaguer, mantingueren invariables llurs posicions personals; per contra, la Lliga perdé part del terreny guanyat el 1918 a favor dels monàrquics, que sota les etiquetes de la UMA i de la FMA aconseguiren romandre amb 3 escons, però no pogueren retornar a la situació que gaudien el 1918, quan tenien en el seu haver més de la meitat de les actes de Lleida. Comparativament amb les altres províncies catalanes, el retrocés que la Lliga patí a Lleida fou menys accentuat que no pas el sofert a Barcelona i Girona, on els regionalistes retornaren als límits que tenien establerts el 1916. La situació de la Lliga a Lleida - el 1916 n'era absent i ara disposava d'un escó negociat amb les forces vives locals - s'apropava més a la de Tarragona, on aquest any els regionalistes assoliren la primera acta d'ençà de la Solidaritat Catalana.

Si es consideren els resultats de Catalunya d'una manera global, trobem que, si bé és cert que en relació amb 1918 la Lliga perdé un bon nombre d'escons - 14 contra 20 -, també

és veritat que quedà en una situació millor que la de 1916, posició que li permet continuar com la força més important del Principat davant la presència d'unes forces monàrquiques i republicanes ben situades però de moment per sota dels regionalistes. Davant d'això, és difícil parlar d'una desfeta regionalista i més si no s'oblida que l'objectiu primordial de Maura era posar fi, mitjançant la UMN, al moviment catalanista. A més, els contratemps que el cap del Govern patí a Catalunya s'incrementaren amb els soferts a la resta de l'Estat, car els resultats demostraren la impossibilitat del sistema, no sols de mobilitzar realment l'electorat, sinó, fins i tot, de procurar-se - com havia fet fins ara - d'una manera fictícia una majoria tranquil·litzadora. La proporció fou 202 escons governamentals contra 201 de les oposicions i 6 actes dobles (301). Evidentment, amb aquestes xifres i donada la vel·leïtat amb què es formaven i desfeien partits i tendències, cap governant no podia sentir-se segur. En ple tràmit de discussió d'actes, i mentre s'esbrinava a qui correspongueren les majories del Congrés, Maura presentà la dimissió; abans de finalitzar el 1919, se succeïren dos nous governs conservadors - Sánchez de Toca i Allendesalazar -, que demostraren, per enèsima vegada, la impracticabilitat de qualsevol opció dinàstica capaç de salvar el règim polític de la Restauració de la crisi permanent en què es trobava.

14.5.- L'elecció de senadors.

Amb les eleccions al Senat celebrades el 15 de juny de

1919, finalitzaren els comicis generals d'aquest any. A Lleida triomfà novament una candidatura pactada que reunia conservadors, liberals-regionalistes i liberals de la UMN dins d'una mateixa llista. Els 309 compromissaris assistents a la votació es manifestaren a favor dels candidats següents:

- * Josep Matheu i Ferrer 301 vots - liberal-regionalista
- * Emili Riu i Periquet 295 " - liberal de la UMN
- * Isidre Valls i Pallerola 291 " - conservador-regionalista

Tots tres havien estat diputats per algun districte lleidatà, els dos primers fins la darrera legislatura i el tercer àdhuc repetia la seva estada al Senat en representació de Lleida (302).

14.6.- Eleccions a diputats provincials de juliol de 1919: revisió de les enteses electorals.

Poc després dels comicis generals, el 6 de juliol de 1919, foren convocades eleccions provincials per a renovar la Diputació de Lleida. Aquest any corresponia celebrar-les als districtes de Lleida-les Borges, i Tremp-Viella. Al primer, únic on s'efectuà finalment votació - a Tremp s'aplicà l'article 29-, s'inicià un procés de revisió de les enteses electorals que havien funcionat tot just un mes abans durant els comicis legislatius. L'objectiu fonamental d'aquesta revisió era fer reviuir les dues antigues aliances: Concentració Popular i Coalició Monàrquica.

La provisionalitat dels pactes entre els diversos grups

locals havia assolit per aquestes dates la categoria de norma general i per tant era factible qualsevol combinació, però, en aquests moments, era difícil que Concentració Popular aconseguís atreure's els radicals i rebés, alhora, el suport dels "elements de dreta", tot i que republicans i regionalistes - únics efectius amb perfecta harmonia - havien decidit deixar-los una vacant dins la candidatura de tres noms que es disposaven a presentar (303). Els jaumins de "El Correo de Lérida" es negaren a pactar amb el PRC i amb la Lliga i arrossegaren els maurins vers una entesa amb els radicals i l'antiga Coalició Monàrquica. (304) Aleshores, l'acta destinada a les dretes de Concentració fou coberta per un macianista-regionalista - Galceran -, que completà la llista formada amb el republicà nacionalista Pereña i el reformista Mias, també considerat home afecte a Francesc Macià. (305)

Davant aquesta candidatura denominada "nacionalista", l'oposició presentà una altra candidatura de tres noms amb l'antic president de la Lliga Regionalista, Marià Jacques Piñol, ara presentat com a autonomista i enfrontat als regionalistes. Completaren la candidatura el conservador Reñé i el liberal Roca.

Aquesta llista rebé el suport de tots els elements de dreta i dels radicals, que considerant la de Concentració marcada de "un colorido izquierdista" decidiren establir "un contado de codos" amb els monàrquics per tal de posar fi al que era la seva obsessió: "la política de desmanes, de irritables abusos y de funestos desaciertos llevada a cabo por los tiranuelos de

Joventut" (306). No obstant això, alguns radicals desobeïren el seu cap Estadella, tractat de "veleidoso, tráfuga de la política i hostero del Ministro de la Corona" i decidiren votar a favor dels candidats republicans, encara que aquests fossin nacionalistes. (307)

D'altra banda, sembla que era cert que el suport dels radicals estadellistes a la llista monàrquica comportava de rebot rebre l'ajut del diputat a Corts per Balaguer Felip Rodés, que, agraït pels reforços rebuts en els anteriors comicis generals, es dedicà a defensar la candidatura monàrquica com a cosa pròpia. Rodés en nom dels monàrquics i Macià en nom de republicans i regionalistes portaren tot el pes d'una campanya polèmica i moguda, que alhora reflectia el grau d'influència que uns diputats a Corts implantats a llurs respectius "feus" personals des de 1907 havien sabut generar, fins controlar no sols una acta de diputat, sinó també les corresponents a un organisme provincial com era la Diputació. Ja s'ha vist que, als districtes de la muntanya, les candidatures a diputats provincials s'anomenaven des de feia temps riuistes, en honor al diputat a Corts que les imposava, Emili Riu, ja que aquest any, als districtes més actius de la plana, les candidatures foren anomenades per la premsa local macianistes i roderistes.

Rodés no en tingué prou de controlar la vida política del seu districte d'origen, Balaguer, sinó que no va perdre ocasió d'intervenir en la dels districtes veïns de Lleida i les Borges. Aquesta actuació li costà amenaces per part del

PRC, que, a més de tractar-lo de "polític-mariposa", li notificà la seva decisió d'impossibilitar-li futures victòries electorals per obra i gràcia de l'article 29. Veurem com el 1920 els republicans compliren llur amenaça. I és que segons "El Ideal", la interferència de Rodés en els assumptes de Lleida donava dret al PRC a intervenir en els de Balaguer, i com molt bé avisava l'esmentat òrgan republicà, si "Rodés nos ha arrojado el guante, cónstele que queda recogido". (308)

Feta la votació els resultats foren:

DISTRICTE DE LLEIDA- LES BORGES

* Alfred Pereña i Reixachs	8835	PRC
* Pere Mias i Codina	8491	Republicà reformista
* Emili Galceran i Giralt	8170	Lliga Regionalista
* Marià Jacques i Piñol	6708	Autonomista
Modest Reñé i Melcior	6312	Conservador
Francesc Roca i Lacosta	6182	Liberal

La candidatura proclamada per l'article 29 a Tremp-Viella fou:

DISTRICTE DE TREMP-VIELLA

* Pere Lasala i Borderas	Republicà reformista
* Josep Seix i Mir	Liberal
* Tomàs Fontova i Esteve	Regionalista
* Francesc Vidal i Farrè	Tradicionalista

En total foren elegits 8 diputats: 1 de PRC, 2 reformistes, 2 regionalistes, 1 autonomista, 1 liberal i 1 tradicionalista.

Aquests resultats, sumats a la meitat de diputats que van romandre de la renovació de 1917, deixaven la Diputació amb 6 liberals, 2 conservadors, 4 regionalistes, 2 reformistes, 1 PRC, 2 autonomistes-roderistes, 1 radical i 1 tradicionalista. (309)

El pacte servat amb el PRC i la incorporació a les seves files d'un grup de liberals autonomistes valgueren a la Lliga Regionalista un total de 4 diputats - el 1917 no en tenia cap -, ultra la presidència de la corporació provincial, que recaigué en l'antic monàrquic, ara regionalista, Romà Sol i Mestre. Ultra això, si la Lliga aconseguia atreure's els dos diputats autonomistes, restaria situada en una posició molt propera a la dels republicans, que passaren de tenir sis actes a conservar-ne només cinc. Però de moment, l'avenç regionalista havia estat fet a costa dels monàrquics, reduïts de tretze a vuit diputats, alhora que eren per primera vegada apartats de la presidència d'un organisme que fins ara havien controlat amb extrema facilitat.

15.- ELECCIONS LEGISLATIVES DE 5 DE MAIG DE 1920: GOVERN CONSERVADOR D'EDUARDO DATO.

Aprofitant l'exigua majoria assolida pel govern Maura en els comicis de juny de 1919, les oposicions parlamentàries provocaren ben aviat la primera crisi ministerial de la legislatura que tot just s'acabava d'estrenar. El 15 de juliol, els conservadors "idóneos" accedien al poder mitjançant un govern de concentració - presidit per Sánchez de Toca - que al cap de mig any desapareixia per donar pas a una nova coalició de las diverses fraccions monàrquiques, presidida per Allende-salazar i de vida encara més efímera que la primera. El 5 de març de 1920, aquesta concentració monàrquica fou reemplaçada pel gabinet netament conservador d'Eduardo Dato, que passava a ocupar la presidència del consell de ministres amb el decret de dissolució de Corts a la mà. (310)

La inestabilitat governamental d'aquest bienni resultava paral·lela a la inestabilitat social que patia Catalunya - especialment Barcelona - després de la crisi econòmica de la postguerra europea. La conflictivitat fou contestada per una enèrgica repressió antisindical dirigida, d'una part, per l'aparell repressiu de l'Estat i, d'altra, per l'actuació particular del sector més intransigent de l'empresariat, que comptà amb les accions de les bandes de pistolers a sou i dels Sindicats Lliures, promoguts per la burgesia el desembre de 1919. Tots els governs que se succeïren en la direcció

de la vida política del país s'estrellaren en aquesta problemàtica social, causa real de les freqüents crisis governamentals; en aquest sentit, Eduardo Dato no fou cap excepció, car aviat hagué d'abandonar la seva política conciliadora en pro d'una línia repressiva capaç de decapitar d'una vegada el moviment obrer català. Dato donà resposta a les exigències de la burgesia nomenant governador civil de Barcelona el governador militar de la plaça, Severiano Martínez Anido, que, ajudat pel cap de policia, general Miguel Arlegui, muntà a partir de novembre de 1920 una decidida operació repressiva que, per cert, no sols no aconseguí deturar la violència social, sinó que l'avivà arran de l'assassinat del capdavanter republicà Francesc Layret i de l'empresonament indiscriminat de sindicalistes i republicans. Les protestes contra l'acció de Martínez Anido culminaren a primers de desembre en una vaga general, que s'acomplí plenament a Barcelona (311). Mentrestant, el govern Dato continuava preparant els comicis generals convocats dos mesos enrera - el 4 d'octubre dissolgué les Corts - per al 19 d'aquest conflictiu mes de desembre de 1920.

Els "idóneos" tenien l'objectiu d'assolir una ferma majoria parlamentària al preu que fos. I en aquests moments això només era possible desenterrant les velles pràctiques electorals, de les quals el ministre de Governació demostrà que era un perfecte coneixedor.

Les eleccions s'auguraven brutes i poc qüestionades, ja que, si l'opinió pública estava més preocupada per la situació del carrer que no pas per la del Parlament, las forces polítiques disposades a participar-hi no tenien moltes possibili-

tats d'acarar-se, o si més no de negociar l'encasellat governamental. Així doncs, una indiferència generalitzada, reforçada per las consignes abstencionistes dels anarco-sindicalistes, acompanyà els preparatius electorals de monàrquics, regionalistes i republicans. D'aquests tres agrupaments, els regionalistes eren, sens dubte, els millors situats per a afrontar la convocatòria. La Lliga havia guanyat a Barcelona, malgrat un decreixement important del nombre de sufragis, els comicis municipals de febrer de 1920 (312) i, a més a més, comptava, si no amb un suport directe del govern, sí amb el reconeixement implícit per part d'aquest de la seva situació hegemònica al Principat, que en molts llocs es traduí en un suport explícit a candidats lligaires. Tanmateix, els seus enemics - republicans i monàrquics - romanien en notori desavantatge. Els dinàstics, majoritàriament dins de la UMN, no havien pogut superar la condició d'un simple conglomerat de grupets sense base orgànica i només amb força electoral si rebia l'ajut del Govern.

Pel cantó dels republicans, la situació encara era més descoratjadora. El pacte PRR-PRC romania invalidat a Barcelona des del juliol de 1919 i, encara que la divisió perjudicà ambdós grups, els nacionalistes arribaren als comicis generals molt més afeblits que els radicals.

L'intent dels primers de captar el vot obrer després de convertir el PRC en un partit de classe - així s'ha d'entendre l'acord d'adhesió a la III Internacional -, propugnat per Layret, a més de no reeixir, ocasionà la deserció de la base militant més moderada, localitzada essencialment

en la gran majoria dels nuclis comarcals, amb la qual cosa el PRC restà convertit en una sigla sense contingut orgànic.

En aquestes condicions la lluita electoral la lliuraren monàrquics de la UMM, regionalistes - ajudats pels jaumins i criticats pels nacionalistes radicals i fins i tot pels elements més nacionalistes i liberals del partit mateix descontents per la seva actuació en relació amb el tema autonòmic - i republicans radicals. Fora de la capital del Principat, les candidatures respongueren, com sempre, a les característiques, pròpies de la correlació de forces dominants en cada indret en particular. En general, els preparatius electorals dels districtes rurals gaudiren d'una major llibertat com a conseqüència del menor grau de conflictivitat social i de repressió governamental. En el cas dels districtes lleidatans, aquests preparatius estigueren condicionats i, en certa manera, determinats pels resultats dels comicis municipals de 2 de febrer de 1920.

15.1.- Les eleccions municipals de 1920 a la ciutat de Lleida.

Sabem que la història lleidatana dels tres últims anys havia girat al voltant d'una gran coalició anomenada Concentració Popular; aquesta coalició apareguda a final de 1917 - amb motiu dels comicis municipals celebrats aquell any - i comandada pel PRC, reunia republicans - nacionalistes i radicals -, regionalistes, catalanistes, maurins i jaumins en contra d'una Coalició Monàrquica que des de 1911 aplegava bàsicament, i amb freqüents entrades i sortides, liberals,

conservadors, carlins i integristes. La deserció dels radicals el juny de 1919 - abans dels comicis generals d'aquest any - provocà la dissolució formal de Concentració Popular, que s'esforçà a cobrar nova vida tot just un mes després de la seva desfeta, amb motiu dels comicis provincials de juliol del mateix any. Però aquest objectiu no fou assolit fins a començament de 1920 i amb vista als comicis municipals convocats per al dia 8 de febrer. Fou llavors que tots els grups polítics que impulsaren el seu naixement - a excepció dels radicals - tornaren a vitalitzar l'esmentada Concentració, que amb el lema "per la glòria i dignitat de la Lleida Nova que està naixent" es disposaven a conservar per als republicans el control de l'Ajuntament de la ciutat davant l'ofensiva de dinàstics i radicals, que, segons "El Ideal", "voldrien tornar a desgavellar lo que tanta cura ha costat d'encarrilar" (313). Aquests havien acoblat amb anterioritat llurs respectives forces i continuaren units malgrat que no es formalitzés cap entesa prèvia.

El 27 de gener es feia públic el manifest de la nova Concentració Popular - signat per representants dels republicans, de la Lliga, de la FDA, dels mauristes i dels jaumistes (314) - presentant els candidats que s'havien d'enfrontar a radicals i integristes de Joventut Catòlica, úniques forces que lluitaven en el bloc contrari.

La votació esdevingué polèmica i competida - fins i tot augmentà lleugerament l'afluència d'electors a les urnes (315) - i els resultats confirmaren l'hegemonia dels homes de Concentració.

ELECCIONS MUNICIPALS DE 8 DE FEBRER DE 1920

D	Concentració Popular		PRR		Joventut Conservadora	
	els.	cts.	els.	cts.	els.	cts.
I	4	(4)	-	(3)	-	-
II	2	(2)	-	-	1	(2)
III	1	(3)	2	(2)	-	-
IV	-	(1)	-	-	1	(1)
V	1	(1)	1	(1)	-	(1)
T	8		3		2	

Font: "El País" 9-II-1920; els.= elegits; cts.= candidats

Amb els regidors elegits aquest any, ajuntats als que ho havien estat el 1917, es donà a l'Ajuntament la correlació de forces següent: 11 del PRC, 5 del PRR, 1 de la FDN, 3 monàrquics (1 conservador, 1 maurista i 1 liberal), 1 tradicionalista i 2 integristes-catòlics (316). En total 14 regidors concentracionistes davant 11 dels grups adversaris. La Lliga Regionalista havia tornat a beneficiar-se del pacte servat amb els republicans nacionalistes, ja que mentre aquests mantenien invariable el nombre de regidories al seu haver, els regionalistes aconseguien situar dos regidors, per primera vegada, dins del consistori.

Amb tot, el tret fonamental dels resultats no era la relativa victòria de la Lliga sinó l'accentuada desfeta dels

dinàstics, que veieren reduïdes llurs vuit regidories - total controlat el 1917 - a només tres. Malgrat això, la premsa adicta no valorà els resultats com una derrota i les forces monàrquiques consideraren propi l'avenç dels radicals - passaren de 3 a 5 regidors - els quals havien aconsellat votar quan decidiren automarginar-se de la votació (317). Els radicals, tot i no definir-se explícitament en pro d'una entesa amb els dinàstics, demostraren ben aviat llur bona disposició a donar suport a qualsevol acció governamental contra els republicans nacionalistes. En aquest sentit, quan l'alcalde del PRC, Humbert Torres, fou cessat per reial ordre i substituït el 22 de novembre de 1920 pel conservador Francesc Costa i Terré - antic batlle de la ciutat, rehabilitat a l'edat de 78 anys per a tornar a un càrrec que li era molt familiar (318) - per tal de preparar al gust del Govern els comicis legislatius convocats pel conservador Dato, els radicals respongueren a aquesta pràctica de la més clara ortodòxia de cacics denunciant el procediment però alabant la designació. Segons ells, només així es podia posar fi al que consideraven nefast govern de Joventut Republicana (319).

15.2.- El Comitè Monàrquic d'Acció política i Social.

Preparat l'Ajuntament de la ciutat i segurament també els de les principals poblacions de la província, s'iniciaren els preparatius dels comicis, dirigits escrupolosament per un Comitè Monàrquic d'Acció Política i Social que aplegava els efectius dinàstics i més dretans de la província davant unes

esquerres republicanes disminuïdes no sols per la pèrdua del control municipal sinó també, i molt especialment, per la desfeta del PRU i per les dificultats de mantenir increbàntable l'antiga Concentració Popular. Aquesta coalició, tot just reviscolada, anà perdent efectius - entre ells els elements mauristes (320) - i optà per no presentar-se com a tal a les eleccions generals d'aquest any.

Davant el desconcert organitzatiu dels republicans nacionalistes i amb l'antuència dels republicans radicals, les dretes lleidatanes s'uniren al voltant del programa municipal del nou alcalde de la ciutat Francesc Costa, per tal de donar suport a tots els candidats dinàstics presentats, essencialment sota l'etiqueta de la UMN.

Un Comitè d'Acció Monàrquica, integrat per conservadors, liberals, alguns mauristes, tradicionalistes i integristes de Joventut Catòlica, s'encarregà de cercar candidats per optar a cinc de les vuit actes en discussió (321). La majoria dels escollits foren homes del país amb un cert grau d'implantació personal assolida si més no per haver guanyat amb anterioritat la representació parlamentària del mateix districte que ara pretenien de nou. Només l'acta corresponent al de la capital es reservà a un pretendent desconegut de l'electorat, possiblement imposat o, si més no recomanat pel Govern de Madrid, malgrat l'interès que hom demostrà a presentar-lo com a elegit per les mateixes forces locals que l'ajudaven. Salvador Canals i Vilaró, home amb una llarga experiència parlamentària - iniciada el 1903 en guanyar l'escó tarragoní de Valls - fou acceptat amb complaença pel Comitè d'Acció Monàrquica, que

recomanava la seva candidatura publicant un "Manifest al poble" en què es fixava el programa electoral de les forces dinàstiques i "les altres idealitats" que inspiraven la seva campanya. En realitat, el pretès programa se centrava sobretot en una crítica al "nacionalisme republicà" per la seva "irreligiositat" i pel que anomenava "política dels absurds, de les incoherències, dels caciquismes i de l'esterilitat". Tanmateix, per deslliurar les comarques lleidatanes de "l'absorbent i mal anomenat nacionalisme català oficial", es declaraven partidaris de "la unitat interregional d'Espanya" i d'una gestió pública "lliure de les variabilitats de la política"; a la gestió política republicana, que qualifiquen de poc "meditada" i de "ineficaç", hi contraposen "una política d'ordre fonamentada en la justícia social, contrària a tota mena de teories i de pràctiques portorbadores que no resolen els fonsos problemes del proletariat i, en canvi, fan cada dia més greus i més insolubles els conflictes de la vida econòmica". A més, aquests bons propòsits anaven precedits d'una prioritària declaració de respecte a "les tradicions religioses i morals de la nostra terra". En definitiva, religió, justícia social com a sinònim d'ordre social, unitat de la pàtria i antirepublicanisme eren els punts programàtics fonamentals de la UMN, defensats a Lleida per aquests ampli conglomerat dretà que acudia als comicis amb optimisme i amb esperances de recuperar l'acta de la capital per a la monarquia, i de conservar alhora els escons que tradicionalment guanyava als districtes de la muntanya lleidatana.

Evidentment, la intervenció governamental a favor dels

candidats dinàstics els donava confiança, però aquesta s'incrementava sobretot davant la feblesa orgànica i propagandística dels seus contrincants. Els republicans nacionalistes optaven, amb l'etiqueta de nacionalistes i no amb la de l'esmicolat PRC, només a les actes de Lleida i Balaguer, mentre la FDN continuava presentant a les Borges el seu capdavanter Francesc Macià, convertit aquest any en el propagandista número u de les tres úniques candidatures republicanes.

Els regionalistes practicaven encara una política possibilista encaminada a conservar les posicions guanyades l'any anterior. Llurs pactes i aliances continuaven essent diverses i adaptades a la correlació de forces existent a cada districte.

Val la pena assenyalar que algunes de les actes preteses per candidats explícitament lligaires o suposadament regionalistes - cas de Rodés a Balaguer - foren respectades pel Govern, que optà per no enviar-hi contrincants dinàstics. Si bé és possible que el Govern reconegués l'hegemonia regionalista al Principat i li respectés alguns escors, també és factible pensar en una estratègia de compensacions, més quan la política aliancista de la Lliga gaudia encara d'una flexibilitat que li permetia donar suport a un republicà a Lleida, a un maurista a Tremp o bé a un monàrquic independent a Cervera.

15.3.- La confrontació electoral als vuit districtes lleidatans.

Encara que aquest any no hi hagué oportunitat d'aplicar l'article 29 de la llei electoral, la votació només as-

solí un caràcter competitiu a Lleida, Balaguer, la Seu i Tremp; als altres quatre districtes, les actes foren adjudicades amb la vènia d'una oposició testimonial que només tingué un cert ressò, donades les característiques personals dels enfrontats - Macià i Rodés -, al districte de les Borges.

Els graus més elevats de disputa es produïren al districte de Lleida, on l'escó era pretès pel sots-secretari de la presidència del govern, el datista Salvador Canals, i per l'anterior representant, Joan Moles i Ormella del PRC, aspirant ara a l'acta com a republicà autonomista. El Comitè Monàrquic basava la seva campanya en una lloança exagerada del conservador Canals, presentat com un "ilustre publicista enamorado de Cataluña", i en un blasme, encara més accentuat, del contrari Moles, considerat "representación genuina de la nefasta política pereñista" (322). Però la confessada pretensió de "quebrantar seriamente el predominio republicano nacionalista" a la ciutat, única preocupació veritablement sentida pels dinàstics, els portà a personificar les seves crítiques no en la figura del candidat a diputat siné en la de l'alcalde caigut, Humbert Torres, blanc de totes les diatribes dretanes. Fou arran de la prioritat de la problemàtica municipal sobre qüestions de política estatal que la campanya dinàstica finalitzà demanant al "pueblo" que abans d'emetre el seu vot "se acuerde del Ayuntamiento renovador y también de su alcalde popular, encarnación de Joventut Republicana". (323)

Per la seva banda, Joventut Republicana treballava per conservar l'acta del districte de la capital, però es mostrava especialment preocupada a guanyar la corresponent a Bala-

guer per a l'ex-alcalde de Lleida Humbert Torres acarat al titular indiscutible de l'escó de Balaguer, l'ara nacionalista independent, Felip Rodés. Amb la proclamació d'Humbert Torres, els republicans lleidatans pretenien també obligar Rodés a preparar uns comicis disputats tal com així li havien anunciat quan aquest s'atreví a intervenir al districte de Lleida-les Borges en les eleccions a diputats provincials de juliol de 1919, amb una política contrària a Joventut Republicana. Aquell any s'avisà Rodés que mai més no assoliria l'acta de Balaguer per l'article 29, i aquest any els republicans nacionalistes es disposaven a complir el seu advertiment.

No obstant això, Rodés no s'impressionà i en contrarèplica es féu proclamar no sols candidat per Balaguer, sinó també per les Borges i impedí així l'elecció sense votació de Francesc Macià, que des de llavors concentrà, més que mai, totes les seves energies a ajudar el que anomenava el seu "amic de l'ànima", el republicà H. Torres (324). D'altra banda, Macià tenia des de primer de desembre de 1920 el quinzenari "Sempre Avant"-portaveu de la Joventut Catalanista del districte -, disposat a demostrar a tothom que el seu inspirador era el representant insubstituïble de les Borges. (325)

Els lligams que uniren tan estretament els preparatius electorals dels districtes de la plana lleidatana també es produïren, encara que adoptaren una altra orientació, a la majoria dels districtes de la muntanya. En aquesta zona era encara el riuisme, ara amb l'etiqueta de la UMN, qui s'ocupava d'organitzar els comicis.

Malgrat que Emili Riu i Josep Llari canviaren llurs respectives actes de la Cambra baixa per un escó al Senat, el triangle de la Seu, Sort i Tremp continuava, després d'una sensible redistribució de candidats, sota la seva indiscutible influència. Daniel Riu abandonava i ocupava el buit deixat a Tremp pel reformista Llari; la vacant produïda a Sort pels germans Riu es cobrí amb el marquès d'Olèrdola, enviat governamental i prohom de la UMN; així mateix, el riuista Joan Serradell deixà lliure l'acta de Solsona al regionalista Eduard Aunós i Pérez - ara entès a títol personal amb els germans Riu (325) - i retornà al seu districte d'origen, la Seu.

Considerant cadascun d'aquests indrets de manera individual tenim que a Solsona i Sort l'elecció s'esperava purament simbòlica: en la pràctica, resultaren ser districtes de candidat únic. Els resultats confirmaren que la presència del radical Josep Estadella i Arnó a Solsona no estava fonamentada ni en la possibilitat de mobilitzar un centenar de sufragis a favor seu.

A la Seu i a Tremp l'elecció ja gaudí d'un altre caràcter; al primer districte, la Lliga no es mostrà disposada a deixar sense escó J.M. Trias de Bés, que des de 1918 guanyava l'acta d'aquesta zona sense massa dificultats i, per tant, plantejà dura batalla al liberal Serradell. Mauristes, regionalistes i integristes de "El Diario de Lérida" acoblaren llurs reforços a Tremp al voltant del monàrquic de la FMA, J.M. de Nadal, decidits tots a evitar la implantació del cunyat de l'anterior mandatari, el liberal Daniel Riu i Pe-

riquet. El districte de Cervera presentà la situació de candidat únic, arran de la renúncia del titular anterior, Josep Matheu i Ferrer, gràcies a la reserva que se li féu d'un lloc a la candidatura de senadors. Joan Marsans i Peix, antic membre de la FMA i guanyador dels anteriors comicis, es presentava a la reelecció amb la filiació d'independent-nacionalista.

15.4.- L'escrutini: la progressiva avançada dels dinàstics.

Celebrada la votació amb una indiferent normalitat - només hi hagué denúncies d'irregularitats al districte de la Seu-, les vuit actes en discussió tingueren la distribució següent: 4 per a la UMN - Lleida, la Seu, Sort i Tremp -, 1 per a la Lliga - Solsona -, 1 per a un nacionalista - Balaguer -, 1 per a un independent-autonomista - Cervera -, i la de les Borges per al líder de la FDM. En total, cinc actes als dinàstics - considerant dins el grup l'independent de Cervera (327) -, 2 als regionalistes - considerant com a tal Rodés (328) -, i una a Macià, únic representant elegit sota una opció clarament republicana.

Com era de preveure, la confrontació assolí els índexs més elevats a Lleida i la Seu - a tots dos llocs hi hagué un avenç monàrquic -, i fou menor, però també perceptible, a Balaguer i Tremp. Dels altres quatre districtes, només l'oposició de les Borges arribà a comptabilitzar prop d'un 9 % del cens electoral.

En relació amb els resultats de 1919, el punt bàsic a ressaltar és que l'avenç dinàstic - la UMN havia guanyat dues

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS
<u>LLEIDA</u>				
C : 13187	<u>Vots : 4174</u>	<u>SALVADOR CANALS I VILARÓ</u>	<u>UMN</u>	
V : 7837	%C:32 ;%V:53		(Suport:PRR)	
P : 59%	<u>Vots : 3585</u>	<u>JOAN MOLES I ORMELLA</u>	<u>Republicà autonomista</u>	
	%C:27 ;%V:46			
<u>BALAGUER</u>				
C : 12027	<u>Vots : 4613</u>	<u>FELIP RODÈS I BALDRICH</u>	<u>Nacionalista</u>	
V : 7867	%C:38 ;%V:59			
P : 65%	<u>Vots : 3096</u>	<u>HUMBERT TORRES I BARBERÀ</u>	<u>Republicà nacionalista</u>	
	%C:26 ;%V:39			
<u>LES BORGES BLANQUES</u>				
C : 12387	<u>Vots : 5011</u>	<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ</u>	<u>FDN</u>	
V : 6133	%C:40 ;%V:82			
P : 50%	<u>Vots : 1092</u>	<u>FELIP RODÈS I BALDRICH</u>	<u>Nacionalista</u>	
	%C: 9 ;%V:18			
<u>CERVERA</u>				
C : 10247	<u>Vots : 6881</u>	<u>JOAN MARSANS I PEIX</u>	<u>Independent-autonomista</u>	
V : 6965	%C:67 ;%V:99			
P : 68%	<u>Vots : 57</u>	<u>JOSEP MATHEU I FERRER</u>	<u>Liberal-regionalista (RETIRAT)</u>	
<u>LA SEU D'URGELL</u>				
C : 7319	<u>Vots : 2521</u>	<u>JOAN SERRADELL I FARRÀS</u>	<u>UMN</u>	
V : 4853	%C:34 ;%V:52			
P : 66%	<u>Vots : 2285</u>	<u>JOSEP TRIAS DE BES</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	P.
	%C:31 ;%V:47			
<u>SOLSONA</u>				
C : 8777	<u>Vots : 5322</u>	<u>EDUARD AUNÓS I PÉREZ</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	
V : 5465	%C:61 ;%V:97			
P : 62%	<u>Vots : 92</u>	<u>JOSEP ESTADELLA I ARNÓ</u>	<u>PRR</u>	
<u>SORT-VIELLA</u>				
C : 8259	<u>Vots : 5593</u>	<u>MANUEL RIUS I RIUS</u>	<u>UMN</u>	
V : 5715	%C:68 ;%V:98	(Marqués d'Olérdola)		
P : 69%				
<u>TREMP</u>				
C : 7425	<u>Vots : 3542</u>	<u>DANIEL RIU I PERIQUET</u>	<u>UMN</u>	
V : 5853	%C:48 ;%V:61			
P : 79%	<u>Vots : 2289</u>	<u>JOAQUIM MÀ DE NADAL I FERRER</u>	<u>FMA</u>	
	%C:31 ;%V:39		(Suport:Lliga Reg. i mauristes)	

actes - s'ha fet exclusivament al preu d'un retrocés republicà materialitzat en la desaparició del reformista Llari de Tremp i del nacionalista Moles de Lleida.

Si bé abans de l'escrutini el setmanari nacionalista "Catalunya" temia que els obrers estiguessin "influenciats pels grups anomenats apolítics, pels anarquistes..." (329), a Lleida, el temor del que qualificaven "deplorable" actitud abstencionista, es demostrà absolutament alarmista, car la mitjana participativa provincial s'incrementà respecte al 1919 en cinc punts - mentre reculà a les altres tres províncies catalanes -, alhora que tornava a ser compatible mobilitzar prop d'un 80 % de l'electorat - cas de Tremp - i guanyar un escó amb prop del 100 % dels vots emesos - cas de Sort - tot i ignorar el vencedor olímpicament qui eren els electors que anava a representar al Congrés de diputats (330).

Aquestes situacions extremes demostraven que les velles pràctiques falsificadores de la voluntat popular s'havien actualitzat - mai, però, no havien deixat d'existir - eficaçment. Una mirada als escrutinis municipals bastarà per a confirmar-ho.

L'acta de Lleida deixà de pertànyer al republicà Moles i retornà als monàrquics gràcies a l'actitud observada pels radicals, que, en decantar-se a favor del ministerial Canals, asseguraven la seva victòria a la capital del districte, principal reducte republicà nacionalista. Moles continuà assolint majoria de vots a Arbeca, Artesa, el Palau d'Anglesola - nuclis republicans tradicionals - i recuperà el seu predomini a Bell-lloc, Juneda i Mollerussa.

L'elecció sense votació efectuada a Balaguer el 1919 i la manca de dades de 1916 i de 1918 fan difícil intentar caracteritzar el comportament electoral dels municipis d'aquest districte. Amb tot, comparant els resultats d'enguany amb els assolits el 1914 s'ha pogut constatar que si bé l'implantació de Rodés és inqüestionable, la seva influència continuava essent molt relativa - per no dir molt feble - a la capital del districte i a Bellmunt d'Urgell, Linyola, Menàrguens, i Vilanova de Segrià. D'altra banda, el roderisme va veure com minvava la seva influència als pobles amb una innegable tradició republicana - Bellvís, Ivars, Linyola, serveixen d'exemple - prova, segurament, del rebuig de la candidatura d'en Rodés com a representativa d'una opció antidinàstica. Això ens porta a diferenciar una petita zona on els vots mostren l'existència d'una activitat política més rica.

Els resultats del districte de les Borges Blanques han romàs pràcticament immutables en relació amb els de 1919. La participació global fou la mateixa i el triomfador continuà essent Macià. Així mateix, i tal com havia succeït un any enrera, la presència d'un contrincant només serví per a destorbar-li alguns sufragis a municipis com Almatret, Bovera, els Omellons, i Tarrés, dels quals, només el darrer havia mostrat amb anterioritat una lleugera majoria contrària a Macià.

La inexistència d'opcions reals al districte de Serve-ra abocà el cos electoral a pronunciar-se en pro de la reelecció del dinàstic Joan Marsans. Potser l'únic comentari a fer és que aquest diputat assolí el màxim nombre de vots a Tàrrrega - municipi del qual ja havia rebut un suport expli-

cit des de 1918 - alhora que Cervera es refermava amb una exagerada abstenció - com un dels principals focus d'oposició a la seva candidatura.

Els resultats de la Seu d'Urgell invertiren l'ordre establert el 1918; el regionalista Trias de Bes era derrotat, per un escàs marge de vots, pel seu contrincant liberal, Seradell. L'acta d'aquest districte fou la més discutida de totes les actes lleidatanes i l'única protestada pel perdedor davant el Tribunal Suprem. D'acord amb això, a la majoria dels pobles foren factibles canvis força acusats del comportament electoral observat amb anterioritat, situació que, en certa manera, impossibilita intentar cercar una zonificació més o menys real de l'orientació del vot.

Solsona i Sort són dos districtes que, en la pràctica, només tingueren un únic aspirant a l'acta. A ambdós llocs, l'adjudicació de l'escó sembla que tingué poc a veure amb la voluntat del llurs respectius electors.

Al districte de Solsona, Aunós fou proclamat amb la vènia dels principals nuclis de població: Solsona, Ponts - tradicionalment lligaires -, Agramunt i Artésa de Segre. A Sort, el fet que el marquès d'Olèrdola fos, amb plena consciència d'això, un desconegut dels seus futurs electors no obstaculitzà en absolut la seva victòria. A més, tret d'alguns nuclis - Barruera, Escaló, Farrera de Pallars, Unarre, etc... - clarament indiferents - si jutgem el nombre de vots emesos - al que podia sortir de les urnes, les votacions assolides pel guanyador semblen indicar que la majoria dels municipis es mostraven altament honrats d'estar representats

per un perfecte desconegut.

Contràriament al que s'acaba d'esmentar, el districte de Tremp presentà, a grans trets, unes línies bastant definides de comportament electoral. Era la primera vegada, des de 1907, que el republicà Llarí deixava de participar en un comicis generals. Com a substitut, es designà el seu cunyat Daniel Riu, que, com era de preveure, assolí la victòria i les millors votacions als pobles on la influència de l'anterior representant a Corts era major. No obstant això, persistiren i fins i tot es perfilaren amb major detall les dues zones antillaristes configurades des de 1907: la Poble de Segur i els seus voltants - Suterranya, Talarn, Gorp de la Conca, etc... - constituïen els nuclis opositors del nord del districte mentre Camarasa, Santa Linya, Ivars de Nogueira, Os de Balaguer, etc., continuaven essent els indrets antillaristes - ara antiriuistes sense problemes - de la part limítrof amb el districte de Balaguer.

El triomf dels monàrquics de la UMN valorat com "alagador", "simpático" i sobretot "patriótico", omplí d'eufòria els dinàstics lleidatans, que consideraven que s'havia donat una indubtable "prueba de españolismo", perquè a més d'enterrar el republicanisme nacionalista dominat fins ara a la capital i, segons "El País", imposat "por la fuerza de las circunstancias", havien també "reconquistado para España el antiguo baluarte de la Lliga, el distrito de la Seo" i havien adjudicat el de Tremp "a un monárquico entusiasta de la unidad de la patria". Però la victòria a la capital era per als dinàstics el fet més important. El crit "¡Viva llei-

da lliberada " sintetitzava tota la seva valoració posteleccional (331). Malgrat tot, potser intuïnt que l'ajut rebut per a obtenir l'acta de Lleida podia ser conjuntural i fàcilment retirat - tal era el cas del dels radicals, que havien cooperat amb els monàrquics en la tasca anomenada de "sanejament local" (332) - els liberals no s'oblidaren de manifestar llurs intencions renovadores quant a la seva organització i als seus procediments; reforma que creien indispensable per a consolidar la seva situació prioritària amb vista a una esperada ofensiva republicana.

Republicans i catalanistes, alhora que reconeixien la seva davallada - en part atribuïda a les males arts practicades pels alumnes "de la vella escola silvelista" - anunciaven la preparació d'una "creuada" per a guanyar de nou al terreny perdut. És simptomàtic que els elements nacionalistes s'apropessin a la Lliga i presentessin la propera lluita plena "d'espiritualització i d'idealisme", considerant que "potser" només així seria possible que Catalunya tornés a estar representada "per bons catalans" (333).

La correlació de forces resultant dels comicis de tot el Principat facilità aquesta postura en ratificar-se la Lliga Regionalista com a primera força político-electoral - conservà les 14 actes que ja tenia el 1919 - i en persistir la davallada dels republicans, que passaren de 13 a 10 actes.

S'havia confirmat que, ni globalment ni dins d'un àmbit provincial, l'equilibri de forces havia sofert grans variacions. Regionalistes, republicans i monàrquics tenien consolidats uns dominis personals que no permetien alteracions

importants. Fins i tot, els republicans nacionalistes, que patiren les conseqüències de restar sense un organisme integrador com era el PRC, mantingueren moltes de les seves actes patrimonials.

15.5.- L'elecció de senadors.

Tot seguit, amb les eleccions al Senat, els monàrquics consolidaren la posició guanyada en les de diputats al Congrés. Les tres actes de senadors eren preteses pel cap dels liberals riuistes, que formava candidatura conjunta amb Matheu i Llari davant el principal dirigent dels liberals ageletistes i el conservador Valls i Pallerola.

L'escrutini donà els resultats següents:

* <u>Josep Llari i Areny</u>	- 184	vots	- reformista
* <u>Emili Riu i Periquet</u>	- 177	"	- liberal
* <u>Josep Matheu i Ferrer</u>	- 175	"	- liberal-regionalista
Isidre Valls i Pallerola	- 145	"	- conservador
Josep Agelet i Garrell	- 121	"	- liberal

L'anàlisi de les votacions dels diversos candidats posa de manifest les dificultats per a mantenir sense fissures la unió que teòricament les dues rames liberals de Lleida - riuistes i ageletistes - havien signat sis anys enrera. No obstant això, feia dos anys que els capdavaners d'ambdues tendències es discutien un lloc al Serat en candidatures separades. De totes passades, cal no oblidar que ara més que mai s'accentuava el grau d'independència dels cacics locals de l'organització monàrquica d'àmbit estatal, car els matei-

xos partits dinàstics manifestaven arreu una carència absoluta d'unitat interna, reflex evident de l'avançada crisi del sistema tornista de la Restauració.

Aquest fraccionament que patien els partits dinàstics posava en perill la majoria assolida pel Govern, ja que, sense els 24 escons mauristes i els 23 ciervistes, Dato restava només amb 185 actes davant les 103 dels liberals - també repartides entre tres tendències - i les 29 de l'oposició anti-dinàstica.(334). Però en aquests moments ja no eren les Corts les que principalment podien frustrar els governs de torn; per la seva impracticabilitat, qualsevol opció que intentés conservar el règim de la Restauració en el seu estat actual de descomposició estava condemnada al fracàs.

L'assassinat d'Eduardo Dato el 8 de març de 1921 inicià un període de recanvis governamentals a un ritme vertiginós. Quatre dies després es formà un gabinet de concentració conservadora presidit per Allendesalazar, que el juliol d'aquest mateix any, i arran del desastre d'Annual, fou substituït per un nou govern conservador comandat per Antoni Maura, amb Francesc Cambó com a ministre de Finances.

15.6.- 1921. Eleccions a diputats provincials.

Poc abans que Maura obtingués el poder, havien tingut lloc els comicis a diputats provincials, celebrats el 12 de juny de 1921. A Catalunya, aquesta nova crida a les urnes fou una nova gran victòria de la Lliga Regionalista, que aconseguí el triomf per a molts dels candidats presentats.

El fet de jugar amb un partit únic - al contrari dels seus adversaris, atomitzats en diversos grupets - donà força suficient als regionalistes per a organitzar les eleccions arreu i canalitzar en benefici propi un ample vot catalanista. Aquest fou el cas dels comicis celebrats als districtes lleidatans de Balaguer, Cervera-Solsona i la Seu-Sort, on aquest any tocava efectuar la pertinent renovació de diputats. Les enteses electorals foren diverses però, per primera vegada, els regionalistes presentaren candidats propis a cadascun dels indrets on tocava fer l'elecció. Per contra, Joventut Republicana restà completament al marge de la confrontació i es detectà només la presència d'un republicà independent, presumiblement nacionalista, a Cervera (335).

A Balaguer, monàrquics, radicals, regionalistes i nacionalistes-roderistes s'entengueren per proclamar l'article 29 la candidatura següent:

- * Delfí Canela i Cots - conservador
- * Josep Cabeceran i Borràs- roderista-nacionalista
- * Josep Estadella i Arnó - republicà radical
- * Romà Sol i Mestres - Lliga Regionalista

Tret del conservador Canela, els altres proclamats assolien la reelecció.

Així mateix, a Cervera-Solsona també repetien candidatura tres diputats dels elegits el 1917, que s'enfrontaren a una candidatura regionalista preparada per a anar al "copo" (336).

L'escrutini reafirmà els anteriors guanyadors i deixà

només un lloc a la Lliga. Els resultats foren:

* Antoni Agelet i Romeu	- 7825	vots	- liberal
* Salvador Montiu i Reñé	- 7785	"	- conservador
* Ramon Riu i Vendrell	- 6925	"	- republicà indep.
* Francesc Xuclà i Garrell-	5997	"	- Lliga Regionalista
Ramon Roca i Baladeres	- 5227	"	- Lliga Regionalista
Jaume Filella i Bragos	- 4067	"	- Lliga Regionalista
Ricard Trilla i Balagué	- 2812	"	- Lliga Regionalista

A la Seu-Sort, s'enfrontaren dinàstics i regionalistes, que proclamaren un total de 7 pretendents, dels quals només dos aspiraven a ser reelegits. La novetat més important d'aquest districte fou la presentació de dos regionalistes davant una candidatura liberal-riuista disposada a lluitar per la totalitat dels escons a cobrir. Els resultats beneficiaren dos liberals i els dos lligaires. La votació restà així:

* Eugeni Pol i Vives	- 4268	vots	- liberal
* Antoni Sansa i Peruquet	- 3845	"	- liberal
* Serafí Casanovas i Pujol-	3150	"	- Lliga Regionalista
* Joan Fornera i Puigdemasa-	2907	"	- Lliga Regionalista
Ramon Sans i Torres	- 2747	"	- conservador
Enric Llorens i Ribes	- 2688	"	- liberal
Amadeu Ubach i Pujol	- 2490	"	- liberal

Els 12 escons en discussió restaren repartits entre 3 liberals, 2 conservadors, 4 regionalistes, 1 nacionalista-roderista, 1 republicà independent i 1 republicà radical.

Aquests escons, reunits amb la meitat elegida dos anys abans, deixaren a la Diputació provincial amb 3 liberals, 2

conservadors, 1 tradicionalista, 6 regionalistes, 2 nacionalistes-roderistes, 1 catalanista-nacionalista, 2 reformistes, 1 republicà nacionalista, 1 radical i 1 republicà independent. A la diversitat d'opcions republicanes, totes extremament minoritàries, s'hi oposava un compacte bloc regionalista, que havia incrementat el nombre d'escons gràcies a monàrquics i que veié capitalitzada la seva superioritat amb la reelecció com a president de la corporació del seu correligionari Romà Sol i Mestres.

Però si la Lliga aconseguia avançar fora de la ciutat de Lleida, li continuava essent difícil arrelar a la capital, on a pesar de la davallada de Joventut Republicana, si se sumaven els sufragis - sense formalitzacions aliancistes - de nacionalistes i radicals, l'opinió popular continuava essent majoritàriament republicana. Així ho tornarien a confirmar les urnes dels comicis municipals celebrats el 5 de febrer de 1922, poc abans de la caiguda del govern Maura.

15.7.- Les eleccions municipals de 1922 a la ciutat de Lleida: Acció Leridana.

Els preparatius d'aquestes eleccions locals aconseguiren despertar, com solia passar, el màxim interès entre els grups polítics de la ciutat. Convocats els comicis, es reconstruïren dues grans enteses; per un cantó es reviscolava la malmesa Concentració Popular, que s'enfrontava al Comitè Monàrquic d'Acció Política i Social, ara reconvertit en Acció Leridana, coalició que incorporava amb plena igualtat de con-

dicions els republicans radicals, fins ara fidel suport de les dretes monàrquiques. Signada l'aliança, Acció Leridana féu la seva presentació pública puntualitzant que el PRR s'havia unit al comitè monàrquic "incidentalment" i només amb vista als propers comicis locals; alhora justificava l'entesa al·ludint a llur mútua coincidència en els afers i en l'orientació de la vida municipal (337). Acció Leridana considerava Joventut Republicana causa i efecte de "l'apocalíptica situació" en què, segons la seva opinió, es trobava l'Ajuntament de la ciutat. Aquesta exclusivitat portava, tant Acció Leridana com el diputat a Corts pel districte, el conservador Canals - desplaçat expressament a Lleida a fer campanya a favor dels dinàstics -, a canalitzar totes les seves energies a menystenir Joventut, oblidant-se dels seus aliats regionalistes, mauristes, jaumins (338) i catalanistes de la FDN.

Els dinàstics sabien que el perill provenia dels republicans nacionalistes, que, disposats a no perdre llur majoria dins del consistori, imposaren la seva direcció i llurs candidats a l'hora de confeccionar les llistes de Concentració.

Els preparatius d'ambdues coalicions foren moguts. El dia de la votació es demostrà que la polarització d'opinions aconseguia mobilitzar, amb relació als darrers comicis d'aquest tipus, un major nombre d'electors vers les urnes (339). Sembla que, donat el difícil equilibri existent entre dretes i esquerres, hom intuï que es jugava la futura orientació política de la casa de la vila i l'opinió pública se sensibilitzà davant aquesta disjuntiva.

Feta la votació, es produïren els resultats següents:

ELECCIONS MUNICIPALS DE 5 DE FEBRER DE 1922

D	Acción Leridana		Concentració Popular	
	els.	cts.	els.	cts.
I	2	(3)	2	(3)
II	3	(3)	1	(3)
III	-	(1)	1	(1)
IV	3	(3)	-	(1)
V	1	(1)	-	(1)
T	9		4	

Font: "El País" 6-II-1922; els.= elegits;
cts.= candidats

Concentració Popular perdé, en relació amb 1920, la meitat dels regidors - passava de 8 a 4 -, tots a favors dels dinàstics, que reaparegueren - pensem que dos anys enrera s'havien retret - enfortits gràcies a la coalició dinàstica i a la incorporació, sense artificis de cap mena, dels radicals, que guanyaren el mateix nombre de regidors assolits en els anteriors comicis. Aquests tres regidors radicals d'enguany, sumats als tres que ja tenien d'abans, permetien al PRR convertir-se en la segona força de l'Ajuntament, no més superada pels republicans nacionalistes, que restaven

amb un total de 9 regidories. Si nacionalistes i radicals s'haguessin entès, el consistori hauria tingut una ferma majoria republicana, però ambdós grups estaven enfrontats i això provocà una inversió de la relació de forces que havia funcionat durant el bienni 1920-1922. És a dir, dos anys abans l'Ajuntament - comandat per un batlle dinàstic, nomenat per reial ordre - tenia 11 regidors del bloc de dretes - incloent dins el grup els radicals - i 14 del bloc d'esquerres, que aplegava, junt als republicans de Joventut i de la FDM, els 2 regidors de la Lliga. Aquest any hi havia 14 regidors de l'anomenat bloc de dretes o d'Acción Leridana - 5 monàrquics, 6 radicals, 1 tradicionalista i 2 catòlics-integristes -, i 11 del bloc d'esquerres o "concentracionistes" - 9 republicans nacionalistes, 1 de la FDM i 1 regionalista. Més endavant s'arrodoní la situació: l'alcalde Costa traspassà aquest mateix mes de febrer de 1922 i, després d'un any d'interinitat, durant el qual fou alcalde, el radical Salustià Estedella, un home de Joventut Republicana, Ricard Palacín, el substituí en el càrrec gràcies a un nomenament també de reial ordre.

Si el grau de descomposició del sistema de partits de la Restauració havia arribat a nivells increïbles dins l'àmbit estatal, en el cas particular de Lleida s'assolien situacions tan inversemblants que feien possible fer i desfer coalicions, sense cap mena d'escrupulositat. L'exemple, el tenim que durant el curt interval d'un any, la conjuntural Concentració Popular esdevingué fàcilment Concentració Liberal en

substituir-se els regionalistes pels dinàstics. Tanmateix, veurem com els radicals trencaran llur pacte amb els dinàstics i, tot seguit, s'aproparan a la Lliga desvinculada definitivament de Joventut Republicana. La rapidesa amb què es podia arribar a la configuració de conglomerats tan diversos i d'interessos, teòricament, tan oposats, només s'explica pensant en les dificultats que cada petit grup en particular tenia per a conservar la seva parcel·la de poder, com més anava més difícil de salvaguardar, ja que s'anava fent més evident l'ensorrada inevitable del règim polític de la Restauració, entestat a mantenir-se immutable malgrat els canvis socials, polítics i econòmics que vivia el país.

16.- ELECCIONS LEGISLATIVES DE 29 D'ABRIL DE 1923: GOVERN LIBERAL DE GARCÍA PRIETO.

Les tres crisis governamentals esdevingudes entre l'assassinat d'Eduardo Dato, el 6 de març de 1921, i la formació del que havia de ser l'últim govern del tornisme canovista, el del liberal García Prieto del 7 de desembre de 1922, van demostrar amb escreix la inoperància parlamentària per a trobar solució al problema d'Àfrica - agreujat per un progressiu enfrontament entre militars africanistes i hispanistes des de la presentació a les Corts, el juliol de 1922, de l'expedient Picasso (340) - i per a cercar una via de solució a la crisi social que patia el país especialment radicalitzada a Catalunya.

Quan el setembre de 1923 Primo de Rivera, amb el propòsit immediat de resoldre el conflicte africà capitanejà el cop d'Estat, no sorprengué ni els qui el demanaven ni els que el temien, ja que feia temps que la Dictadura, quan no era reclamada com a remei, s'anunciava com un esdeveniment immediat. Abans, però, un govern de Concentración de Izquierdas Gubernamentales (341) encara pogué celebrar els darrers comicis de la Restauració monàrquica convocats per al 29 d'abril de 1923 i efectuats dins d'un clima político-social en què ja no s'esperava res de l'acció parlamentària.

A Catalunya, els anys 1920-1923 foren un moment àlgid d'un llarg període d'agitació social i de repressió policial.

Davant aquesta situació, les forces polítiques es tro-

baven amb poques possibilitats d'ofrir alternatives pacífiques al caos social. I, d'altra part, era difícil despertar interès per les eleccions quan aquest era contrarestat absolutament per la problemàtica del carrer. No obstant això, hom es disposava a preparar els comicis d'abril amb molta cura; els liberals havien d'assegurar-se llur estada en el poder - del qual havien romàs allunyats des de feia quatre anys - i l'oposició havia de salvaguardar llurs posicions, amenaçades per l'ofensiva governamental, que havia disposat d'un llarg període pre-electoral - més de quatre mesos - per a adobar el terreny i fer-lo produir segons els seus interessos. En aquest línia la confecció de l'encasellat i l'actualització dels mecanismes adients per a fer-lo triomfar comptaren amb un seguit de treballs destinats a la formació d'un bloc d'esquerres capaç d'assegurar el suport electoral al partit del govern de reformistes i també de diversos grups republicans davant les forces més dretanes, alarmades pel caire esquerrós que adoptava el partit liberal. Amb tot, aquesta alarma no estava pas justificada, car el programa liberal de renovació política i de possible revisió constitucional no convencé ningú; prova de l'escepticisme de dretes i esquerres fou la necessitat que tingué el Govern de fer ús i abús de l'article 29 - efectà la tercera part dels diputats - per tal d'assegurar-se la necessària majoria parlamentària.(342)

En l'àmbit estrictament català, el conglomerat de partits disposats a concórrer als comicis no gaudia tampoc d'un optimisme superior al detectat a la resta de l'Estat. La Lliga Regionalista, tot i continuar essent el partit hegemònic,

no es trobava ni de bon tros en el seu millor moment. El malestar sentit per les seves joventuts arran de la política intervencionista, practicada després de la crisi de 1917, es traduí en una asseveració de la seva posició nacionalista, que, a partir de la Conferència Nacional Catalana de juny de 1922, les portà a convertir-se en dissidència i a transformar-se en una nova formació política, sota el nom d'Acció Catalana, que aplegà no sols l'ala més liberal del regionalisme, sinó també antics membres de la UFR i joves intel·lectuals independents. Tanmateix, les dues tendències esmentades - Lliga i Acció Catalana - van veure aviat l'aparició d'un nou front bel·ligerant - Estat Català - disposat a discutir-los el suport dels nacionalistes més radicals (343).

Aquesta diversificació organitzativa perjudicava les possibilitats electorals de la Lliga, que veia discutit per nous adversaris el vot catalanista. Però aquesta previsible reducció de sufragis no venia tan sols de la seva esquerra, sinó que calia cercar-la també entre la base del partit, part de la qual s'havia situat més a la dreta que la mateixa Lliga i estava objectivament i manifestament interessada en la instauració de la Dictadura.

D'altra banda, el republicanisme nacionalista apareixia diluït als districtes rurals, on podia reeixir molt més gràcies a la implantació personal d'uns diputats que no pas com a resultat de la força de nuclis organitzats i coordinats amb un partit estructurat a tot el Principat. Estigueren absents dels preparatius electorals de Barcelona, on només els radicals presentaren oposició a la Lliga i, encara, amb una

candidatura per minories.

Fora del nucli barceloní, els objectius del Govern se centraren a neutralitzar la independència orgànica dels cacics locals, sobretot per evitar que adjudiquessin l'acta del seu domini personal en contra de les instruccions del ministeri de Governació; veurem com en el cas de Lleida, i malgrat els esforços fets per controlar-ho, continuaren essent aquests cacics els qui destinaren les actes d'acord, prioritàriament, amb els seus interessos.

16.1.- Acción Leridana, Concentración Liberal i el Pacte de Lleida.

Els preparatius electorals als districtes lleidatans foren desenvolupats per dues heterogènies coalicions que, en la pràctica, hagueren de limitar llur actuació al districte de la capital puix, com era d'habitud, les instruccions donades a la resta dels indrets toparen amb l'oposició de les forces vives locals, decidides a fer prevaler la seva pròpia dinàmica d'atribució d'escons.

Les referides coalicions tenien el seu origen en els comicis municipals de febrer de 1922, data en què les forces de dreta signaren amb els radicals l'entesa anomenada Acción Leridana (344) per tal de plantar cara a la ja antiga Concentración Popular, comandada pels republicans nacionalistes de Joventut i integrada, alhora, per regionalistes, PDN, i les minoritàries agrupacions de maurins i jaumins. Amb vista als comicis legislatius d'abril de 1923, les dues concentracions

canviaren notòriament llur fisonomia inicial. Les causes immediates del canvi s'han de cercar en l'habilitat demostrada pel Govern a saber capitalitzar, en benefici d'un pretès bloc d'esquerres, la resistència dels republicans nacionalistes a romandre desplaçats de la direcció del consistori de la capital lleidatana, tal com havia succeït després dels últims municipals. I parlo d'habilitat perquè a canvi d'una alcaldia de reial ordre a favor de Joventut Republicana el Govern aconseguí desviar la trajectòria nacionalista radical d'aquesta entitat vers una Concentració Liberal dinàstica. Efectivament, deslligada del PRC, Joventut Republicana s'havia apropiat progressivament al nacionalisme macianista i a la seva actuació en pro d'un front únic catalanista i separatista. La seva tasca dins d'aquest camp no fou, per altra part, un simple compromís formal. El dirigent de Joventut, Alfred Pereña, figurà a la ponència encarregada de defensar la formació de l'Estat Català a la Conferència Nacional Catalana. Val a dir, a més a més, que Joventut fou l'únic nucli del republicanisme local que com a adherit a l'assemblea d'entitats catalanistes, celebrada el 26 de maig de 1922 a l'estatge d'Esquerra Catalana de Barcelona, tingué delegat propi a l'esmentada ponència.(345)

Així mateix, un cop la Conferència Nacional Catalana rebutjà l'esmena en pro de la proclamació de l'Estat Català, Joventut participà decididament en els preparatius encaminats a crear un organisme superior - Estat Català - que agrupés tot el catalanisme radical (346).

Fou poc després de la pujada dels liberals al poder que els republicans nacionalistes abandonaren el camí seguit fins

llavors i, gràcies al que en deïen Pacte de Lleida, es lligaren estretament amb el govern de Madrid. Segons aquest pacte, un dels dirigents de Joventut, Ricard Palacín (347), ocupava el 6 de febrer de 1923 l'alcalde de la ciutat, desplaçant el radical Salustià Estadella del càrrec que ocupava des de la mort, el març de 1922, del conservador Francesc Costa. A partir d'aquest moment, entrà en vigor una Concentració Liberal que comprometia els republicans a donar suport electoral als candidats governamentals als destinats a Lleida. Alhora, l'aversió dels liberals vers el regionalisme implicava la desaparició de la vella Concentració Popular, que, des de feia temps, aplegava republicans i regionalistes en una lluita conjunta contra els dinàstics.

Iniciats els preparatius electorals, s'acabaren de perfilar els dos fronts de lluita i tot seguit restà demostrat que el tradicional enfrontament de les dues forces lleidatanes majoritàries - liberals i republicans - impedia complir les instruccions governamentals sense reticències i dissidències.

El refús de molts dinàstics a entendre's amb els republicans ocasionà el trencament definitiu de la malmesa unió liberal, que el 1916 havien signat ageletistes i riuistes. El partit liberal apareixia una altra vegada dividit i es consumava la separació que de fet ja existia entre liberals anti-regionalistes de la UMN i filoregionalistes de la FMA. Un sector, doncs, restà sotmès a les disposicions de Madrid i l'altre es mostrà oposat a deixar explotar la seva condició d'aliats

a la Concentració Liberal, que els obligava, en la seva opinió, "a hacer traición a compromisos contraídos en Lérida con anterioridad a esta lucha". Lògicament, aquesta declaració equivalia a la negativa explícita d'un sector a trencar la coalició Acció Leridana, nascuda sota el patronatge de les forces liberals i condemnada a desaparèixer si aquests ingressaven dins de la Concentració Liberal. (348)

En resum, doncs, el remodelatge dels dos bàndols restà així: el sector de liberals antiregionalistes formalitzaren amb els republicans nacionalistes una Concentració Liberal, mentre els altres pactaren amb els regionalistes que s'aproparen a l'Acció Leridana - un cop dissolta l'antiga Concentració Popular - sense perjudicis de cap mena per a entendre's amb els qui fins ara havien estat els seus pitjors enemics: radicals i dinàstics de la UMN.

La Lliga Regionalista justificava el nou pacte arguint que els seus enemics d'abans havien evolucionat vers "un corrent de caire autonomista" que possibilitava la mútua col·laboració en la lluita desencadenada contra "el centralisme" i contra el tarannà antidemocràtic de Joventut Republicana. "Som allà on érem" era la frase que intentava resumir el seu capteniment. Per la Lliga, eren els altres que s'allunyaven o s'apropaven al seu ideari mentre ella romania inalterable. I era aquesta afirmació d'immutabilitat, repetida insistentment, l'argument justificador d'una política, igual de partidista, provinciana i interessada com la desenvolupada - i tan durament criticada - pels seus adversaris. (349)

Conformades aquestes dues coalicions i sense que cap no

hagués assolit una pràctica unitària extensible uniformement a tota la província, es procedí a la redistribució dels 8 escons a discutir. D'antuvi, s'acceptà adjudicar-ne la meitat sense celebrar votació: Sort i Tremp es reservaren els germans Riu, representants habituals d'aquests indrets, i Balaguer i les Borges tornaren a guardar-se per a Rodés i Macià, respectivament. Els afavorits amb l'acta foren, per tant, dos albis-tes, un independent - Rodés - i un independentista - Macià -, tots propietaris d'uns districtes adquirits gairebé en exclusiva. Fins i tot el Govern reconeixia, acceptant llur proclamació, la impossibilitat de cercar substituïts capaços de neutralitzar la seva influència i potser per això, concentrà els seus esforços a assegurar-se l'acta dels districtes no patrimonials i, per tant, controlables amb molta més facilitat.

16.2.- Joventut Republicana i les entitats nacionalistes de Lleida.

És possible que, com diu el diari republicà de Barcelona "El Diluvio" (360), Joventut Republicana hagués condicionat el pacte amb el Govern al respecte de l'acta d'en Macià, però, des del mateix moment es què el Pacte de Lleida entrà en vigor, les bones relacions hagudes fins ara entre els republicans es transformaren en franca hostilitat. L'òrgan macianista de les Borges Blanques, "Sempre Avant", es convertí en el màxim detractor de la política de Joventut. Aquest setmanari qualificava la maniobra dels republicans de "relliscada" vergonyant i considerava Joventut Republicana com una entitat "re-

formista" al servei del Govern (351). Tarradellas, Francesc Macià parlava de "indigna claudicació dels principis nacionalistes" com a efecte d'una política de "despreziables sentiments de "capelleta" ", de la qual "però" es volia situar al marge homes com Humbert Torres, tractat de "estel fugitiu enmig d'una nit fosca, que deixa entreveure per uns instants llur blanca claror..." (352)

Era difícil de cop i volta arraconar unes, fins ara, cordials relacions, molt més personals que partidistes i això ocasionà una confusió d'idees i sentiments de límits força imprecisos. No obstant això, el trencament entre Joventut Republicana i les entitats nacionalistes de la província fou irreversible. A final de febrer de 1923, les Joventuts Catalanes de les Borges i de Balaguer, junt a la FEM, la Unió Catalanista i a alguns nacionalistes a títol individual, publicaven un manifest on expressaven la seva repulsa pel procediment antidemocràtic de nomenar l'alcalde de Lleida i declaraven anul.lats tots els compromisos i pactes establerts amb els republicans nacionalistes. (359) Aquests, doncs, perderen el suport de tots els seus antics aliats i per la vara de reial ordre s'hagueren de supeditar a les directrius del Govern, que tot just demostrà tenir força al districte de la capital - i aquesta encara li venia donava per Joventut - per a imposar un reformista com a encasellat governamental.

16.3.- Els districtes amb elecció.

Als altres tres districtes on se celebrà votació - Cer-

QUADRE Nº 16 : ELECCIONS LEGISLATIVES DE 29 D'ABRIL DEL 1923

DISTRICTES	RESULTATS	CANDIDATS/DIPUTATS	FILIACIÓ/SUPORT	IRREGULARITATS
<u>LLEIDA</u>				
C : 13891	<u>Vots : 4734</u>	<u>MANUEL FLORENSA I FARRÉ</u>	<u>Lliga Regionalista</u> (Acció Leridana)	*T.S. Canvià la proclamació.
V : 9486	%C: 34 ;%V:50			
P : 68%	<u>Vots : 4686</u>	* <u>JOAQUIN DUALDE I GÓMEZ</u>	<u>Republicà Reformista</u> (Concentració Liberal) (Suport:Govern)	
	%C: 34 ;%V:49			
<u>BALAGUER</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>FELIP RODÈS I BALDRICH</u>	<u>Independent</u>	
<u>LES BORGES BLANQUES</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>FRANCESC MACIÀ I LLUSSÀ</u>	<u>Estat Català</u>	
<u>CERVERA</u>				
C : 10408	<u>Vots : 4720</u>	<u>JOSEP MATHEU I FERRER</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	A.
V : 7891	%C: 45 ;%V:60			
P : 76%	<u>Vots : 3124</u>	<u>JOSE A. MARTINEZ BEA</u>	<u>Liberal-romanonista</u> (Suport:Govern) (Concentració Liberal)	
	%C: 30 ;%V:40			
<u>LA SEU D'URGELL</u>				
C : 7320	<u>Vots : 3828</u>	<u>JOAN SERRADELL I FARRÀS</u>	<u>Liberal-albista</u>	
V : 4415	%C: 52 ;%V:87			
P : 60%	<u>Vots : 29</u>	<u>SANTIAGO ESTAPÈ I PAGÈS</u>	<u>Lliga Regionalista (RETIRAT)</u>	
<u>SOLSONA</u>				
C : 8944	<u>Vots : 4461</u>	<u>EDUARD AUNÓS I PEREZ</u>	<u>Lliga Regionalista</u>	A.
V : 7520	%C: 50 ;%V:59			
P : 84%	<u>Vots : 3054</u>	<u>ANTONI GABARRÓ I TORRES</u>	<u>Independent</u>	
	%C: 34 ;%V:41			
<u>SORT-VIELLA</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>EMILI RIU I PERIQUET</u>	<u>Liberal-albista</u>	
<u>TREMP</u>				
<u>ARTICLE 29</u>		<u>DANIEL RIU I PERIQUET</u>	<u>Liberal-albista</u>	

vera, la Seu i Solsona -, ni Acció Leridana ni Concentració Liberal pogueren enviar-hi candidats catalogables com a representants d'una de les dues opcions electorals en lluita. En aquests tres indrets, liberals i regionalistes es disputaven l'escó al marge de qualsevol coalició. Es més, al diari monàrquic "El País" demostrà la seva habitual fòbia anti-Lliga situant-se al cantó de tots els seus contrincants, fossin liberals o no.

Sens dubte, la col.laboració Lliga-dinàstics al districte de la capital s'ha de considerar com un accident provocat per la complexa política municipal de la ciutat, que possibilitava la presentació d'un regionalista com a candidat d'Acció Leridana (354). L'ex-liberal Manuel Florensa i Farré fou el primer home de la Lliga que al llarg de la Restauració optà a l'acta de Lleida. El seu oponent era el catedràtic de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona, el reformista Joaquín Dualde Gómez. El suport governamental a aquest melquiadista fou contrarestat per Acció Leridana a través d'una intensa tasca propagandística que augurava uns comicis disputats.

Per desenvolupar-la, els antigovernamentals pogueren disposar dels serveis de dos diaris; "El País" i l'integrista "El Diario de Lérida", i completar la seva tasca amb unes circumstancials publicacions com "El Poble" (355), "Acció Lleidatana" o bé el recentment butlletí mensual de la Lliga Regionalista "L'Ilergeta", que sabé compaginar la informació de partit amb la propaganda electoral. (356)

Davant aquesta diversificada xarxa de publicacions, Concentració Liberal només podia emprar l'òrgan republicà,

"El Ideal", que aviat es demostrà poc eficaç per a respondre als coents atacs dels contraris. Llavors, Joventut Republicana optà per enfrontar-se al que ells anomenava "conglomerat d'odi", amb moderació, i procurant - segons pròpies explicacions - de no caure en una "lluita de baixes passions", prescindint de "les instigacions que ens ha fet l'adversari" i procurant "mantindre la lluita en el terreny de la consideració personal" (357).

En aquest sentit, a l'optimisme que Acció Leridana expressava en el seu manifest "Al cuerpo electoral" - hom confiava que s'assoliria "la noble finalidad de saneamiento de las costumbres públicas", que volia dir que hom confiava recuperar l'alcaldia de la ciutat (358) -, Concentració Liberal hi oposava un escepticisme que la portava a dubtar fins i tot de la infal·libilitat de l'ajut governamental. La vigília de l'escrutini deia sense reserves que no podien assegurar el triomf perquè "hi ha que concedir sempre un marge a l'eventual o imprevist..." Per tant, els resultats de la confrontació a Lleida eren força incerts. La votació també assolí un alt grau d'incertitud a dos dels altres tres districtes on s'havia de celebrar. A la Seu es pactà la retirada del regionalista Santiago Estapé i s'assegurà la reelecció de l'albista Joan Serradell, que, a canvi, posà al servei de l'home de la Lliga a Lleida el diari de la seva propietat, "El País". Per contra, a Cervera i Solsona, la Lliga gaudí de la ferma oposició d'aquest mateix diari, decididament antiregionalista.

A Cervera, el governamental romanonista J. Alonso Martínez Bea - descendent dels antics titulars de l'acta, els Alonso Martínez - comptava amb el suport de la Concentració Liberal per a enfrontar-se a l'ex-liberal i ara regionalista, Josep Matheu i Ferrer, que després d'haver estat senador volia recuperar de nou l'acta al Congrés de diputats. La premsa es féu ressò dels preparatius del Govern per a obtenir l'acta i de les previsions de la Lliga per a evitar-ho. En tot cas, val a dir que hom prengué molta cura a perfeccionar llurs respectius mecanismes de falsificació de la voluntat popular.

Quant a Solsona, s'hi veié una situació bon punt enrevesada. Els oponents eren dos regionalistes: mentre l'un, Eduard Aunós, fou inicialment presentat com a candidat oficial de la Lliga (359), l'altre Antoni Gabarró, era proclamat també inicialment com a independent, però amb suport oficiós d'alguns regionalistes, que ja l'havien ajudat el 1918 en aquest mateix districte,

La incògnita del capteniment de la Lliga ens ha estat posteriorment desvetllada pel mateix Eduard Aunós. Segons ell, després d'un acte apoteòsic celebrat l'11 de març a Ponts, en honor de la seva proclamació - l'Alsina Graells s'ocupà de recollir els assistents, convocats precisament a uns llocs determinats (360) -, Cambó i la Lliga de Barcelona foren pressionats pels regionalistes del districte a retirar-li el suport i a proclamar un altre candidat. Arran d'això Aunós diu que es donà de baixa de la Lliga i adoptà la filiació d'independent per a concórrer els comicis, filiació que, en la seva opinió,

no li fou respectada pels seus antics correligionaris, car sembla que tenien la clara intenció de "jugar con dos barajas" (361). Fins a quin punt això és versemblant o no és cosa que s'ignora, però, en canvi, els resultats demostraren que ni amb les tupinades més grolleres es pogué solucionar al conflicte a favor dels dos aspirants.

En efecte, els expedients electorals dels tres únics districtes lleidatans amb més d'un candidat arribaren al Tribunal Suprem tan plens de denúncies i reclamacions que s'optà per anul·lar les votacions de Cervera i Solsona i deixar a aquests dos districtes castigats sense representació parlamentària; alhora, es modificà diametralment la proclamació feta per la junta d'escrutini provincial en el cas de Lleida. Les veus de protesta contra aquestes resolucions no més s'alçaren al districte de la capital; a la resta, hom devia ser conscient que hi havia poc a dir davant "la corrupció desenfadada" que caracteritzà les votacions (362). Per altra banda, el cas de Lleida reflectí clarament la intervenció del Govern en la proclamació de diputats. Els resultats d'aquest districte donaren 48 vots d'avantatge al regionalista Florensa i la junta d'escrutini provincial el proclamà diputat sense figurar en el seu expedient protestes o reclamacions de cap mena. No obstant això, els republicans s'apressaren a anunciar que ningú no podia encara cantar victòria, i si algú ho podia fer, creien que eren ells, ja que "lluitant amb la cooperació dels elements directors del Partit Liberal, però sense l'apoi dels soldats de fila d'aquest partit, (...)

sense abús ni siquiera ús del apoi oficial (...), sols gairebé en la lluita, hem igualat nostres forces davant de tots els demás sectors polítics de Lleida i de l'escampada de diners que nostres enemics han donat a mans plenes" (363); malgrat aquesta denúncia formal de tupinades i compra de vots, Dualde decidí de no presentar cap reclamació a la junta d'escrutini general - atribuïren l'actitud a amenaces i greus actes de violència - i esperà que la solució del plet la donés el Congrés, institució a la qual havien adreçat directament les seves protestes.

Arribat l'expedient el Tribunal Suprem, els resultats es transformaren sensiblement: per 8 vots de majoria, s'arullà la proclamació del lligaire i el Congrés certificà com a vencedor el melquíadista Dualde. (364) Els republicans feren mutis davant d'aquesta resolució i la Lliga tractà de cercar una explicació convincent al canvi que s'acabava de produir, burla evident, segons els regionalistes, de "l'ostensible i ben palesa voluntat del nostre districte". D'altra banda, als regionalistes, els calia cercar una explicació, ja que el seu impenitent adversari, el diari "El País", encara que en un principi hagués acusat repetidament els republicans de maniobres i conxorxes contra Florensa, un cop perduda l'acta atribuïren la derrota d'Acción Leridana únicament i exclusiva a "las malas artes de la Lliga". (365)

De primer moment, imputaren el que anomenaven "robatori de l'acta" a la fòbia centralista contra el guanyador nacionalista; després, feren referència a "l'error de ploma

comès en l'acta de Belianes", on les múltiples irregularitats comeses per uns i altres fou possible la rectificació de l'elecció a favor del Govern. (366) Finalment, la Lliga parlava, referint-se a Lleida, "d'impudícia sense precedents"; però, davant la sanció imposada a Cervera i la Seu, potser cal pensar que les eleccions del districte de Lleida encara foren les menys brutes de les celebrades aquest any a la província.

Poc abans del comicis, el macianista "Sempre Avant" dibuixava un tètric aspecte general de les "pobres comarques lleidatanes" i no es referia pas a una pobresa material, sinó sobretot a una pobresa "d'idealisme que les pugui salvar d'aquesta misèria que poc a poc les condueixen a la mort sense esperança de regeneració" (367). Els resultats assolits arreu permeteren comprovar que s'havia arribat als índexs més elevats de menyspreu de la voluntat popular.

Les quatre actes guanyades gràcies a l'article 29 representaven un 80 % del total d'eleccions automàtiques al Principat, que, en el seu conjunt, només significaven un 3,4 % del total de casos, de tot l'Estat. Així mateix, 6 de les 17 actes catalanes protestades foren debatudes al Congrés, i d'aquestes 6, la meitat correspongueren a Lleida. Ultra això, també pertocaren a Lleida els dos únics casos catalans d'anul·lació i suspensió de la representació parlamentària (368).

Es pot dir, doncs, que les eleccions lleidatanes foren tot un quadre clínic que corroborava la inexistència de la confrontació política d'idees: havia estat substituïda més que mai per un enfrontament entre persones que, aprofitant

el maremàgnum polític general, es constituïen en afamats pescadors d'escons, lluint unes filiacions polítiques que ningú no estava en condicions d'acreditar o desacreditar. Alhora, per aconseguir l'escó cercaven els favors dels encara prepotents cacics locals i, un cop amb l'acta a la mà, estaven disposats a lliurar-se al líder, partit o grup parlamentari que millor salvaguardés el seus interessos individuals.

Tan sols es poden examinar les votacions de quatre districtes i, d'aquests, només l'expedient del de la Seu se salvà - de segur pel fet d'observar una votació de candidat únic - de ser discutida davant el Tribunal Suprem.

Malgrat que el Congrés transformà la victòria regionalista assolida al districte de Lleida en un triomf del candidat de la Coalició Liberal, les votacions locals no autoritzaven pas aquesta actuació. Penso que aquest canvi de proclamació fou la culminació de la gran munió de tupinades produïdes a tots els districtes on s'efectuà votació. Potser la principal característica a esmentar sigui el fet que el reformista Eualde no va assolir les millors votacions als pobles tradicionalment decantats vers candidats republicans. Segurament, el fet d'haver estat home del govern contrarestà l'orientació republicana de molts votants, que fins i tot degueren negar-se a complir les instruccions de Joventut Republicana, o bé dels centres republicans de llurs respectives localitats, en pro de l'encasellat governamental.

Les irregularitats produïdes en les votacions del districte de Servera comportaren l'anul.lació de la votació del

districte, però, a pesar de la falsificació descarada de la voluntat popular, els resultats permeten de constatar la persistència continuada d'una tradicional oposició Cervera-Tàrrrega. Cervera va continuar marcadament matheuista, mentre Tàrrrega es mostrà de nou antimatheuista. Alhora, cadascun d'aquests centres comarcals va mantenir llur corresponent nucli de municipis addictes sense que això fos cap impediment per a evitar reconversions en l'orientació del vot de pobles com Claravalls, Granyena, Malec, o les Oluges.

La presència de dos candidats presumiblement regionalistes a Solsona no permet establir, en relació amb l'orientació del vot, cap criteri mínimament comparable a anteriors consultes. Aunós perdé en pobles que el 1920 li havien estat fidels i Gabarro fou també derrotat on el 1918 havia guanyat. La mecànica que provocà aquests canvis està molt relacionada amb les causes de l'anul.lació de l'acta.

Per contra, a la Seu, si bé la retirada del candidat de la Lliga Regionalista assegurà l'escó del districte al liberal Serradell, els resultats locals van mostrar que aquest darrer fou rebutjat just on amb anterioritat s'havia servat una notòria fidelitat al representant regionalista. La no acceptació de Serradell es manifestà sota la fórmula del vot en blanc, ~~ap~~teniment fins ara escassament practicat; a pobles com Anserall, Arfa, Bescaran, i fins i tot la Seu d'Urgell, hi hagué més vots en blanc que no pas sufragis liberals. En definitiva, a aquest districte de la muntanya lleidatana la Lliga acomiadà les darreres eleccions de la Restauració monàr-

quica sabent que comptava amb el suport incondicional d'alguns centres locals. Caldrà veure si la seva implantació resistí els set anys de Dictadura i si es recuperà plenament durant la II República.

16.4.- L'elecció de senadors.

Les eleccions de senadors, celebrades el 13 de maig, no desacreditaren en res les observacions fetes en comentar els resultats dels comicis a diputats. Les dues candidatures presentades representaven els interessos de les dues concentracions pactades quinze dies abans, la fragilitat de les quals restà manifesta perquè no pogué completar el període electoral sense modificar una altra vegada la seva composició.

La derrota regionalista encaminà el sector liberal d'Acció Leridana cap a la Concentració Liberal amb l'objectiu de preparar una candidatura fonamentalment anti-Lliga. Dels tres candidats seleccionats, el reformista Llari acudia a la reelecció i Agelet i Aunós substituïen Riu i Matheu, que havien preferit assegurar-se l'acta de diputat vista la seva dubtosa victòria al Senat. La reaparició d'Eduard Aunós i Jau - allunyat de conteses de caràcter general des de 1915 - s'ha de valorar, com després confessà al seu fill, com una reintegració útil per a passar comptes a la Lliga pel seu comportament amb el derrotat Eduard Aunós Pérez.

Sembla que la Lliga promogué el radical Josep Estadella com a senador per Barcelona a canvi de tenir les mans lliures

a la província de Lleida (369). En tot cas, els radicals no s'oposaren als tres candidats presentats en nom de la malme-
sa Acció Leridana, malgrat haver estat exclusivament pels
regionalistes. Els escollits foren: el cap de la FMA, Joan
Maluquer i Viladot (370); Pere G. Maristany i Oliver - el
1919 encara liberal de la UMN, - i l'ex-liberal de Lleida ,
ara regionalista, Josep Mª España.

Aquest any l'elecció no va poder pactar-se entre les
enfrentades forces vives locals, i arran de llurs diferèn-
cies, se celebrà una votació força competida. Els resultats
foren aquests:

CANDIDATURA DE CONCENNERACIÓ LIBERAL

* <u>Josep Llari i Areny</u>	183	Republicà reformista
* <u>Josep Agelet i Garrell</u>	175	Liberal
* <u>Eduard Aurós i Dau</u>	174	(?)

CANDIDATURA LLIGA REGIONALISTA

Pere G. Maristany i Oliver	144
Jean Maluquer i Viladot	123
Josep M ^a España i Sirat	137

Proclamats els tres vencedors, "El País" qualificava
el triomf de victòria absoluta dels liberals, possible gràci-
es "al ilustre hombre público y notabilísimo financiero Don
Emilio Riu " (371). Els liberals de Lleida ignoraven olímpi-
cament l'ajut dels republicans nacionalistes que, al cap i a
la fi, i a pesar de l'alcaldia de reial ordre, havien estat,
junt als regionalistes, els grans derrotats d'aquestes dar-
teres eleccions generals. La Lliga Regionalista no aconseguí
treure vencedors ni a diputats ni a senadors i en aquesta

curso regressiva - restava sense cap representant propi - era seguida de prop per Joventut Republicana que, des de 1919, tenia vetats els escons parlamentaris als seus homes.

Comptant tot Catalunya, els regionalistes encara milloraren llurs posicions - 15 contra 17 - a canvi d'actes dinàstics. Però el preu pagat per a mantenir l'hegemonia política al Principat - tupinades i pactes poc dissimulats amb enemics tradicionals (372) - els valgué un descrèdit difícil de neutralitzar en uns moments d'apatia i d'extrema desconfiança del cos electoral vers les urnes i les tasques parlamentàries.

Pel que fa als republicans, els resultats no es modificaren respecte al 1919 - continuaren guanyant entre 9 i 10 escons-. La crisi en què es trobaven tant radicals com nacionalistes anul.lava qualsevol possibilitat de recuperació electoral.

Quant als dinàstics, encara que perderen algunes actes en benefici dels regionalistes, se situaren en primera posició a Lleida i Tarragona i reeixiren en l'objectiu primordial d'essolir una ampla majoria governamental. La composició del Congrés donà un total de 223 diputats liberals contra 108 conservadors i 78 antidinàstics (373).

Ara bé, això que aparentment semblava un retorn al sistema tornista anterior - forta majoria governamental, forta minoria oficial i feble oposició extratorn -, no era més que una suma de tendències irreconciliables que no conservaven res més que el nom d'uns partits des de molts anys ençà totalment desunits.

16.5.- Les eleccions provincials de 1923.

Abans que el cop d'Estat de Primo de Rivera posés el punt final a la història electoral de la Restauració monàrquica, encara se celebraren uns altres comicis per tal de procedir a la renovació dels diputats de la Mancomunitat corresponents a l'any 1923. En el cas de Lleida, tocava realitzar-les només a dos districtes electorals: Lleida-les Borges i Tremp-Viella. Els vuit diputats a elegir foren proclamats arreu sense necessitat de celebrar votació, però mentre a Tremp fou relativament fàcil arribar a una entesa per a escollir els futurs representants del districte, a Lleida-les Borges l'elecció dels candidats reflectí, un cop més, les dificultats d'acord i el grau d'individualització que havien adquirit els diversos grups que animaven la vida política dels principals nuclis provincials.

Aquests comicis marcaren el darrer tomb en la línia política de Joventut Republicana. Tot just un mes després d'haver-se aliat amb el govern de Madrid, es presentava en coalició amb la macianista Joventut Catalanista de Lleida, en una candidatura conjunta. Com fou possible la nova convergència d'interessos ho ignoro, en canvi, sí que m'he pogut assabentar de la ferma oposició que la també macianista Joventut Catalanista de les Borges manifestà davant la renovada aliança. Des de "Sempre Avant" es rebutjà una identitat d'idees amb Joventut Republicana, titllada de reformista i d'aliada dels albistes germans Riu i Periquet. Tanmateix, Joventut Catalanista de les Borges es negava a claudicar davant "d'un home

com en Mias, model d'equilibriste polític, enemic de la massa popular i reformista ahir i avui no sabem què és, impugnador públic de les idees separatistes del Sr. Macià..." (374) i reclamava el dret que li conferia tenir "360 socis" a fer sentir la seva veu a l'hora de designar candidats. No obstant això, valia dir que el que Joventut Catalana de les Borges no estava disposada a tolerar era que la candidatura de tres noms que s'havia de confeccionar fos imposada - com sembla que es pretenia - per Joventut Republicana. Després de molts estira i arrossa, i gràcies a la personal intervenció d'en Macià, s'encarregà al Centre Nacionalista de les Borges de cercar un home que "tingués la simpatia no sols de la ciutat sinó de la comarca". En definitiva, Joventut Nacionalista designà el seu candidat - el propietari i alcalde de Torregrossa Jaume Aldomà - i respectà el nom de Pere Mias, imposat per Joventut Republicana de Lleida i ajudat sobretot pel també macianista Centre Democràtic Republicà de les Borges. (375)

Poc abans dels comicis, pactes secrets - que "El País" no aconseguia explicar-se - entre republicans i monàrquics portaren a la retirada de la candidatura preparada per Acció Leridana (376) i a la formació d'una única candidatura de 4 noms que aplegava, junt a republicans i nacionalistes, el primer president de la Lliga Regionalista de Lleida, Marià Jacques i Puñol, era presentat com a "indefinit" i, de nou, proper a l'autonomisme moderat, capaç de ser acceptat tant pels monàrquics - era un dels tres candidats de la llista retirada d'Acció Leridana - com pels antidinàstics. (377)

Els elegits d'ambdós districtes foren:

DISTRICTE DE LLEIDA-LES BORGES

* Alfred Pereña i Reixachs	Joventut Republicana
* Pere Mias i Codina	Joventut Republicana
* Marià Jacques i Piñol	Autonomista-roderista
* Jaume Aldomà i Cortada	Catalanista-macianista

DISTRICTE DE TREMP-VIELLA

* Josep Seix i Mir	Liberal
* Francesc Vidal i Farré	Lliga Regionalista
* Josep Nart i Rodés	(?)
* Josep Picart de Gayolà	Conservador

En total es proclamaren 2 republicans, 1 catalanista-racianista, 1 autonomista-roderista, 1 regionalista i 3 monàrquics.

La composició global de la Diputació de Lleida acusà també els sostingut retrocés republicà i regionalista en benefici dels monàrquics, que guanyaren 3 escons, mentre la Lliga i els republicans en perdien un respectivament. En el moment de l'adveniment de la dictadura primoriverista, la composició de la Diputació era de 8 monàrquics, 4 republicans, 5 regionalistes, 1 nacionalista-macianista i 2 autonomistes roderistes.

ELS DISTRICTES

17.- ELS DISTRICTES: EVOUCIO DEL COMPORTAMENT ELECTORAL I GEOGRAFIA DEL VOT.

Les eleccions de la Restauració Monàrquica estaven pensades per a confirmar el tornisme dinàstic tot procurant que el cos electoral romangués allunyat de les urnes i ignorés la possibilitat que tenia d'intervenir en el procés de decisió política. Aconseguir això implicava un control estricte de les eleccions en tots els seus aspectes. És en aquest sentit que s'ha d'entendre la persistent falsificació del sufragi mitjançant una gran diversitat de procediments. Els escrutinis, més que reflectir una opció política lliurement expressada pel cos electoral, reproduïen una eventualitat política que responia gairebé sempre, i d'una manera mecànica, a les intencions del Govern que convocava i feia les eleccions. La ficció era la norma general, ja que la voluntat popular no s'expressava i, si ho feia, era tergiversada. Davant de l'atribució d'escons, prèviament determinada pel ministre de Governació, sembla que no té gaire sentit un estudi minuciós d'uns comicis manipulats i d'unes xifres de resultats possiblement falses en la gran majoria dels casos. Però la facilitat del govern de torn per a controlar els escrutinis durant el període monàrquic es va veure contrarestada per l'actuació d'una oposició antidinàstica ben decidida a esdevenir solució de recanvi d'un règim polític en progressiva descomposició. La mateixa crisi del sistema, amb els consegüents fragmentació i allebiment de les forces encarregades de sostenir-lo, comportà modificar, encara

que no. es canviessin els objectius, la manera de fer els comicis i la forma d'aplicar els procediments falsejadors del vot. L'anàlisi dels esdrutinis celebrats a Lleida serveix per a intentar mesurar quina va ser la força de què gaudiren els partits governamentals per a fer complir el torn dinàstic i quines foren les possibilitats reals de l'oposició per a interferir aquest tornisme. D'acord amb això, s'ha pogut detectar que, en alguns indrets, l'oposició republicana i regionalista aconseguí substituir les forces dinàstiques, ja fos gràcies a una elecció relativament democràtica o bé a una tolerància governamental inevitable davant d'una implantació personal o política difícil d'anul·lar mitjançant els tradicionals mecanismes que reemplaçaven el vot, generalment, no emès. També s'ha pogut observar que en alguns llocs es donaren les condicions adequades perquè es produís una mobilització real del cos electoral capaç de conformar algunes tendències de vot, bastant homogènies des del punt de vista de la participació i de l'orientació dels sufragis.

Fixar globalment aquests elements, que per si sols crec que justifiquen que s'hagi dedicat una part important d'aquest estudi a l'anàlisi històrica del comportament electoral dels lleidatans, i assenyalar quines zones geogràfiques han observat tendències de vot més o menys estables, són els objectius a assolir en questa visió sincrònica del període monàrquic, desenrotllada en aquest apartat.

Amb la descripció diacrònica de les setze eleccions legislatives del període 1891 - 1923, s'ha arribat a la conclusió

que cada una de les vuit demarcacions electorals de la província manifestava unes peculiaritats pròpies que la caracteritzaven i, a alhora, la diferenciaven de les altres. Sense pretendre repetir totes aquestes característiques, sí que recolliré les més significatives, car això perfilarà els objectius esmentats, perquè proporcionen una visió global de l'evolució del comportament electoral en cada un dels districtes de Lleida.

Realitzaré aquesta recopilació a partir de considerar l'existència de dues zones geogràfico-electorals ben diferenciades, ja que la seva existència s'ha demostrat fins ara inqüestionable : la muntanya i la plana lleidatana.

Un dels aspectes a destacar per a establir les similituds i dissemblances entre Lleida, Balaguer i les Borges en relació amb la Seu, Sort o Solsona, per exemple, es basarà en el fet de recollir en quins indrets fou més difícil pactar l'adjudicació de l'escó. És a dir, a veure la força demostrada per dinàstics i antidinàstics per fer seves les actes en joc. El nivell de discussió entre governamentals o entre aquests i l'oposició constitueix, entre d'altres, un dels indicadors més interessants a prendre en consideració. Al llarg del treball s'ha emprat el concepte d'elecció discutida quan s'ha observat algun tipus de confrontació entre diversos aspirants a la representació parlamentària, fos aquesta lluita només entre candidats o lliurada realment a les urnes a partir d'una suposada emissió real de vots. Per tant, sempre que el candidat perdedor obtenia més del 10% dels sufragis - independentment de desxifrar si eren vots veritat o vots ficticis - es parla d'elecció disputada per es demostrava que, com a mínim, aquest aspirant comptava

amb recursos suficients per a fer constar en acta un bon nombre de sufragis favorables. Quan el perdedor no arribava a aquesta xifra de vots es considerava l'oposició al guanyador purament testimonial i l'elecció entra en la categoria d'elecció no disputada. Categoria aquesta que adquireix més interès a partir de 1907, perquè responia, gairebé sempre, a una actitud neutralitzadora de l'article 29 de la nova llei electoral. Dins dels comicis no discutits s'inclouen també els casos de candidat únic o d'acta adjudicada abans de la votació, encara que entre 1891 i 1907, formalment, fos necessari celebrar-la (378).

D'acord amb la distinció establerta, els districtes de Lleida observaren la proporció següent :

QUADRE Nº 17 Eleccions legislatives del període 1891-1923

DISTRICTES	E. DISPUTADES			E. NO DISPUTADES			TOTAL DINÀSTICS	TOTAL OPOSICIO		
	ELEGITS			ELEGITS						
	D.	LL	R.	TOTAL	D.	LL			R.	TOTAL
Lleida	7		5	12	3		1	4	10	6
Balaguer	6	1	4	11	2	3		5	8	8
Les Borges	6	1	5	12	1	1	2	4	7	9
Cervera	6	1		7	8		1	9	14	2
La Seu	8	2		10	4	2		6	12	4
Solsona	8	2		10	4	2		6	12	4
Sort	7	1		8	8			8	15	1
Tremp	6		4	10	4		2	6	10	6
TOTALS	54	8	18	80	34	8	1 5	48	88	40

D= dinàstics; LLR= Lliga; R= republicans; Cr= carlins;

D'antuvi sembla que segons el caràcter dels comicis va existir un major nombre d'eleccions disputades que actes adjudicades sense confrontació. Alhora, és palès que a Lleida, Balaguer i les Borges, la presència republicana provocà un augment de la competitivitat, lleugerament superior a l'enregistrada als districtes muntanyencs. En aquests, les victòries republicanes foren pràcticament nul·les - a excepció del cas de Tremp -, mentre la Lliga Regionalista hi apareix millor situada per a afrontar-se a les forces dinàstiques.

Ara bé, aquestes primeres observacions poden perfilar-se molt més indicant entre qui s'establí més freqüentment la discussió. És evident que tant si es tractava d'eleccions disputades com si no, els dinàstics assoliren sempre un major nombre de victòries, però aquestes victòries els foren sempre més costoses a Lleida o les Borges, per exemple, que no a Sort o Solsona. La raó d'aixó és que mentre a la muntanya els oponents dels dinàstics eren, majoritàriament, altres dinàstics, a la plana els contrincants eren de l'oposició al règim i, per tant, menys predisposats a pactar o a deixar de fer valer, sobretot en el cas de l'oposició republicana, la seva possible influència sobre l'opinió pública.

QUADRE Nº 18

ELECCIONS DISPUTADES ENTRE... DISTRICTES	DINÀSTICS		
	DINÀSTICS	I ANTIDINÀSTICS	ANTIDINÀSTICS
Lleida	2	9	1
Balaguer	1	8	2
Les Borges	2	8	2
Cervera	4	3	-
La Seu	5	5	-
Solsona	6	3	1
Sort-Viella	4	4	-
Tremp	3	4	3

Pel que fa als comicis sense confrontació, arreu hi hagué casos de candidatura única, i tret de Lleida, també de proclamació per l'article 29 i de votació amb una oposició purament testimonial. Però el total d'eleccions guanyades per aquests procediments palesa de nou que els pactes previs a la votació foren més dificultosos als tres districtes de la plana que als de la resta de la província.

QUADRE Nº 19

ELECCIONS NO DISPUTADES A CAUSA DE... DISTRICTES	CANDIDATURA UNICA	ARTICLE 29	OPOSICIÓ TESTIMONIAL
	Lleida	4	-
Balaguer	2	2	1
Les Borges	1	2	1
Cervera	6	1	2
La Seu	4	2	-
Solsona	1	2	3
Sort-Viella	3	4	1
Tremp	2	2	2

17.1.- El districte de Lleida.

Dels districtes més competitiu, fou el de Lleida el que enregistrà un nivell de confrontació més elevat. Mai no va celebrar uns comicis amb una oposició fictícia a l'home prèviament seleccionat per a assolir l'escó, i mai cap candidat no guanyà l'acta gràcies a l'aplicació de l'article 29.

D'altra part, de les quatre eleccions de candidatura única al districte de Lleida, dues corresponen als comicis celebrats durant la crisi colonial - 1896 i 1898 -, període de notòria indiferència político-electoral, tant dels del propi sistema com de l'oposició republicana. Per contra, les altres dues eleccions sense discussió - 1901 i 1918 - comportaren una costeruda negociació fins que els dinàstics aconseguiren la

retirada, a darrera hora, dels candidats de la Unió Nacional el 1901 i de la Lliga Regionalista el 1918. En general, la lluita era entre dos contrincants i tots dos arribaven a comptabilitzar uns percentatges de vots molt semblants. Només hi hagué tres anys de lluita triangular - 1893, 1910 i 1919 - i en cap d'ells el candidat que restava en tercera posició no superava el 9% dels vots emesos. La implantació dels dinàstics es va veure interrompuda el 1903. A partir d'aquesta data, la progressiva influència que la Unió Republicana, i després els republicans nacionalistes, assolí a la ciutat de Lleida es convertí en l'element transformador de tot el joc político-electoral del districte. Fou a partir de les eleccions de la Solidaritat que el torn liberal-conservador es transformà en una lluita bipolar entre monàrquics i republicans - regionalistes i tradicionalistes només apareixen una sola vegada i com a candidats perdedors -, amb clars indicis de lliurar-se amb una progressiva intervenció de l'electorat. Els preparatius de l'escrutini, cada cop més acurats, les campanyes propagandístiques desenvolupades pels pretendents a l'escó i la persistència d'unes coalicions antagòniques, amb unes àrees d'influència molt equilibrades, fan pensar que, almenys a la capital, l'escrutini fou cada vegada menys irrespectuós amb una voluntat popular, progressivament predisposada a prendre part activa en el procés electoral. Així mateix, els expedients electorals només s'hagueren de revisar, per denúncies d'irregularitats, el 1905, el 1914 i el 1923. En tots els casos les protestes foren formu-

lades pels republicans, perdedors de cada votació, i només foren preses en consideració les del 1923, circumstància que provocà el canvi d'un regionalista per un reformista-governamental. No obstant això, encara que els republicans es trobaven ben implantats a la ciutat de Lleida i pogueren donar als comicis de la capital un caràcter de veritable discussió política, això no fou condició suficient per a neutralitzar el pes electoral dels pobles rurals del districte, l'opinió dels quals era manipulada amb major facilitat, especialment pels delegats governamentals. Per això, de les setze consultes celebrades, deu foren guanyades pels dinàstics i només sis per l'oposició republicana.

QUADRE Nº 20

TOTAL ESCONS GUANYATS PER...	<u>DINÀSTICS</u>				TOTAL	<u>OPOSICIONS</u>				TOTAL
	C.	L.	In.	FMA		T.	LL.	R.	Rf.	
Lleida	5	5			10			5	1	6
Balaguer	5	3			8	4		4		8
Les Borges	4	3			7	2		7		9
Cervera		12		2	14	1	1			2
La Seu	8	4			12	4				4
Solsona	3	9			12	4				4
Sort-Viella	1	14			15	1				1
Tremp	3	5	2		10			2	4	6
TOTAL	29	55	2	2	88	1	16	18	5	40

Quant a l'origen dels proclamats, l'escó de Lleida era reservat, generalment, als caps de les formacions polítiques locals, tant dinàstics - Agelet, Soldevila, Nuet, etc. ... - com republicans - Pereña -. Es cercaven candidats amb prestigi i amb una certa acreditació política. Difícilment es deixava que algun jove pretendent -forà o nadiu- s'estrenés políticament fent les eleccions d'aquest districte.

Pel que fa a l'aflluència a les urnes, la participació mitjana és constantment la més baixa de la província. Del 1891 al 1907 oscil·là entre un 40% i un 60% i del 1910 al 1923 els índexs se situaren entre un 60% i un 76%, percentatge aquest darrer enregistrat el 1910, any que el vot es féu obligatori arran de la llei electoral del 1907. Amb tot, encara que la pressió legal pogués tenir les seves repercussions, potser l'increment participatiu detectat després del 1907 s'ha d'atribuir en gran part als esforços desenvolupats pels republicans per ratificar, amb una mobilització real, l'èxit assolit en els comicis de la Solidaritat.

L'anàlisi municipal dels resultats de totes les consultes del període permet establir algunes correlacions entre participació i orientació del vot. En primer lloc, als pobles més habitats - els de la part oriental del districte, dins de la zona regada pel canal d'Urgell - els correspon una participació poc elevada i unes votacions majoritàriament favorables a les candidatures, quan n'hi havia, republicanes: Arbeca, Juneda, Mollerussa, Bell.lloc són els més destacats. Per contra, els municipis amb un cens inferior als 100 electors - els Alamús, Fondarella, Puiggròs, Montoliu de Lleida - eren predomi-

nantment dinàstics i demostraven una tendència participativa oficialment alta. També es mostraven participatius els indrets situats a l'entorn de la ciutat de Lleida - Alcarràs, Alcoletge, Benavent de Segrià -, alguns dels quals tenien en el seu terme municipal importants propietats latifundistes (379).

En comparació amb el partit judicial de Lleida (380) i amb la comarca del Segrià (381), tots dos amb 42 municipis - pràcticament els mateixos -, el districte electoral apareix transformat en la major part dels seus límits geogràfics. Només reunia un total de 23 municipis, tot i ser la demarcació amb major pes electoral de la província - tenia prop de 14.000 electors el 1923 -. El fet de recollir els vots de la capital el convertí, globalment, en l'indret més actiu des del punt de vista electoral i polític, però, com ja s'ha dit, l'actitud més avançada de la ciutat, únic nucli de població que el 1900 arribava als 21.432 habitants, era fàcilment contrarestada pel cens del conjunt de pobles petits de la demarcació. Segurament que la divisió electoral obeïa a criteris de proporcionalitat amb la població, però no deixa de despertar una certa curiositat l'acusat equilibri que es procurà establir entre el pes electoral de la ciutat en relació amb el de les poblacions rurals. Així, quan la ciutat es manifestava en un sentit, generalment republicà, es procurava que els pobles ho fessin en sentit contrari, i quasi sempre, les temptatives menades en aquesta direcció reeixiren plenament. Si s'hagués mantingut la divisió judicial, la força relativa dels pobles petits encara hauria quedat més ponderada, però potser raons d'economia van portar a distreure mu-

nicipis del partit judicial de Lleida cap altres zones on calia establir mecanismes compensatoris del mateix caire.

17.2.- El districte de Balaguer.

A grans trets, el comportament electoral observat al districte de Balaguer pot ben bé equiparar-se al de Lleida; el nivell de discussió de les actes fou només un punt inferior - 11 contra 12 - i foren també les forces republicanes les que més interès i possibilitats demostraren a desplaçar els dinàstics. Però, aquestes similituds apareixen, alhora, lligades a uns trets específics d'aquesta demarcació. Del total d'actes a cobrir, vuit foren per als dinàstics i vuit per als antidinàstics. Els primers les guanyaren totes abans dels comicis de la Solidaritat i els segons després d'aquesta data, que aquí, molt més que a Lleida, significà un canvi fonamental de la trajectòria electoral observada fins llavors. I és que la Solidaritat Catalana, a més de marcar la fi del tornisme governamental, encetà l'època d'implantació electoral d'un únic representant a Corts per aquest districte, Felip Rodés. El "roderisme" despertà fil·lies i fòbies, però el cert és que va saber neutralitzar qualsevol "corrent de sentimentalitat" adversa (382) i aconseguí un estricte control de l'acta de 1907 a 1923, pactant alternativament amb republicans i catalanistes el 1907, 1910, 1914 i 1916, i amb regionalistes i dinàstics, la resta de les legislatures. Abans de l'aparició del "roderisme", l'oposició republicana havia entrat en bel·ligerància el 1893, el 1899, el 1901 i el 1903, però tot i que va reunir més d'un 25% dels sufragis,

mai no havia aconseguit desbancar els homes del torn. Per a aquests, el pacte governamental només els fou fàcil d'establir el 1896 i el 1898 - anys d'apatia política generalitzada a tot l'Estat- i el 1905, a desgrat de mobilitzar-se un 22% dels vots a favor de la candidatura d'acumulació de vots d'en Salmerón.

D'una manera més accentuada que a Lleida, a un alt nivell de disputa i a una important presència republicana i regionalista va correspondre la confecció d'uns expedients electorals nets de qualsevol mena de protestes i reclamacions. Mai, ni abans ni després del 1907, l'aprovació de les actes no fou retardada amb motiu de la revisió dels expedients dels elegits. I aquesta situació no deixa de mostrar-se insòlita si es compara amb la d'altres districtes de la província, farcits, molts d'ells, d'irregularitats que portaren fins i tot a l'anul.lació de la votació.

QUADRE Nº21

ELECCIONS ANUL.LADES I PROTESTADES A CADA DISTRICTE	
Lleida	1905, 1914, 1923(canvi de proclamació)
Balaguer	-
Les Borges	1898, 1914
Cervera	1896, 1910, 1914, 1918, 1923(anul.)
La Seu	1891, 1893, 1914(anul.),1916,1918,1920
Solsona	1896, 1914, 1918, 1923(anul.lació)
Sort-Viella	1901, 1914, 1918(anul.lació)
Tremp	1898, 1903, 1914, 1918